UNIVERSAL LIBRARY
OU_204930
UNIVERSAL LIBRARY

శ్రీ

శుద్ధాంధ్ర నిర్వచన

సత్యావివాహము

గ్రంథకర్త:

అష్టావధాని,

జంగా హనుమయ్యచౌదరి

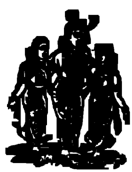

బెజవాడ:

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాశాల (లిమిటెడ్) యందు

క. కోదండరామయ్యగారిచే

ముద్రింపఁబడియె.

1925.

కాపీరైటు

క్యాలికోబైండు రు 0-12-0] [రేపరుబైండు 0-8-0

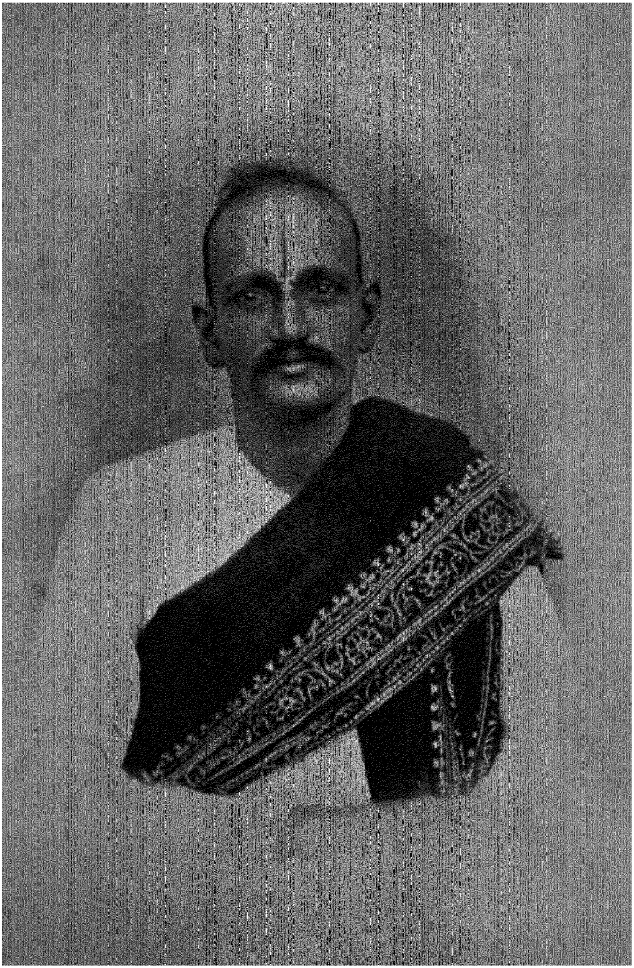

గ్రంథకర్త:

జంగా హనుమయ్య చౌదరి.

పీఠిక

మృదుమధురమగు మనయాంధ్రవాఙ్మయమునందు గావ్యనియమములు కర్ణాట ద్రవిడ సంస్కృతాది భాషలనుండి యాదికవులు సేకరించి గ్రంథరచనమునకు దొరకొనిరని పరిశోధకులు వాకొనుచున్నారు. నన్నయభట్టారకుఁడు మొదలు అల్లసాని పెద్దనవఱకుఁగల కవులందఱు సంస్కృతాంధ్రమిశ్రముగఁ గావ్యము రచించుచుఁ బ్రాగల్భ్యమునకుమాత్రము అందందు శుద్ధాంధ్ర పద్యములు చిత్రగర్భబంధకవిత్వములు వ్రాయుచు వచ్చిరి. శ్రీనాథునినాటనుండి తెలుఁగుకవిత సంస్కృతపదభూయిష్ఠమై చాలవఱకు నాంధ్రత్వమునే మఱచినది. ఆధునికకవులలోఁ బలువురు తామువ్రాయునది యాంధ్రకావ్య మనుమాట మఱచిరోఁబోలు కేవల సంస్కృతసమాస బంధురముగఁ బొత్తములవ్రాసి యాదికవుల యాదర్శము దూరగులైరి.

ఈ యదనున మధురతరమగు నాంధ్రవాఙ్మయము ప్రబంధరచన యోగ్యము, మనోహరతరమని సాటి శుద్ధాంధ్రకావ్యరచనమునకు మార్గదర్శకుఁడైన పొన్నికంటి తెలగన్న ప్రశంసాపాత్రుఁడు. ఆంధ్రభాషావ్యక్తిత్వము నీయనఘుఁడు కావ్యముఖమునఁ జిత్రించుటాది పలువురు కవులు శుద్ధాంధ్రకావ్య కల్పనాభిముఖులగుట కవకాశము చిక్కినది. తెలగన్నకవి తెలుఁగుబాస నుద్ధరించుటకే భాషానామము దాల్చి యుండనోపు. శుద్ధాంధ్రభాషాస్వరూపనిరూపణమునకు లక్ష్యలక్షణములు చాలినన్ని లేనితరుణమునఁ దాను

శుద్ధాంధ్ర గ్రంథరచనము గావింప దొరకొనుట కష్టసాధ్యమని యాతఁడీ క్రిందివిధముగ యయాతిచరిత్రమునఁ గృతిపతి యనినటుల వ్రాసికొని యున్నాఁడు.

'ఉ॥ అచ్చతెనుంగు పద్యమొకటైనను గబ్బములోన నుండినన్
మెచ్చని యాడుచుందు రదియెన్నుచుఁ బెద్దలు పొత్తమెల్ల ని
ట్టచ్చతెలుంగునన్ నొడువ నందుల చందమెలుంగువారు నిన్
మెచ్చరొ యబ్బురం బనరొ మేలనరో కొనియాడరో నినున్'

శుద్ధాంధ్ర గ్రంథరచనమునకుఁ ద్రోవదీసి కావ్యరచనమునఁ గృతార్థుఁడైన తెలగన్నకు వెనుక గూచిమంచి తిమ్మకవి క్రొత్తపోకడలతో నచ్చతెనుంగు కబ్బముల రెంటిని మనోహరముగ వ్రాసెను అవల శుద్ధాంధ్రకవితలోఁ జిత్రరచనలు గూర్చి వరింగంటి సింగరాచార్యకవి సీతాకళ్యాణాది శుద్ధాంధ్ర నిరోష్ఠ్యగ్రంథములు రచించి యందు నిరోష్ఠ్యని వింశతి ప్రబంధనిర్మాణుఁడనని చెప్పుకొనెను. ఆధునికులలో శుద్ధాంధ్రగ్రంథరచనాధురీణులు కొలఁదిమంది కలరు వీరిలో సత్యవిజయము రచించిన పార్థసారథికవి, శుద్ధాంధ్రనిర్వచన నిరోష్ఠ్యనలచరిత్రాదులు వ్రాసిన వీరేశలింగంపంతులువారు లోనగు కవివర్యులగ్రగణ్యులు. వీరందఱు శుద్ధాంధ్రసారస్వతమునకుఁ బ్రాణదానము గావించిన ధన్యులు.

పూర్వోక్త చరిత్రవిశిష్టమగు శుద్ధాంధ్రమున సత్యావివాహమును నాలుగాశ్వాసముల నిర్వచనకావ్యముగ వ్రాసి యాంధ్రభారతీ చరణసన్నిధిని సమర్పించి ధన్యుఁడైన కవి జంగా హనుమయ్య కమ్మకులజుఁడు. ఈయన గురుసేవవలనను

స్వకృషివలనను సారస్వతాభినివేశము నార్జించి యీ నిర్వచన శుద్ధాంధ్రకావ్య మొనరించెను. ఇందలి ప్రధాన కథాంశము భాగవతమునందుండి తీసికొనఁబడి ప్రబంధానుకూలముగు కొలఁదిమార్పులు గావింపఁబడెను. మూలానుసారమగు జాంబవతీ పరిణయము కూడ నిందు చేర్పఁబడెను. పూర్వకవులవలెఁ బ్రకృత గ్రంథకర్తయు సత్యావివాహమునఁ గథాంశమునకంటె వర్ణనాంశమునకే ప్రాముఖ్య మొసంగెను. అందుచేఁ బురవర్ణనము, నాయికావర్ణనము, శ్రీకృష్ణ సందర్శన వర్ణనము, వివాహవర్ణనము లోనగు వర్ణనాంశములు గ్రంథభాగము నాక్రమించుటచేఁ గథాకల్పనమునఁ గవికృషి చేయ నలవి కాదయ్యెను. అగుఁగాక! కవిత మృదుమధురముగను గూర్పు బింకముగలదిగను ధారాశుద్ధి గలదిగ నుంటచే నీగ్రంథము చదువఁ జదువఁ జవులూరుచున్నది. కవి యాధునికుఁడని తెలుపకున్నచో నీకబ్బము తొల్లింటి కవి చెప్పెనని భాషాపరిశోధకుఁడేని విశ్వసింపఁదగినంత సారళ్యముగ నీ శుద్ధాంధ్రగ్రంథ మలరారుచున్నది. ప్రథమ ప్రయత్నమైనను గవి యిందు కృతకృత్యుఁడయ్యెనని మావిశ్వాసము. గ్రంథమునందలి కొలువువర్ణనము మనోహరముగ నున్నది. అందందుగల సామెతలు మనోజ్ఞములుగ నున్నవి. మూఁడవ యాశ్వాసముతో సత్రాజిత్తు సోదరునకై విలపించు భాగమునఁ గవి తనకుఁగల రచనా కౌశలము పూర్తిగఁ జూపియున్నాఁడు. తమ్ముని, శ్యమంతకమును గూర్చి విలపించు,

సీ॥ "తమ్ముఁడా! హా! శ్యమంతకమా"

అనుపద్యము రచనాప్రాగల్భ్యమున భాగవతము నందలి సత్యాసంగ్రామములోఁగల "రాకేందుబింబమై రవిబింబమై యొప్పు" అనుపద్యము పొందనగు గౌరవము బడయఁదగి యున్నది. సత్యాకృష్ణుల క్రీడావర్ణన మీనాటి నాగరకులకంటెఁ బ్రబంధపాఠకుల నానందపఱచును.

యవనపదములు కొన్ని దేశ్యములుగ నీకావ్యమునఁ బ్రయోగింపఁబడెను. ఇండియా, సబ్బున, మైచికీలి యొనర్చుట లోనగు పదములుఁగూడ నిందుఁగలవు. కథాంశములు తెలుపువాఁడు సూతుఁడు, వినువారు మునులుగాన నీరెంటిని సూతునిచేఁ జెప్పించుట బాగుండదని మాతలంపు.

గ్రంథప్రచురణమున కవకాశము లేక చిరకాలము నుండి నిలువయుంచఁబడిన యీప్రబంధమును విని యానందించి భాషాభిమానముచే ముద్రించి ప్రకటింపఁదోడ్పడిన సారస్వతరసజ్ఞులు నుదారశీలురునగు మ. రా. రా. శ్రీ జవ్వాజి వీరయ్యగారియెడఁ బాఠకులు కృతజ్ఞులు కాకపోరు.

ఆంధ్రసోదరు లీ నూతనగ్రంథము నాదరించి యిందలి గుణముగ్రహించి కవిశ్రమ సార్థకమొనరించి యింక నిట్టిగ్రంథములను రచింపఁ గవిని ప్రోత్సహింతురని మావిశ్వాసము.

నందిగామ,
9—10—25.

ఇట్లు భాషాసేవకులు,
శేషాద్రిరమణకవులు, శతావధానులు.

మనవి

అయ్యలారా! నావిన్నప మించుకయాలకింపుఁడు. ఈ యచ్చతెలుఁగుకబ్బమును నేను సుమారు పదియేండ్లక్రిందట వ్రాసియుంటిని. అచ్చతెలుఁగనఁగా దొలుతటి కబ్బములయందు వాడినట్టియు నిప్పుడు లోకులు వాడుచున్నట్టియుఁ జులకనై యందమైనబాస. ఇది కలగూరగంపవంటిది. ఇదియకాదు, జగమునంగల బాసలన్నియు నిట్టివే. ఈ తెలుఁగునందు సంస్కృతముకాని పలుకులన్నియు నుండును. పేరులు, బిరుదులు వచ్చునప్పుడు సంస్కృతముకూడ వాడబడును. గక్కన సంస్కృతపుమాటలనుమాత్ర మేలపలుకకూడదనిన నవియన్నియు నించుకంత మార్పుఁజెంది తెలుఁగై తెలుఁగునందు గలిసియే యున్నవి. చాలమందికీ తెలుఁగు చిన్నబాసయనియు దీనియందేపొత్తములును వ్రాయుటకు వీలులేదనియుఁ దలంపు. అట్లుగాక దీనిని జాలపెద్దబాసగాఁజేసి దీనియం దన్నిరకములపొత్తములను పాటలు పద్దెములవగైరాలతో నింపుగాఁ గూర్చవచ్చునని తలంచి పొన్నిగంటి తెలగన మొదట నీక్రొత్తదారిం ద్రొక్కెను. తరువాత కూచిమంచి తిమ్మనమొదలగువారీదారి నడచిరి. ఈదారియం దేమిమంచికలదనిన తెలుఁగుకన్నియను సంస్కృతమను దేవేరికి నూడిగఁపుఁగత్తెనుగాఁ జేయకుండుటయుఁ దెలుగువారందరు సంస్కృతమును నేర్చియుండినఁగాని తెలుఁగుపొత్తములు తెలియవీలులేదను గాసిఁ దొలఁగించుటయును; అయితే తెలుఁగువారు సంస్కృతమునేర్చుటయే గాసియనుచున్నాఁడవుగదా! తెలుఁగులోనికి పరాయి బాసల

మాటలన్నియు జేర్చుకొనుట కొడఁబడుచున్నారే, యవి యన్నియు నేర్చుటకేమియుఁ దిప్పలులేవా యందురేమో. పరాయిబాసల మాటలన్నియుఁ జేర్చుకొనుటకు మున్నటి కైవరు లొప్పియుండలేదు. తెలుఁగువారికి మామూలుగాఁ దెలిసి యుండి తెలుఁగుమాదిరిగానే వాడుకొనుచున్న మాటలవరకే యని తెలియుఁడు. నేఁటివరకుఁ జాలమంది కైవరులు సంస్కృతపు నుడుల నరుసయనెడి యినుపగొలుసునకు జివర నొకచిన్న తెలుఁగుపలుకనెడి యుచ్చునుపెట్టి యిది చేదత్రాడనఁ జొప్పిరి. ఈ తెలుఁగుబావిలోని నీటిని చేదుటకు గొలుసును పట్టి లాగగలిగినవాఁడు, నుచ్చునుతీయగలిగినవాఁడు గావలసి వచ్చినది. ఇనుపగొలుసునుమోసి లాగగల్గినవాఁ డుచ్చుతీయ లేడు. ఉచ్చుఁదీయ నలిగినవాఁ డినుపగొలుసును లాగఁజాలఁడు. చేదను తయారుచేయుటకుఁ గమ్మరిపనియుఁ గాపుపనియుఁ దెలిసినవాఁడు గావలయును. ఈచేదకు తెలగన కొబ్బరి, జనుప, గోఁగు మొదలగు నారలతో త్రాడు వేసి చూపించినాఁడు. ఇట్టిత్రాడు చేదకు మిగుల బాగుగానుండును. ఈలాగున పెద్దపెద్ద మోకులనువేసి తెలుఁగుతేరులను జులకనగా మనము లాగవచ్చును పరాయిపలుకులు మనము గైకొనిన మన తెలుఁగుచెడిపోయి తెలియకుండఁబోవునని కొంద రెంచెదరు. మున్నటి సంస్కృతపుగబ్బములందును, సంస్కృతముగలసిన తెలుఁగు పొత్తములందును, ప్రాఁబల్కులయందును, గ్రీకు, తురక, అరబ్బీ, పారసీకుల మాటలెన్నియో చేరియున్నవి. మనకు పొంతనున్న ద్రవిడ, కర్నాటక, మహారాష్ట్ర, ఘూర్జర, ఓఢ్ర, హిందీమొదలగు బాసలు మనబాసయందు చేరియున్న

మాటఁ జెప్పనక్కరయే లేదు. అట్టిమాటలన్నియు నిప్పుడు
వినసొంపై, కనసొంపై మనకుఁ జులకనగా దెలియుచుండుట
లేదా! మొదట నేబాసయు నొరులమాటలు గైకొనక
పెంపొందదు. ఒరులమాటలు విని గైకొననొల్లనివారు మోటు
వారగుట నిక్కము. కావుననే తెలుగుబాసకును సంస్కృతపుఁ
జేయూత యగత్యమని దానిసాయమును గోరిరి. తెలుఁగు
బాసను పెంపుజేయఁ దలఁచిన వారట్టి సాయము నెట్టి
ముక్కట్టుననో, యెట్టిమార్పుననో గైకొనవలసి యుండ, జాల
మంది కైపరులు తెలుఁగును రూపుమాపి పనికత్తెను జేసి
సంస్కృతమును పెండ్లికూఁతురిం గావించిరి. అన్ని బాసలవారును
తమతమ బాసలను పెంచుకొనుచుండ మనవారు మనబాసను
మఱచిపోయిరి. ఇప్పటివారిలో జక్కఁగాఁ జదివినవారు సైతము
చాలనుడువులకు తెలుఁగుపలుకు తెలుఁగరని గట్టిగాఁ జెప్పఁ
గలను. మున్ను తెలఁగన వగైరాలు తెలుఁగుగన్నియను గారా
బము జేయుచు దొరకిన సొమ్ములు దెచ్చిపెట్టి బొట్టుంగాటుక
దీర్చి తెలుఁగుఁ బుట్టముఁ గట్టనిచ్చి మనకుఁ జూపించినారు.
మనమిప్పుడైనను దానిని మన్నించి పంచదారను దినిపించి
పాలను ద్రావించి పెంచవలెను. రైలు, టైము, మైలు,
సబ్బు, రోజు, రకము, తరహా, తహశీలు, వగైరా, తాలూకు,
బాపతు మొదలగునవి మొదట పరాయిమాటలైనను నానా
టికి మన తెల్గువారి కందరికి బాగుగాఁ దెలియుటచే నీపలుకు
లిప్పు డిట్లే వాడుట కెంతయో తగియుండును వీనిని మఱి
యొకరీతిని దెనుఁగునకుఁ గాని, సంస్కృతమునకుఁ గాని మార్చిన
యెడల వంకరదారిని నడచిన ట్లుండును. కావునఁ దెలుఁగు

వారి కంఠత్రికిఁ దెలిసిన పలుకులన్నియుఁ దెలుఁగనియే యెంచి మున్నటి పెద్దలు వారినాఁటి కెత్తగిన నుడువులను కబ్బము లందు వాడియున్నారు. ఈబాట నెఱిఁగియుండియు నిప్పటి వారు నాఁడు సూతుఁడు జడదారుల కిట్టి క్రొత్తమాటలతోఁ జెప్పుట కలుగునాయని యడుగుచున్నారు. తెలుఁగుబాస పుట్టకముందెన్నఁడో చలిగట్టు వద్దనున్న హిందీ, బెంగాలీ, తబిసులకు సూతుఁడీ తెలుఁగు పద్దెములతో జెప్పుట మాత్రము బొసఁగునా? పొసగదు. ఎచ్చోటనున్నవా రచ్చోట నప్పుడు వాడెడి బాసతోఁ గతలు, పద్దెములు, పాటలు నుడువు చుందురు. కాని వెనుక నాకతజరిగినతఱియందు వారుమాట లాడిన బాస యేదియో తెలిసి చెప్పుటకు వీలగునా? అట్లొకా నొకడు నేర్చి చెప్పినను వినువారికిఁ దెలియునా? తెలియదు. కావున నప్పుడు వాడుకలోనున్న బాసతోఁ గైతజెప్పుట తగు నని మున్నటివారు లాతిబాసలలోని పలుకులు నెల్లతికిఁ దెలిసినవి కబ్బములందు వాడియుందురని నానమ్మకము.

నా యీ కబ్బమునందు నానేరమిచేఁ గల్గిన తప్పులును బొరపాట్లును పలుచోట్లఁ గల్గియుండవచ్చును. తెలిసినవారు వానిని నాకుఁ దెలిపినయెడల సంతసముతో నందుకొని రెండవ కూర్పునందు సవరించుకొనియెదను.

ఈపొత్తము నచ్చుగూర్పుతఱియందు నేను చిత్తు కాపీలు చూచుటఁ గలుగనందున నచ్చుతప్పులుఁ గొన్ని పడి యున్నవి. అచ్చుఁగూర్పుటకిచ్చిన వ్రాతకాపి యొకపిల్లవాఁడు వ్రాసినదగుటచే బండితాలు, అరసున్నలు వ్రాసియుండలేదు.

ఇట్టి చిన్న చిన్న నెఱసులకై తెలిసినవారు నన్ను దూఱకుండు దురు గాకయని వేడుచున్నాఁడను.

నైజాంయిలాకా వరంగల్ జిల్లా మధిరతాలూకా, యిల్లరను వీట న్నివసిల్లెడివారును, కమ్మవారును నగు మహారాజరాజశ్రీ జవ్వాజి వీరయ్యజమీందారుగారీపాత్రము నచ్చుగూర్పించుట కయ్యెడిసొమ్మంతయు నిచ్చి నాపైఁ గూర్మియుఁ దెలుఁగుగన్నియపై గౌరవమును జూపించి తిర మైన వాసియు వన్నెయుం గడించిరి. కావున వీరికిని, ఈపాత్ర మునందలి పీఠికను వ్రాసిపంపిన శతావధానులగు శ్రీమాన్ శేషాద్రిరమణకవులకును కడుంగడుసంతసమున జోహారులం గావించుచున్నాఁడను.

పీడులపాడుగ్రామం,
నందిగామతాలూకా.
19.10-25.

ఇట్లు,
అష్టావధాని, జంగా హనుమయ్యచౌదరి.

. ——-

పండితాభిప్రాయములు

సుప్రసిద్ధశతావధానులు నుభయభాషాకోవిదులు నగు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారు కడియం నుండి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"మీపుస్తకము (సత్యావివాహము) చేరినది. అచ్చతెలుగు కవనమైనను, మృదుమధురపదభూయిష్ఠమై రసయుక్తమై నిర్దుష్టమై కడుంగడుఁ జక్కఁగానున్నది. మీ కింకను భగవంతుఁ డిట్టి చక్కనికబ్బములను రచించుపూనిక నభివృద్ధి పఱచి యాయురారోగ్యైశ్వర్యప్రదుఁడై యుఁఱించుగాక!

కడియము, 21-9-25.

చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి,
శతావధాని."

కావ్యతీర్థబిరుదాంకితులును, ఆంధ్రబ్రహ్మాండపురాణాది గ్రంథకర్తలునగు బ్రహ్మశ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు కడపనుండి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

ఆర్యవర్యా!

"భవత్ప్రేషిత సత్యావివాహమను శుద్ధాంధ్రనిర్వచన ప్రబంధము ప్రీతిమీఱంగొని యందందుఁ బఠించితిని. పద్యములు పరమహృద్యములు. పాకము శుద్ధాంధ్రమగుట ద్రాక్షాపాకమునుమించి కదళీపాకమునఁ బడినది. శైలి సలక్షణముగ నలరారుచున్నది. కొన్ని కొన్ని తావుల నంది తిమ్మన్న

గారి పారిజాతాపహరణపద్యములా యివి యను భ్రమను బుట్టింపక విడువవు. వర్ణనములు శ్రుతికటువులుగాక స్వభావమనుసరించక సొగసుగ నున్నయవి. ద్వితీయాశ్వాసములోని "మగనేతపల్కి పొల్పగు" అను సీసము, దానివెంబడి నగు "సొంపుసింపెడి సంకు" అను సీసము చదువునపుడు దేహము పులకరించినది. ఇట్టి అన్నితావుల నెత్తిచూపుట సరసముగాదు గాన వదలితి. పద్యకావ్యములన్నఁ దలకంటకించునను మహాత్ములకేమోకాని యేమాత్రము భాషాసేవ చేసినవారికైనను మీగ్రంథము శిరసావహింపక విడువరానిదని నొక్కి వక్కాణించెదను. ఇట్టి పరమోత్కృష్ట గ్రంథరత్నహారమును భాషాజననికిఁ గానిక పెట్టి ధన్యులైతిరి. "సమానానాముత్తమ శ్లోకోస్తు" అను శ్రుతివాక్యఫలము నొందుదురుగాక యని సత్యముగఁ గోరుచున్నాఁడను. ఎక్కువ సారస్యమును గ్రహించి మిక్కుటమగు చమత్కారమును వ్రాయఁజాలని నేను మీగ్రంథరాజమునకొక్క నమస్కారముచేసి శిరసావహించి నాయాశయము విన్నవించుకొనుచున్నాఁడను. మీ కీ గ్రంథరత్నము దిగంతవిశ్రాంత సంతత సుయశంబు చేకూర్చి సరసజన శిరోధార్యమై యసమానవిఖ్యాతి నలరారుఁగాక యని నమ్ముచున్నవాఁడను.

కడప,
1—10—25.

ఇట్లు విన్నవించు మీ విధేయుఁడు,
జనమంచి శేషాద్రిశర్మ."

సుప్రసిద్ధ నిరుద్ధ భారతాది గ్రంథకర్తలగు బ్రహ్మశ్రీ మంగిపూడి వెంకటశర్మగా రిటులు వ్రాయుచున్నారు.

"మహాశయా! తాము దయతో పంపిన సత్యావివాహము సంతోషముతో నందుకొని యచ్చటచ్చటఁ జదివితిని. అచ్చ తెలుగుపొత్తములు రచించుటయే కష్టము. నిర్వచనముగా రచించుట కష్టతరము. సత్యావివాహము శబ్దాలంకార యుక్తమయ్యును, శైలి మృదుమధురమై యలరారుచు నింత వరకుగల యచ్చతెలుఁగుగ్రంథము లన్నిటికన్న సులభగ్రాహ్యమై యొప్పుచున్నది. తామింకను ననేక గ్రంథరత్నములచే నాంధ్రభాషాయోషామణి నలంకరించి యలరించునట్లు సర్వేశ్వరు డనుగ్రహించును గాకయని కోరుచున్నాను.

18—9—1925

ఇట్లు విన్నవించు,

మం. వెం. శర్మ."

విజయాంకసాహసాద్యనేక గ్రంథకర్తయును అష్టావధానియు నగు శ్రీరాజా మంత్రిప్రెగడ భుజంగరావు బహద్దరు జమీందారు గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"అయ్యలారా! "సత్యావివాహ" మను నీశుద్ధాంధ్ర నిర్వచనంపు కబ్బంబు నాలుగుగ్రక్కలును మొదటినుండి తుది వరకు నసడ్డసేయక చదివి సంతసిల్లితిని. అచ్చ తెలుఁ గని నంతన నదియేలుకొలఁబాసయకా నెంచి చదువ విసివి విడుచు నభ్యాసము మనవాండ్రలోఁ బెక్కండ్రకుఁ గలదు. ఏలయన

మారుమూలలనున్న మాటలతోడను సొంతముగం గూర్చిన కూరుపుమాటల కలయికతోడను పొత్తంబు ఒల్లఁబడి యుం డుటచే నెఱుకపడమి లాతివారి సాయంబు కావలసి యుండె డిది. దానంజేసియే దీనిం జేసిన కైసరుడు:

'క॥ తెనుగున జేసినకబ్బము
తినుప నగలటంచు నందు తీసున నిది యా
యినుమైన మేల్మియైనను
చెనుబత్తి నొసంగినాఁడఁ బెట్టుము తండ్రీ!'

అని నుడివియుండెను. ఇప్పొత్తం బట్టి గట్టిమాటలతో నిండక కమ్మచ్చునం దీసిన బంగరు తీఁగియంబోలె మొదటి పద్దెము మొదలు తుదిపద్దెము వఱకు నొక్కమాదిరి మాటలకూర్పుతో నొప్పుచున్నది. ఎందును నడక కుంటు వడుచున్నదను పద్దెమే కానరాదయ్యె. ఏ సీసపద్దెముం గాంచిన నేదియో యొక సింగారమందు బొందుపడి యుండెను. వీని కన్నింటికిం గతయుఁ దగినదియై యున్నది. ఇం దచ్చటచ్చటఁ బసందు, షోకు, పేక, మున్నగుమాటలు కానవచ్చుచుండి నను దఱికెందగిన చవినొసంగు మాటలుగానే నాకుఁ దోఁచు చున్నవి. ఇట్టి కబ్బంబులు పెక్కొనరించి వీరు మననాట సచ్చతెనుంగు బాస కెక్కొన సేయుదురుగాక యని మిక్కిలి కోరుచు వీరికిం గడలేని బ్రిదుకీడ వేల్పుపెద్దం దద్దయు వేఁడు చున్నాఁడను.

ఏలూరు, 20—9—25.

ఇట్లు విధేయుఁడు,
రాజా. యం. భుజంగరావు."

పిఠాపురమునుండి సుప్రసిద్ధకవియగు ఉమర్ ఆలీషా కవిగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు. .

"తే॥ గీ॥ జంగమానుమయ్య సత్య వి సత్యపెండ్లి
కథను రచియించి యాంధ్రలోకమునఁ దెల్గు
బాసకెంతయు వన్నెయువాసిఁ దెచ్చె
నిచ్చలు చదివి కోవిదుల్ మెచ్చునట్లు.

చం॥ సురుచిర భావసంపదలుసొంపులు నింపుదెలుంగుబాసకుౘ
మెఱుఁగులు దెచ్చువర్ణనలు మేలగుశైలి రసప్రపూర్ణమై
పరగు కథాచమత్కృతి ప్రభావము నచ్చునఁబోసినట్లు సుం
దరతరమై వెలార్చును సతంబును సత్యవివాహ కావ్యముౘ.

పిఠాపురము, 19—9—2౦.

ఇట్లు,
ఉమర్ ఆలీషా."

శ్రీ శ్రీపిఠాపుర మహారాజావారి యాస్థాన విద్వత్కవులును, శతావధానులు నగు ఓలేటి వేంకటరామ శాస్త్రిగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"అయ్యా, మీరంపిన కబ్బము (సత్యవివాహము) చేరినది. అందందు జదివిచూచితిని. అచ్చతెలుఁగుంగయితయందు మీరొనర్చిన యేర్పునకు మిగుల నచ్చితిని. పద్యములు ముద్దుగనే యున్నవి. కాని మీకబ్బము కూర్పున నెల్లయెడలఁ దొల్లింటి తెరువుల బట్టయరిగియు నన్నిచోటుల నఱసున్నలను గొన్నితావుల బండిఱాలను విడిచివైచుటకు గతం బెఱుక పడదయ్యె.

ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రి."

అవధానకంఠీరవేత్యాది బిరుదాంకితులును శతావధానులు నగు బ్రహ్మశ్రీ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

చం॥ జిలిబిలిపల్కులన్ సుకవిశేఖరులెవ్వని పూర్వమున్ ర
ట్టులె రసనాత్మమౌగతిఁ జెలంగుచు హృద్యముగాఁగ నప్పుడున్
వెలుఁగున సత్యపెండ్లి సుకవీశ్వరులెల్లను మెచ్చ వ్రాసి యా
స్సులఁ గొను సారముల్ పలుపనో తె హర్మ్యము ప్రాజ్ఞసంపద్రిమా.

ఉ॥ కాపుదుపాటగాఁ గుకవితంతము నిత్యము పెన్పు పాత్రముల్
పొందెరివో కవీంద్ర ఫలముల్ పదమూయనె యోఁగిగ్రికిన్ సుకీ
ర్తిపదకత్తువగాఁ బడిన సత్యవివాహమె చాలు నాకయిన్
గంపెడుగుఱ్ఱ-తాల్ గలుగుకన్నను కత్నమొకండు చాలదే.

తెనాలి,
25-10-25.

ఇట్లు విధేయుఁడు,
ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవి.

ఉ॥ అచ్చపు దేనెసోన ననయంబును వీనులవిందు సేయుచున్
హెచ్చిన యీ విపాకదళ నెంతయు గబ్బములెల్లవాంద్రి పె
న్మెచ్చులనొందఁ జాలియును మేటిగనమ్ముల కెక్కుయున్న మీ
యచ్చతెలుంగు కబ్బమునకచ్చెరువున్ మఱి తోసమొందితిన్.

ఉ॥ అచ్చతెలుంగు బాసయనయన్ గడు గొడ్డిరియుండు బద్దముల్
మచ్చున కల్లగానగుచు, మాయుగ నింతటి పెద్దకబ్బమున్
వచ్చెడు మాడ్కి వ్రాయనగునా కడుమెట్టతనమ్ము లేక, యా
లచ్చిమగండు పేర్మి దొరలన్ గయి తేన్ యెదనుంబొనర్పుతన్.

గుడివాడ,
26-10-25.

ఇట్లు,
జంధ్యాల శివన్న శాస్త్రి.

శ్రీ ర స్తు.

మ. రా. రా. శ్రీ జవ్వాజి వీరయ్యజమీందారు గారిం
గూర్చిన బహూకృతి.

పంచరత్నములు

సీ॥ ప్రథితమై తగు నిజాం । రాష్ట్రమందుం దెలంగు
నిర్మలాంచితపూత । నీర వైర,
తత్సరిత్పశ్చిమ । తటమున రాఁజెల్లు
సిల్లూరు నాఁగ పే । రెసఁగునూరు
గణుతిగాం గాపురందు । గాంభీర్యగుచౌచిత్య
కీర్తుల్లెదగువారు । కమ్మవారు
వారలందు ఖ్యాతిలో జ । వ్వాజి నర్సయగారి
సుతుఁడు ప్రఖ్యాతధీ । యుతుఁడు హితుఁడు

గీ॥ వీరయాభిధ ధర్మస । చ్చాతుఁడవారు
రంగయాభిఖ్య వేంకట । రామయాఖ్య
సోదరులు భీమపార్థుల । ట్లాదరమునఁ
గొలువ సత్యావిభుఁడు వీరి । నెలమిఁ బ్రోచు.

శా॥ కంబై యాదినభిక్షుపాదకటకాం । కంబై సముద్యన్మహాగ్రాం
కంబై వీరసుధాపయోధిగతపం । కంబై హసత్పుండరీ
కంబై స్వచ్ఛజల ప్రపూరిత తటా । కంబై చలద్దేవలో
కంబై యొప్పు జవాజి వీరయ యశో । కంబిత్త్రిలోకంబులన్.

ఉ॥ ఒక్కటజర్మ మొందిమరి । యొక్కటమాంసము నొందియొక వే
ఱొక్కట నెమ్ములొందితగ । నొక్కటఁ బ్రాణములొందిపుట్టి తా
నొక్కటఁ బాలమున్ ఫలము । లొక్కటఁ గైకొనెఁ బొత్తుబిడ్డదే
దిక్కనఁ జోవునర్థియని । తీసి భరించితి వీరయాహ్వయా!

చ॥ అడిగిన నిచ్చునో మొగము । నల్లనవాల్చునొ కొంతయిచ్చిన
న్నిడుముల బెట్టునోయనుచు । నెవ్వని వేఁడఁగ బుద్ధిపోక నే
పడఁబడుచుండఁగా వ్యయముపా । ర్థాజనసీయకముద్రిణావ్యయం
బిడి యొడనేనటంచను ప । రేంగితవేదిని నిన్ను నుతించెదన్.

సీ॥ ఎంచాఁ విభవమహా । హీనకూర్మవరాహ
వాహాస్యు యిద్ధాత్రి । వరలుచుండు
నెందాఁ జనాయ । కేందుతారాయుక్తి
నభ్రమండలముఁ బై । న్నారుచుండు
నెంచాఁ కైలాద్రి । హిమరుక్కిరుటుండు
గిరిజాసమేతుఁడై । పరగుచుండు
నెంచాఁకఁ గమలాక్షుఁ । డిందిరాంగనతో సు
ధాబ్ధివీచికల నుయ్యాల లూగు

గీ॥ నెంచమనందాకఁ గవితయున్ । దలిరుఁబోణి
నియశోగానమును జేయ । నెగడుమయ్య
కూర్మకులచంద్ర దాతృతా । గుణబలీంద్ర
సాకగుణాధుర్య జవ్వాడి । వీరయార్య!

ఇట్లు విధేయుఁడు,

అష్టావధాని, జంగా హనుమయ్యచౌదరి,

వీరులపాడు.

శ్రీరస్తు:

శుద్ధాంధ్ర నిర్వచన

సత్యావివాహము.

ప్రథమాశ్వాసము.

చ॥ సిరియును నీలయు న్మహియుఁ జేరి భజింపఁ బయోజజాత్మకా
స్ఫురదురుదృష్టిపీఠమునఁ బుష్పసరోజములు గల్లగల్లనన్
సిరసు కరాకుపీఠఁ జెనుగాఁడఁగ ఘల్లున బుజ్జగించుచున్
జెరిననుగోష్ఠులన్ వెనుపు వెన్నుఁడు మాకు దగాతసాయముల్

సీ॥ చిలువఁ జుట్టినవాఁడు చిలువఁ బెట్టినవాఁడు
దయ్యంబు గుడుచున్నఁ దనయుఁ డుండ
దమ్మిఁ గొట్టినవాఁడు దమ్మిఁ బుట్టినవాఁడు
సైదోడు గొడుకున్నఁ జానుమీఁద
బుడమి నెట్టినవాఁడు బుడమిఁ బుట్టినవాఁడు
సెజ్జయు నిండ్రియై చెన్ను మిగుల
వేలుపున్ మూకయు వేలుపున్ వాకయు
బంట్లై పట్టియై పరగుచుండ

నెవ్వలను వ్రచ్చి కోరెనబుర్వ విచ్చి
చివ్వలను బుచ్చి పున్నెముల్ వ్రివ్వ తెచ్చి
మున్వకెకె గట్మి సిప్పి మస్నించులచ్చి
జివ్వనను వచ్చి మాయింట తెచ్చు మెచ్చి.

శా॥ వెన్నుండమ్ముగ మేట్మి గట్టువెలుగా బెన్నాపతే డన్నగా
మన్నుం జేసియ తేసగావాలనుసల్ ప్రూస్వట్టుగుత్తాలుగా
జెన్నారంబొనరించి బోదు సయువాసిఁ మూడుపోశ్లేర్చి పెం
పెన్నంగా జగమేలుమేటి యిడ లేదే మాకు మేళ్లన్నియుఁ.

॥ పాపంటి రెప్పలు ఘస్సుభస్సు మనంగ
రెప్పయాతత్రాడి ఘుస్సు మనంగ
రుదుకక్రిపేరులు రుటురుటలాడంగ
దాల్చినకో త్రాటయనంగ
బొమ్మ చేనరతుల బొగ్గుబొగ్గుకనంగ
చేతిలేడియు చెంగుచెంగుమనగ
కొమ్మయుక్కడి తేప గొండు గొండుమనంగ
కెరలికుజ్జంపు ఘీఘీయనంగ

నప్పుటప్పుడు కులికెడు నొప్పుగాడి
కౌగిలింతల కలరుచు గనము బెరిమ
తోడ నోదార్చు తేపు బల్ వేడు కలర
నిచ్చుగా పుత మాకోర్కెలిచ్చు మెచ్చి.

గీ॥ పెద్దపొట్టవాని వేర్మిగాంచినదాని
మొదలిదాని గోర్కెలాదవుదాని

మంచుగొండపట్టి మనుచుమీా యని పట్టి
గొలుచువాడ నెపుడు దలచువాడ.

ఉ॥ ఒంగడుబొజ్జవాడు నిడుబాలిజనంబుల గన్నవాడు బ
ల్కుంగనిస్తనుదాకుచుడికులుల్ పిడుగాడిన నందుగొల్చువా
డిం గడుబ్రోచువాడు ఒకరేయన వెన్నగుడ్చువాడు బత్తికిన్
లొంగెడువాడు నాకయుతలో దాసగు వ్యాపకంపజేయుతన్

సీ॥ తెలిపమ్మిపరితెమ గొల్చిన దుకుడించుపుట్టిట
యరిది రాయంచ యుప్పెనతేజ
దగనాదగని గోలు దలితొ పిక్కొలలు
నలుపుకెల్ముల నోటి యనుగుటప్తి
యుంపాడుపిల్ల పెంపొందపుడించుకెక్తి
తుంటకొబ్బాల్పు ముద్దులపెంపొంది
సింగారపుంబుర్వు చిన్నజేజేలన్న
రంగారుపన్నెర పలుకదోడు

గొనబుకైతయు బాలయుగుబ్బచనులు
సద్దెలన్నియుమేనుగా వెలయుమగువ
పలుకపోయాలు కిసికిరంబలరుచూడ్కి
నెందుపేడుక నామీాద సరవుగాక.

సీ॥ వలిగట్టుమిన్న యెవ్వాసిమన్మండని
తొడలపైజేర్చి ముద్దుసతంబు
జంకతాల్పటిమేని చిలుచెయ్యిలనుగాంచి
యుబ్బితబ్బిబ్బగుచుండు నెపుడు

గుట్టరాచూరేసి కోర్కెలునిండార
గట్టంతయుండ్రిముల్ కడగిచేయు
తబిసితేజవసితో దపలిపల్కుచుబోవ
నన్నిపాత్రములనింపాక వ్రాసె

కందునకు దోసబుట్టి చెన్నందు జెట్టి
ఘితపులసుబాదు నలుకిపై నెక్కజోదు
పుష్పములపంట గానముల బూనుదంట
యెవ్వ డవ్వానకయ్య నే నెంతు మదిని.

గీ॥ మొదల రామునికత బొత్తముగనొనర్చి
కైపరులకంటరికి దారి గనుపరచిన
కలుగుకాన్పునిరాబారి గట్టితనము
నెగదలంచెద గడుబత్తి గుదురుపరచి.

ఉ॥ మున్ను తెలుంగుకబ్బములు బొల్పుగజేసిపొగడ్త గన్న యా
నన్నయభట్టు దిక్కనను నాచనసోముని రంగనాథు బో
తన్నను రామభూపుని నచ్చతెలుంగునుగూర్చినట్టి తె
ల్గన్నను దివ్యమానసవలతు నందము కైతను జిందువందగన్.

సీ॥ రెండుబాసల గైత గొండాడజెప్పిన
తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల మెచ్చి
చిలకనాకొండారి బలుపొత్తములుజేయు
వీరేశలింగము సారెదలచి
తెనుగురామాయణంబును నేర్పుమైగూర్చు
వావిలికొలను సుబ్బారావు నెంచి

బ్రహ్మాండము తెనుంగుబాస గావించిన
జనిమంచి శేషాద్రి శర్మ కెరగి

శబ్దరత్నాకరము జేయు జాణ గొల్చి
త్రిపురనేని రామస్వామి దిట్టబొగడి
మరియు తక్కినయట్టి కైసరుల పేరు
వాడ బాసకు మేల్సేయువారలగుట.

గీ॥ చిలువసామికైన పలవంపుగలిగించు
పలుకులందు దేశి పలుకుచుండు
వాని నొజ్జ పదలి వైకుంఠశాస్త్రిని
నామదిం గుదుర్త ననుపుమీర.

సీ॥ ఎటకేనిబోయి నేనించుకసేపున్న
నరయు జొట్టాలయిండ్లన్ని దిరిగి
చిన్నతనంబుచే జెడువెచ్చమొనరింప
వలదని చెప్పు నవ్వారిగాగ
గూళలతో గూడుకొని దోసములొనర్ప
వినజెప్పి జెప్పించె విసిగికొనిగ
పెరుగు నెయ్యింబప్పు వరిబువ్వతో బెంచె
బిట్టుపన్నపు సేలు గట్టనిచ్చె

నిట్టిమా తల్లి లచ్చమ్మ నితవుమీరు
రట్టపుగొనంబుగల్గు మా తండ్రియైన
శేషయను గొల్చి బత్తితో జెలగి మ్రొక్కు
లిడుదు వారల యప్పులో బడకయుండ.

క॥ అనివేల్పుల వేల్పుల కీ
డనపగుహారంను గొల్పు యల వంగడమున్
వినుపింతు గూర్మితోడన్
వినుడని వినువారి మొదల వేడ్కొని వేడ్కన్.

కవివంశానుక్రమణిక.

గీ॥ ఇల వెలుగునీవు బెజవాడ గలదు దాని
కెంచ బడమగగా నిర్వదేనుమైళ్ల
నుండు వీరులపాడన నొప్పుపల్లె
యందు గలిగిన కోటముల నరసిచూడ.

సీ॥ తెల్పుము బెంపు రాణింప జాగముగల్గి
యెమ్మె నొప్పెడువారు కమ్మవారు
క్రిమ్మహాలమ్ముడు బింకమ్ము జూపెడివారి
గుప్తిమ్ము గల్గినవారు కమ్మవారు
బూతులాడుట సత్రిజాతకల్ సేయుట
కలనెరుంగనివారు కమ్మవారు
వగునలు మగవాండ్రు తగుపాటు చదివి చ
క్కగబల్కగలవారు కమ్మవారు
కంతుని బెసంగుగలవారు కమ్మవారు
కస్తూరిని జంకనివారు కమ్మవారు
కబ్బములు చెప్పగలవారు కమ్మవారు
కడిది నాజూకు గలవారు కమ్మవారు.

క॥ రంగుగ నాపెన్నమ్మల
వంగడమున మిగుల వాసి వన్నె జెలంగన్

జంగావారలరుదుర
ప్పొంగి జగంబెల్ల యశము పొరలుచునుండన్.

క॥ ఆకాలమునందు గిరిగన్
రాకాలమునబుట్టినట్టి యా మునిబోలెన్
దేకునగర్గనవాడై
శ్రీకృష్ణయ జనముల్ద్రిరేయసి పొగడన్.

సీ॥ చనుబాలుద్రాపంగ నాతిని గూలిచినటొంపు
గొల్లచెల్వ కోడికొన్నకంపు
బలుజరాసంధుదాడులకు బారిచొప్ప
చెలులచీరలను దొంగిలినతప్పు
కదుపుల వనవిలోగలయగాచిన నేర్పు
మేనత్తతోగూడి మెలగునర్పు
మొరలకుండలలోని పెరుగుద్రావినకట్టు
చలిదిబువ్వలు దినవలయునట్టు

వీడుకోనియోసు కృష్ణుండు వేడ్కమీర
సౌకమెసగెడు గోనములకెల్లసెల్ల
అసదులకుపెట్టు యశములకాటపట్టు
నైనకృష్ణయ్య నా బువియందుబుట్టె.

క॥ మెప్పుగ నాతడు కాంచెను
గొప్పగొనంబులుగల్గి కొడుకున్ బుధుల
ప్పప్పాయెంతటి వాడను
నప్పయబున్నెములెట్ట నను వగుదిట్టన్.

క॥ చెలువగు కొడుకు లతనికిన్
జెలగిరి సుబ్బయ్య మరియు శేషయ నాగ
య్యలు నాగ మువురు తొలిప
ల్కులు మూడును మున్ను నల్వకుం గల్గినటుల్.

క॥ వడముడివలె సత్యనయును
విడిముడియును గల్గి యశము వెదజల్లితగన్
పుడుకున్ బ్రమానవ చాగం
బడరన్ సుబ్బయ్య జగము పొగడయనగన్.

గీ॥ అందు నాగయ్య గాంచె సంగయ్య వెంక
టప్పయలు నాగ దగువారి నొప్ప మిగుల
సిరి బత్తి పెరిమెకు నిమ్ములనగ
నుల్లసిలి మాసికములు నాశెల్లువారి.

మ॥ అల శేషయ్య దనర్చెబుస్త్రముల పొల్పై నెమ్మదిన్ గల్గి యొం
దలుకన్ మాట యెరుంగకే కలిమికిం బోచాగమున్ దెంపుద
న్నలమన్ మారట లచ్చినా దనరు లక్ష్మమ్మన్ గడుం బేర్మి బెం
డిలియై జానకి లక్ష్మ నర్సమల నెంతే చాయమాంబన్ గనెన్.

క॥ అమ్మ ప్వ్వరు నెలతలకున్
దమ్ముడ హనుమయ్య యనగ దనరినవాడన్
గమ్మని తెలుగున బలుక
బ్బమ్ములు నుడివితిని లేత పరువములోనన్.

గీ॥ తెలగనయు దిమ్మనయు నచ్చ తెలుగు గూర్చి
గొప్పతనమొందిరని నేను గూర్పుటరయ

కడలి దూకిన యనుమని గాంచి యొక్క
కోతియును దూకి పడినట్టి రీతిగాదె.

క॥ చెలువుడు కృష్ణుడు తలపన్
చెలియా కన్గొనగ సత్య చెలిబిలి తెలుగుం
బలుకులు కూర్చెదునవి బ
త్తులకున్ జదువులకు నెలమి దోపవె యుండున్.

గీ॥ సత్య పెండ్లిసిపుడు చక్కనచ్చు తెనుంగు
బాసతోడ నేను బల్కవాడ
గాన దీని ముత్తిగాంచంగ సుకవి గోరి
యింపుమీర వినుతు సెవని కనిన.

క॥ అనదల గాచెడి వానికి
మొనగానికి గొల్లబోంట్ల ముద్దుల మురిపిం
చినవానికి జగములయం
దెనయెవ్వడు లేని వాని కీరు చెలికిన్.

క॥ పంటయయి నల్వగుఱ్ఱపు
నంటుల దన పొట్టయందునన్ జేర్చిన యా
తుంటవిలుతు తండ్రికి గడ
కంటన్ గనికరము గురియు కరివేల్పునకున్.

క॥ మత్తాకుమీదబండిన
కుఱ్ఱనికిన్ వేల్పు లెల్ల గొలువందగు నా
కత్తె చెలికాని కొజ్జకు ,
గుఱ్ఱలబ్రతికించి యిచ్చుగొనములగనికిన్.

క. పాలకడలి బాముపయిఁ
జాలగ నిదురించునట్టి జగజెట్టికి మిన్
జాలఁడుగు దమ్మి బుట్టిన
పోలుపగారాని పున్నెపుం బోవునకున్

క॥ పక్కలరాయని దమితో
నెక్కచ్చేరునకు లచ్చి యిల్లాలుగ బెం
పెక్కిన గేస్తున కుదుటున్
రక్కసి కూటువుల జెండు రారాజునకున్.

క థా ప్రా రం భ ము .

గీ॥ కాస్కగా నే నానచ్చెడి కతకు మొదల
పెట్టుఁజేసిన నిరాబారిదిట్టలంద
రాక్కస్తోగూడి కనకాని చక్కఁజూచి
కరిమ బత్తియు వప్రలు ముప్పిరిగొనంగ.

క॥ ఇట్టినిర సత్య నెటజే
పట్టెను వెన్నుండు దానివా రెవరు కొలం
బెట్టిది పోరిలెయ్యదితూ
గట్టిగ మూకెరుగ జెప్ప కతవరుస మెయిన్.

గీ॥ వింతమైనయట్టి వెన్ను నికతలన్ని
వినుగురాదుసూవె విన్న కొలది
కప్పురంపుబెట్టె విప్పినరీతిగా
మెప్పులుప్పతిల్లు ముప్పునప్పు.

గీ॥ అనిన నతడు పరాశరుం డనెడు తబిసి
కొడుకు పజ్జల నావలోన గుదురుపరచి

వెన్నునిపలంచి ముక్కంటి నెన్ని వేడి
వెలుగునకు మ్రొక్కి యిట్లని పలుకదొడగ.

చ॥ పుడమినెలంతకున్గుకను బొట్టగు ముత్తెపుజేరులోన నే
పడదెడు మేరువో యనగ నారయ ముత్తిడుపోళ్ళయందు జే
ర్వ్యాకసీయు నాకసంబలము పైడిహొంరంగు దురంగలించు క
ట్టడములచేత నింపెసగుటం దగు ద్వారకజెప్ప నెంతయుం

సీ॥ పూవులా ముత్యాల క్రొవ్విలా రతనాల
ప్రోవులా యేవాడలా ప్పొంగు
తేరులా కలిపూవుబారులా పెనురాచ
దారులా కడుపెరు సౌరు నెరపు
జెట్టులా బంగారు కొట్టులా మగరాల
చట్టులా వట్టులే చెట్టుగన్న
జింకలా చిల్క గోర్వ్యంకలా పన్నీటి
చింకలా యేవంక జెలువుసూపు

తేటులా ముద్దుకోయిలపాటలా చొ
కాటమై వెల్లు పూవులతోటలందు
కోటలా పేటలా కడువాటమాట
వీటి గోటన్న మిన్న వైస్వేటికన్న.

సీ॥ కోటచుట్టు నగడ్త లోటుపాటును లేక
పాతాళపాల మున్నీటి దెగడి
అంది చందురుని కందారదేయగ బొంట్ల
కొందు వీలగుమేడ బింద మొక్కు

కన్న మొన్నటిచిన్న గున్న యేనుగు వెన్ను
దన్నుమిన్నేటి పొందమ్ములుబ్బ
తలపుతో నుదుటు జంకెలతోడ వలికరు
వలితో జలముసల్పు వాగువములు

తీవలో ముత్తైకోవలో తియ్యగున్న
మావులోతమ్మి బావులతీవ్రులేము
నా వెలుగుచున్న యాటల నాతిమిన్న
గములు పాలుపందు నందు సింగార మూర.

మ॥ తొలిపల్కుల్ నలువాందగా జదివి తోడ్తో తెల్గుతోనంతయున్
బోలుపానక్కరిగింతు రప్పుడమివేల్పుల్ వారలన్ జెప్పుచో
నలునన్ వేలుపుటొజ్జ బెంజలువ కన్నంబోలునే సాటిగా
దలపంగా ముదివాండ్రు పల్కుగమిలో దార్కారుగాకుంధురే

క॥ మెచ్చురురాచకొలంబును
వచ్చిన గొడ్డంటిజోడు వడి మీరెదు నా
చిచ్చరకంటిని పైనను
దచ్చనలాదెదరు పుడమిదాలుపు లచటన్.

ఉ॥ అక్కటనే స్తకాడు జగవంతటబిచ్చము నెత్తుచుండగా
రొక్కపుతేడు వద్దనడు రోవెలదింబలె నెంతగూర్చినన్
గక్కసమైనయాబ్రితుకుకాల్పనొకో యసియాసడింత్రుపెం
పెక్కిన చేరసారములు సీగియు సొమ్ము నుగల్గుకోమటుల్.
సీ. అడుగుపుట్టువు లచట జెన్నారుచుండ్రు
గింజయును డబ్బు తమచేతిక్రింద చాల్పు

పాతరలనిండ నుండగా శీతగాంధ్రి
మన్పి చుట్టాల కితవుల కనిపి తనిపి.

సీ॥ ఆరెండునవచెంగ్లకీరెంటికిని జేర
మేమి తేడాయేటి యుమ్మెలాడి
యీరెంటిపై వేఁయి మారెండు తేమ్మల
బట్టిన గందు కావలయునెవ్వి
నాకంత జెప్పెడినో కాని పహ్వారే
ముద్దులూరెడుసుమీ పువ్వుఁబోణి
యెంతలాడగనేల పుంతజొచ్చిన వెన్క
నెదవగుల్కనువాసి నడిమియడుగు

గీ॥ మనుచు సీరీతిపూలమ్మ నన్నికడల
నెలతుకలతోడ నవ్వుచు సిందుకవ్వ
నంపు నెరజాణలాడు చెల్వంపుబల్కు
లింపులను నింప్ర వినువారి కెప్పుడందు.

చ॥ వెలవెలబారునట్టితరి వెల్లికలం నగు పువ్వుదోటల
మెలగిన పిల్లగాలి యటమేసిన తావులనెల్ల పీటికొంగ్రిం
దళుకు పసిండిమేడల యడాయదగై నిదురించునట్టి రా
చెలియల మోములందు నిచిచెచ్చెరమేల్కొనజేయునచ్చట

చ॥ చదివినవారియిండ్లను వసారల గట్టిన పంజరంబుల
బొదలెడు పెంపుడుంగులుక బోదలుజెప్పెడి కైతలో చవుల్
మదిదనియింప వేరికి బలా తొలిపల్కులపాజ్జ లెట్టుల
జదువనేరింగెనో కయితజాలెటు లబ్బెసమయ్యెనో కదా.

క॥ ఆపీటికిఁగాపై తో
డ్తో వేల్పుంజాల్పునల్ప దోడ్పడుప్రాపై
ప్రావేల్పుంగవి రాపై
యావెన్నుండాప్త బత్తి కందెడుతోపై.

సీ॥ ఒకవంక బలుఁడు సాత్యకి బరామర్శింప
నొకక్రేవ గదసాంబులొదిగియుండ
నొకచాయ దనచుట్టలుబ్బుమీరగఁగొల్వ
నొకతట్టువెలవెలందుకలు బాడ
నొకదెస కైసరు లూని కబ్బముజెప్ప
నొకజాడ పెనుప్రోడ లుబ్బియాడ
నొకప్రక్క జెట్టీలు హొనరు దెబ్బలుజూప
నొకట మంతురులేమొ యుగ్గడింప
నెల్లరికి నింపొసంగుచు నితనికంటె
కొలువకగువాడు పెరవాడు గలుగడెందు
ననుచు గొండాడ నాకల్మి యన్ను గూడి
జగము గాపాడుచుండు నాసొగసుకాడు.

సీ॥ కిఱికరిగాడు వగ్గఱజేసువారల
కురక కఱవు దీర నొసగుగాని
పిఱికితనము లేదు బిరుదురక్కసిజెట్ల
విఱిచి నేలకుబట్టి చఱచుగాని
మొఱకుతురకగాడు విఱివియౌ చుఱుకుతో
నెరపల్కులెత్తరిజరుపుగాని
మొఱగినవారల మఱచి పోవడు పరా
మరికచే మురువు గన్పరచు గాని

మఱియుఁజేయు బదార్వేలగరిత లున్న
యిరవులం దనమనలేక నరుత చెరిమ
నరుముఁగొని మొరసెడి కనికరముతోడ
గానములకునెల్ల నెల్లయై తనరు నతఁడు.

క॥ జగములనన్నిటి నేలెడి
మగవాఁ డచ్యుతి గాఁ మనియెడివారిఁ
పగవున్ నెవ్వాయు రవ్వయు
తగులాటము లోటుపాటు దగులునె యందున్.

క॥ అచ్చట సత్రాజిత్తను
పాచ్చెము పాయింతలేసి పున్నెపుగసి పే
రెచ్చగ గాపురముండుఁ
మచ్చింతయులేక హాచమరియాడ లోఁ.

చ॥ పెరిమను జన్మాంబునన సెంపిలిదైన నెంగోయం దతం
పరుదుగగాంచె కూతునునయారెయటంచునారుల్ కరంబున
గ్బ్బురపడి చూచునక్కడనము స్గానము గ్గా సానినెందుచుఁ
సరిగనరానిదాని బుః సత్యయనఁ జెలువొందు పిత్తరిఁ.

చ॥ తెరవగు గొప్పెమ్మరుంగునడే దేరవమాటలు నేర్పుపల్కు బం
గరునునుకీలుబొమ్మ యొపికంబగు మేన్న పూప్రదీవ యొ
త్తరి పసదగ్గిపోని వెలిదామరపువ్వు చెండు సాన్పై
నారసినమానికంబు చెలియొప్పు నెవని విప్పిచెప్పఁ.

క॥ అమ్మగువ తండ్రియొప్పుడు
నిమ్మన కదనువకుదచ్చు నెల్లరకుఁ బో

నమ్మెసగి తమ్ముల మ్మిడి
నెమ్మదితో గొల్చువారి నెలవుల్లకనుపుశ.

సీ॥ కొమ్ములగాంచిన గుఱ్ఱమ్ము నేమోయని
జడుపుగల్గించును పుడుకుదొడుకు
కావలివాండ్రట బోవనీయరుగాన
వితయాడఁ దగా వేల్పుజెట్టు
పిసినిగొట్టుఁ డింద్రు వెస నంటుకొనియుంట
కొంకరా దెవ్వారు సిరి వెఁదకి
జేజేల తేనె బాసిఁ యుండ గటుగాన
దూరమేసికిసి జేజేరతనము

నీగడే వేల్పురా మొదవీగి చెట్టు
నిగడ పూపాలిటికి సిరి యీగిరతన
మనుచు పుడమిసిగల బీద లటముకొనగ
దనరు సత్రాజితుండు నిద్దా యసమున.

క॥ ఈరీతి నుండగా వన
చేరొక్కండేమిలేక చెల్లిన నత చె
వ్వారిని మన్ననసేయగ
నేరక నివ్వటిలు నెవ్వ నెవ్వగదోపఁ.

గీ॥ తలచె నిట్లు మునిని కల వాని చెడు చెయ్యి
లైన తెలివిగలవిష్ణు తనరు
లేనివాడు పృథమి లేనివాడను మాట
నిన్ను నెంచి చూడ నిచ్చలంబు.

చ॥ కావున తమ్ముఁ గొమ్మ చెలికాని గూరిచి గొల్చి తక్కువై
పోవని మేటిసొమ్ముగని పొందెదగాక యటంచు నెంచి యా
లావరిచానకుఁ మురుపులఁ బురిపించెడు ముద్దుబిడ్డకుఁ
దీవనలిచ్చి యిల్లకలె తెంపును బెంపు వలంపు నింపగఁ.

గీ॥ కదలి పసిపసి గంతులు మొప్పెలు బొదలి
రావలుచేసెడి పలుకు పూపాపలు గలిగి
మదికి నింపొనరించు నమ్మనగు రావి
రా సిరాబాకులుం జెప్పి కోనలోన.

సీ॥ మువ్వన్నె మేకముల ముత్తైదువలపిండు
పసుఁదూడలకు పాలొసగుచుండ
జవ్వాదిపిల్లుల పున్నెబోడులు కూర్మి
నెలుకకూఁతువులతో నెలమినాడ
మెకపురేడుఁబిల్ల లేకసక్కెములతోడ
జింకబోతలగూడి చెలిమిజేయ
తోడేళ్లగుంపు సంతోసంబు గనికరం
బెనయంగ మేకల ననగిపెనగ

పులుగురేడులు పాములు గలసి మెలసి
తద్దయును గారవంబున దనరుచుండ
తబిసియిరువాకదాని సత్రాజితుండు
గాంచి యిది మంచిచోటని యెంచె నెడద.

చ॥ వెస నటనిల్పి పూన్కి సరవింగన నొక్కట గొల్చుచుండె నా
కసమున వెల్గుమానికముగా రొక్కనుచీకటిపీల్పు మొక్కినన్

దాసగులువాపువేల్పు గడిదొంగలుకొత్తులుకిట్టుచుండ బల్
పసనసంగుజెట్టి (రిపుల్కులదాపుడుపెట్టె దిట్టయై.

చ॥ విసుడు చక్రింగొలంసువ్రుల వేసపిలోపల నగ్గివానయం
దుక చెనుగట్టునెత్తముల దూలక తెంపు జెలంగ హాజ్జలన్
వినుపరినిర్విన్నత్తి బుసముఁగనిరుంచి కరంబు బత్తితో
వినునిసుసఁ మెసంగుచును పెము వెలుంగుం సామి కిట్లనున్

సీ॥ తమ్మిపూపాన్పటియ నిద్దామెరుంగు మొగంబు
విప్పించి లేనవ్వుగుప్పజేయ
గడ్డచీకటివాలె గాటమౌ దోసంపు
పెల్లిసల్లప్పుడు విరియజేయ
చందురుతో నమి సెంది రేల్మురిసెడి
తొగకన్నెసిరియల్ల దొంగజేయ
పండెరిందురూపులై తీడిరించి జగముల
వెల్మిడియా నటుల్ వ్రీల్చివేయ

మున్నురు సాముల తేజులు బూని మజ్జ
గముల మొగ్గిక్కులు గని మేలుగదురజేయ
జన్కులపులుంగుగముల కెచ్చరికజేయ
నేస మొంగ్గను దలప విన్మానికంబ.

సీ॥ ఇలబుట్టువులకుండు చలిబిల్పు నెవ్వాడు
యెవ్వాడు పగలు గావించువాడు
గడుసుతొత్తుల విటకాండ్రమాన్పు నెవ్వాడు
యెవ్వాడు దొంగల నేచువాడు

వేయిచేతులు గల్గి వెల్గుచుండు నెవాఁడు
నెవ్వాఁడు బలుకోర్కె లిచ్చువాఁడు
ముక్కంటికలపలిచక్కికన్న వాఁడు
యెవ్వాఁడు సోకుల నేర్చువాఁడు

పాడుగుంపు బాముచే బట్టుబడెడువాఁడు
నరయ శ్రీ దేవళ్ళలకు బెద్ద యైనవాఁడు
సుకము లందరి కీయగా జూచువాఁడు
ఎవ్వఁ డెవ్వాఁడు నాకోర్కె లిచ్చుఁగాక.

గీ|| పగలుగాఁ బెంచువాఁడు సోకుగవిసూఁడు
వాసగు చీఁకటివేఁగాఁడు వాఁడ్డరేడు
నన్ను మన్నించు కోర్కెలన్ని నించు
ననుచు పిలువుగాఁను వేడుకొని యంత.

గీ|| తమ్మిచెలిపంగడీడు సత్రాజితునకు
కనికరమున శమంతకంబనెడు గొప్ప
మానికము నింతవెలయనరాని దాని
దీసికొని వచ్చి చూపి యీతీరుపలికె.

గీ|| ద్వారక డియ్యది జేజేలవారకునైన
కడలియల్లునికైన ముక్కంటికైన
గట్టనీయుపల్వ రాతలకట్లయందు
బుట్టదికి యున్న దెవ్వయుపట్టు లేదు.

సీ|| ఇదియున్న వారల కిచ్చు బంగారంపు
నాణెముల్ రోజుకు నాల్గువుట్లు

ఇదియున్న వారల కిచ్చు సుకంబుల
వ్వారిగా వారల వారలకును
ఇదియున్న వారల కిచ్చు యసంబుల
పెండు విన్మను చుక్క లుండువరకు
ఇదియున్న వారల కిచ్చును బిడ్డల
మనుమల నిక జాలు నసెడువరకు

పొసగ దల దాల్చి యోలగంబునకు జనిన
మంచిపెడుగుల నేరి చూపించి తగిన
దారినడిపించు దొసగు లెంతయు నడంచు
దీసి కొనగాదు వేల్పురామానికంబు.

క॥ ఇది తల దాల్చిన నాతడు
గదుమున్ జీకటులగుంపు గార్కొను వానిన్
బదితలలవాని బలగము
పదితేరులవానిపట్టి పడగొట్టినటుల్.

సీ॥ ఒకటవాకిలియంచు నొప్పైనగోడ కెం
తయు మోము నొవ్వగా దాకుచుండు
రొకవంక పెద్దసీటి కొలంకువని యెంచి
బట్టపై జెక్క కాల్మెట్టుచుండు
రొకచోట గద్దెయం చొగి గూరుచుండ సం
బరముతో జని క్రిందబడుచునుండు
రొకచెంత వెలజంతలుండిరంచు కవుంగి
లించి సిగ్గున దలవంచుచుండు

శ్రీ శమంతకమానికం బెవని యింట
నుండునో వానియింట యేపొందు పోఁడ
మైన జడుసరుకైన రేంత్రైన గాని
దీని గొనియాడ జిహ్వలకేని తరమె.

క॥ అని పల్కుచు వినుగతేనము
కనికరమున రతనమీయగా నైకొని యొ
య్యన మొక్కి సంతసంబున్
బనుపడ దనయిల్లుజేర బయనంబాయెన్.

క॥ ఇచ్చటికిక ముట్టుండగ
నచ్చోటన్ సత్య వెన్ను నందలి గోపముల్
మెచ్చుంచగు నంసాంబును
నెచ్చెలిగమి సెప్పగా వినియు దగులూనెన్

చ॥ తగులము నాడునాటికి నెదన్ జదుకల్ బొనరింపనెంతయున్
బెగడవితాకు శెందు చెల్బిందము గాంచు నాకోయటంచు లో
దగిలెడు సిగ్గుచే బయికి దా గనసీయక దాచుచుండు న
మ్మగువకు కంతు శాయిడియు మోపగ సిగ్గుసమంబులత్తరిన్

ఉ॥ ఒంటరిగూరుచుండి మరుడుత్తలపెట్టగ నెంతబారి వా
ల్గంటి వలంచు నిట్టు మరుకాకల కోరువజాల చుట్టువా
ల్దంట కరంబు నన్ను తనదాపున జేరిచి బుజ్జగించుచున్
జంటియబోలు మోవి చవిజూపగనిచ్చినదాక నెంతయున్

సీ॥ అదటుతో జని వెన్ను నదిరించి యెదయందు
సుదుటుగుబ్బలు బిగ్గనదుము టెపుడో

సింగారముంగారు చెంగావి నునుమోవి
పానకంబూని నే నాను టెపుడొ
చిగిలద్దములనేలు చెలువుని చెక్కిళ్ళ
చెలువుమై ముద్దాడ గలుగు టెపుడొ
తొలుకారుమబ్బు సొంపులు గుల్కు మరునయ్య
నిండుకౌగిటిలోన నుండు టెపుడొ

కొల్చువారల కోర్కెల గూర్చుగిడ్డి
వేలుపున్నాకబుట్టిన మేలితావు
లైనకరివేల్పు హజ్జలబూని కడిగి
తనరు సీతసి నాగల దాల్చు టెపుడొ.

ఉ॥ కన్నుల కర్వుదీర దనుకంబున నాతని నవ్వుమోము నే
నెన్నడు జూతు వీనులకు నింపులు నింపెడు వానిపల్కు లే
నెన్నడు విందు వేడ్క లిగురించగ గూర్మి నవుంగిలించి న
న్నెన్నడు దన్పు గంతు నికనెన్నడు బంటుగ నేలుకొండునో

సీ॥ కరివేల్పు నొసలిచందురు తేటగాంచక
తగులు పెంకికటి తలగుటెట్లు
బలుకక్కసులగొంగ పలుకువానలు లేక
సీ విరాలపుటగ్గి బోవుటెట్లు
సరిలేని దిట్టవాతెకతేనె యనుమందు
జెందక మైకాక డిందుటెట్లు
మరునయ్య కేలుదామరతూండ్లు లేకున్న
బట్టి కోర్కులమోపు గట్టుటెట్లు
జెలగి కంతుండు బరవు పూజలుకు గముల

నడ్డగించగ దేయని యచ్చెలువ్రసి
పాలనెఱిగించగా నొండ్ల బచుటెట్లు
పంచకుండిన నామేను బట్టుటెట్లు.

ఉ॥ ఆతసివాతెరం గఱిసి యల్లన నావగ బిల్లగోప్రిపి ము
న్నైతరి నేమిఁ జెప్పినా బలీ సరిచెక్కులపై జెలంగగా
జేతులనెన్ని పున్నెములు జేసెనొకో శ్రీలి గొండగోగుపూ
వ్రేతలు నేమినో పిరాకా వెన్నునితోఁ గనుగూడియాడగ

ఉ॥ ఇంపునుసొంపునుం గలిగి యమ్మెదవన్నెడి వన్నెకానికిన్
రంపెయాం జెలంగు నాకతాగనుగూరిచి యంవచందముల్
బెంపునుగల్గు కన్నియకు బిగ్గరసంటుడు జొకెనొక్కనిన్
గొంపలుగూల్పుగా నలువ కూళతనంబులకెల్ల సెల్లయు.

ఉ॥ తావులు కుందనంబునకు దాపురమైనటు లించునందు బల్
పూవులుబండ్లు సల్గినటు బొల్పగు చక్కదనంబు రంగును
గోవెలకబ్బినట్లు కులుకుంబలుకు ల్మెఘువైన యంచకున్
దావలమైన యట్లు నను దప్పక వెన్నుడు గారవించిన

సీ॥ బంగారు తగటుదుప్పటివాని నావాని
గావించగదవమ్మ గంగనమ్మ
బలునెమ్మికుంచె యాడలవాని నావాని
గావించగదవమ్మ దావలమ్మ
సుడివాలు సంకుదాల్పెడువాని నావాని
గావించగదవమ్మ గంటలమ్మ
ఎనలేనివాని చక్కనివాని నావాని
గావించగదవమ్మ గద్దెలమ్మ

పైడి రతనాలసొమ్ముల బరగ నిత్తు
పసుపుకుంకుమ తెల్లనివసనములును
కప్పురము గంధమును మీకు నప్పగింతు
నాదుమగవాని జేయరే నల్లవాని.

క॥ అని యెద గుంగుచు నుండగ
దనకడకున్ వాణినాగ దనరెడు చెలి రి
వ్వన వెన్కపైపుగా జని
కనులఁ గెందమ్మిదోయి గట్టిగమూయఁ.

క॥ ఉలికిపడి పిదప గను ద
మ్ములు మూసిన మగువపేరు బొల్పుగ దెలియం
గలుగుటకై మదిలోపల
దలతుఁ జెలికత్తెనాగ దనరెడు వాణిఁ.

చ॥ అనిన నెఱింగెనంచు జెలియంతట జేతులుదీసినన్ గనుం
గొని చెలియా నినుఁ దెలియుకోరికబల్మి వెలంది వేడుచుం
డినతరి నేలవిప్పితన నెచ్చెలితెల్పకి సంతసించి లో
దనపొరపాటు గూరిచి విశోకుపడఁ సరిగాంచి రిద్దరుఁ.

ఉ॥ అంతటసత్యభామ కనులందమఁచందము విన్నవోవుటల్
మంతగు నాటపాటలను మాని కలంగుట గాంచి లోన నే
వంతయు లేక యిట్లు బలువన్నెలు చిన్నెలుడిందియుండ దీ
జంతయటంచు నెంచి పిలుచన్ బలికెన్ జలగూరుచుండియున్

చ॥ చెలియయిటేల గుందెదవు చెప్పుము నెచ్చెలులెవ్వరైన పెన్
గలతయొనర్చిరో మొగులు గారియ పెట్టికొ లేక తల్లి నీ

కలమట జేసెనో యెవరికైనను నీపయి నీసుగల్గెనో
తలిరులవిల్లు బూమిటికి దాలిచి కంతు డలంతబెట్టెనో.

సీ॥ బంగారు జరతారు పట్టుచీరెలు వేన
వేలు చిల్కలయందు వ్రేలుచుండ
రహిమించు పైఠణీకవికె లిచ్చకోలంది
నసువైన పెట్టెల నదిమియుండ
సొగసైన సొమ్ము రోజున కొక్కరీతిగా
గట్టించి బరిణెల బెట్టియుండ
గమ్మకస్తురియు గంధమ్ము పున్గు జవాజి
మేలి చెక్కడపు డబ్బిలనుండ

పట్టెమంచాలు పరుపులు పల్లకీలు
జాళీవాగిండ్లు మించు టద్దాలు జెండ్లు
నాటచేడియలును పనిపాటవాండ్రు
గలుగ నీవిట్లు లలమట నలగ నేల.

క॥ అని సచ్చెలి పల్కిన విని
తన మది కోర్కెలును సిగ్గుకడబా టొదవిం
చిన నేమియనక వెనుక
వ్రున్నకు౯ జేటెత్తు సిగ్గు బొరలగ ననియె౯

గీ॥ మూడుజగముల బోటులతోడ గూడి
యొప్పుగా జెప్పరాని పల్కుండదరయ
గాన దెల్పెద నీకు నిక్కంపుమాట
వినుము మేల్కిళ్ల చెలులు పాల్గొనగవలయు.

చ॥ [illegible]లుకవజీరు పూముల్కీ చెచ్చెర గ్రక్కొని నా యెడన్ హాళా
హాళి యొనరించె తాళఁగఁనా యెఁనాగల నాము మీర వి
ట్టలయగ శేయ నాపసియటంచు కడంక వడకం జేసెడుఁ
వలమురి తాల్పు జేరి తెరవా తరువాయి యెఱుంగజెప్పవే.

సీ॥ మురువుమేన్గలవాని సెరిమించు నెరమించు
నొరయుంచు సిరిగూడియుండువాని
నునుపుజెక్కులవాని ననతూపులననోపు
కనుచూపులను సౌరుగాంచువాని
బలుపువ్వుటమ్ములు గలవాని గళవాని
గలవానికోడుకసొంపొలుకువాని
రొగుబుజంబులను జెన్నగువాని నగువాని
నగువాని కెమ్మోవి సొగసువాని

మేటియగువాని రక్కసికూటువులను
గోటమీటెడువాని జమ్మిటియపట
డంబుమీరంగ జేయుపుట్టంబువాని
గలుపగదవమ్మ నామేను నిలుపవమ్మ.

క॥ అని తనచెలి పల్కినయం
తన సత్యకు నసియె నింతతపాతపా జెందం
బనియేమి గొల్లబోంట్లం
దనియించెడువాడు నీకు నొకరుగాడే

శా॥ నీవాల్చూపులు నీదుముద్దుమొగముఁ నీలేతనవ్వుంబసల్
నీవాటంబగుగుబ్బచన్నుగవయుఁ నీమేలికెమ్మోవియుఁ

నీవేసంబును నీదుజవ్వనము నీనెమ్మేని సింగార మూ
హా వెన్నుండుగనుంగొనన్నిలుచునే యాహంత నేపేనియున్

సీ॥ వలరాజు పువ్వుటమ్ములకు జిక్కని గిట్ట
తమిజెందనట్టి గొనముఁ బుట్ట
తలయూచి యొక మెప్పుగలను గాంచనివాడు
గడుసిరాకికి బాలువడనితేడు
పలుకరించగ నాపపడని రాకొమరుండు
నవ్వనుంకించని జవ్వనుండు
చేసన్నఁ నుకనుల్ సేయ సెంచనిజాణ
పలికింతనె రిచ్చపడనిగాణ

కులుకుచూపులు జూడని క్రొత్తకాఁడు
మదిని యువ్విళులూరని చదువుకాఁడు
లేడుగద నిన్ను విని కన్నపోఁడిదలందు
వెన్నడాగునె నీలాగు విన్నవింప.

చ॥ అని చెలినూరడంబలికి యమ్మరొ నేనిక నన్నయయ్య యుం
డిన పటికంపుమేడను కడిందికడాని మెఱుంగు మెట్లదా
రిని జని లోనికిం దరిసి రివ్వున చెన్నలిపట్టు పాన్పుపై
దనరుచునుండుసామిగనుదమ్ముఁ కుఱదనివారగాంచియుఁ.

గీ॥ అంతిపురిలోని వెన్నుసిల్లాండ్రి నెల్ల
నెడముగా జేసి యడను గావించిమించి
మించు నీసౌరునెల్ల గుప్పించి తమిని
ముంచితేలించి యిటకు రప్పించుదాన.

క॥ చూడుము నా గడుసరితన
మోడకు వాడకుము తెగువ నొందవన్ మదిలో
జూడకు మిందుల కొరులఁ
వేడకుమని వెడలె బోటి వెన్నుని కడకుఁ.

క॥ అని చెప్పిన పని యతనిం
గనుగొని శౌనకుడు మొదలుగాఁగల వారల్
వెనుబత్తి సత్య యను నీ
ననబోడి యవలికతఁ వినఁ వలతుమనన్.

ఆశ్వాసాంతము.

క॥ విసిరక్ బాడిన గోప్చన
గనిరఁ మొక్కిన దలంపుగావించిన బి
ర్చిన వేసుకొనిన గూడిన
జనుప్రన మన్నించువాడ జగములతేడ.

అచ్చ తెలుగు కంద గీత గర్భ చంపకమాల.

చ॥ ఇల సిరనేల్గొరాం జగము లేద్రేరగావగ జాలువాడ ది
ట్టల వలతీ కదుం దగుకడానిపటంబును దాల్చుతేడ యె
మ్మెలునరుదారగామిగులుమేన్మెరుగొప్పెడిమేటిపొడ్డిద మె
ప్పుల బరణీ కలం పగను బొల్చెడు గోకులవంచరాయడా.

గర్భ కందము

క॥ సిరి నేల్గొరా జగము లే
ద్రేరగావగ జాలువాడ దిట్టలవలతీ
అరుదారగా మిగులు మే
న్మెరుగొప్పెడి మేటిపొడ్డిద మెప్పుల బరణీ!

గద్య గీతము.

గీ॥ జగము లేక్షేత్రగా వగ జాలువాన
తగు కదానిపటంబును దాల్చుత్రేన
మిగులు మేన్మ్రుగ్గొప్పి మేటిప్రోన
పసనుగాల్పెడు సోకులవంచురాను.

చంద్రవర్త్మవృత్తము

చుట్టువాల్ మిగుల సొంపు గులుకసేల్
చిట్టయాల్ మొగుడు దేవు నలుపుడాల్
మెట్టజాల్ తళుకు మేడగములచాల్
వట్టు లేక గలవాని బట్టియున్.

కం॥ గొనముల సన్నగు జంగా
హానుమయ గాపిం పెట్టి యచ్చుతెలుగునన్
గొనబారు పత్య పెంక్తిం
దనరున్ రాణిగు ప్రిక్క [illegible] యనన్ జెలువారున్.

శ్రీరస్తు.

శుద్ధాంధ్రనిర్వచన

సత్యావివాహము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క॥ సిరులకు నిరవగువాఁడా
దరిఁజేరినవారి పీడఁదలఁపని తేఁడా
కరకరి క్రిక్కనిసూఁడా
శరిజనముల నేలుప్రోఁడ నేర్పుగలాఁడా.

గీ॥ సూతుఁడను, సత్యవీడ్కొని సుదతిమిన్న
వాణి తనయింటికేగెడువరకు తమ్మి
చేఁటియమొగవట్టి ముడువగా గలువలడర
బడియె బసమింటికడలి మిండోఁడవు బడలి

క॥ పసముగ నెసయను పడతిన్
గడువేడుక బెండ్లియగుచు గడుసరివేవె
గ్గోఁడుపున జక్లిన బుక్కన్
పొడియన నెరుపురర సంజ బొలిచెన్ బుడమిన్.

ఉ॥ పేర్కొన చిమ్మటన్ జముని,వెన్నుని,గాటుకకొండ సోకులన్
మార్కొనియేన్గులన్ జమునమానగు చీకటిచెట్లు గాకులన్

దార్ఢ్యాని కస్తూరికన్ మిగులన్ దట్టపు జబ్బును గెల్చి యెంతయున్
గార్వ్యమును చీకటుల్ గవిసె కన్నులు గప్పడకుండ గాటమై.

గీ॥ అంత సత్యయు నెంతయు నవ్వంత సుంత
నిదుర జెందక తనవారి గుదురుకొనక
పువ్వుటమ్ముల రౌకిమీాని పోటువలన
నుత్తరము బొందు పీన్వాడు తాల్మిగుండు.

ఉ॥ కుట్యపడుచున్న దాసి విరికోటల నేయకుపూని యింక నీ
నెయ్యము చాలు గాని తరి నీకిది యే యని యంతు వేని మీా
యయ్యకు జెప్పి నీదు పొగరంత చెడ దుర్భ్రను పొంగినట్టి పాల్
పొంగ్రువ్యకి బాలు నమ్ముమది బొంగను కుర్రింగకు చిన్న పోలికన్

గీ॥ పూవిలుతు డేడ పెద్దనిప్పుకలతోడ
నెకనిటులు గాడ బలుముల్కు లేయుటడ
కంతుడపు గాపు నాపాలి దూతరాత
పీవ్రు గాకున్న కనికరం బింతబవ్వె.

క॥ ననబోడుల నొప్పించుట
మొనగాని తనంబు గాదు ముమ్మొనవాగ్గ
ల్గిన జోదు నంటి వానిన్
గని తాకుము నీబడాయి కనుపడు నచటన్.

క॥ సిరిగల్గు దొరకొడుకు నని
గరువంబున గ్రిందుమీాదు గానక చెలుచన్
గరితల గాఱించెద విది
దొరకొడుకులకుండ దగిన దొడ్డతనంబే.

ఉ॥ బంటుతనంబుజూపెదనృపాలసుడాయిది యెందుబోయె ము
క్కంటినిమారుణొన్నపుడు కాలిచిపేర్చిలిచి బూదిజేసినా
డంట తలంచిజూడ బువ్వుటమ్ములు తుమ్మెదచాల్పుటల్లెయున్
దుంటలవిండ్లు పైకెగయు తుంటరిమూకలు జంటలేవొకో

సీ॥ వేడితో దాడితో డ్డోడ జేసెదవె నీ
వారువంబులు చెట్టపాలుగాను
తియ్యనిచెరుకు చేతికినంది జడిపింతు
వొప్పునే నీవిల్లు విప్పగాను
జుమ్మను తేంట్ల టింటమ్మనిపించెద
వేర నీగొనయ మెందెందొ దూర
వెసమీర గసిదీర నుసురు లూడ్చెద వేర
నీవాడిముల్కులు నేలగలియ

పువ్వుబోడుల కొమ్మల బూసికమీర
రవ్వజేసెద విదియేటిరాచరికము
ముప్పుతిప్పలు బెట్టెదే తప్పెరుగవె
చిన్నవే యింక నీమేను చీల్చిపోను.

గీ॥ అనుచు నీరీతి గవికరంబును దొరంగి
తిట్టుచున్నంత దూరుపుదెసపడంతి
చలివెలుగు రాక విని కురుల్ చక్కజేయ
దీయు వెలిదువ్వెనన దూర్పు తెల్పుదోచె.

సీ॥ వగబాసియున్న యాల్మగలరాయిడిసేయ
బరతెంచు మరుచుట్టు వాలనంగ

నెరజవ్వనమున జూపట్టియా నెలంతుక
మురువుగా రెడు ముద్దుమోమువంగ
ఆ[illegible]చు గోడనూఁడు [illegible] తిరిగును
ము[illegible]గు నిలువ[illegible]ద్దవనగ
పే[illegible] గూర్మి [illegible]ంగించుచో
నె[illegible]చు [illegible] పనంగ

[illegible]గుల్లలూరించు తెల్ల[illegible]దుకుంద యనగ
జాల్వుతేజ[illegible]నియొసు బెజ్జములు గల్గి
చల్ల[illegible]నవమును [illegible]ంచు జల్లెడని
నింగి గనుపట్టె నప్పుడు [illegible]గడము.

సీ॥ జగములన్నియును ముంచ[illegible]త్తరిని యే
పారి[illegible]చ్చు ముస్కిరసంగ
రేనాతి [illegible] యను [illegible]పుతో
గట్టనిచ్చెడి [illegible]పుట్టనగ
చంద్రుఘంటను ఘరుగు[illegible]వేనాప్ప
పాలగచ్చిడు నాటపట్టనంగ
పన్నైపువ్వులుదాల్చి మంచిగంధపు[illegible]ంది
నగుచుండు వగువల సొగసనంగ

తెల్లపాలను వెలపుష్ప మల్లె మొల్ల
వెల్లి జాబిల్లి పూసిన యుల్లి వెల్లి
మొల్లముగ గెల్చి చీకటి నెల్లఁదీల్చి
పిండువెన్నెలదగ పిండినెరపినట్లు.

గీ॥ కంతుపెనుబారిలోఁబడి యెంతోకలత
బారకుండ సత్యయపుడు గోరుచుట్టు
పైని రోకటిపోటు కైవడిని నగ్గి
గురియుచును వింటవెల్గు చందురుని గాంచి.

క॥ అల్లునికి తోడుగా నెను
బల్లెంబులు బూని చెలుల బాముల బెట్టన్
మెల్లగవచ్చితె పెద్దలు
దెల్లముగా గన్న మోము తెలుపగుటకదా.

క॥ పుట్టితి సిరి తోడై తో
బుట్టిగ బాల్యాదలి జగమునందుగు చెల్మిన్
దొట్టితి వెన్నుని మఱది వి
కట్టా నీవిట్లు జేయ గాదనరె యొరుల్.

చ॥ గురుని పడంతితోడ గన గూడినవాడవ టంచు లోన దా
సతిగియునెత్తి కెన్నఁడునీన నింతుల నిర్వరిగూర్చి కొంకకే
మురియుచు మిత్తిగొంగ తుది మోస మొనర్చెదు దుండగీంద్రకున్
గరితలు తెల్లులైన వెలకత్తియలుం బలె గానుపించరే.

క॥ సిరితోఁ బుట్టితి వని లో
గురు తెరుగక యింద్రు నిన్ను గొప్పగు విసమ
త్తరి దరికొనగా బుట్టిన
వెరవరి విడి నీక చెల్లు వేరన నేలా.

సీ॥ కడలి చెంబిచ్చు సాపడి సుంతమేస్వంచి
విసముతోడను బయల్ వెడలివచ్చి

చిచ్చరకంటి పై సెక నట్టిటును బొర్లి
రాహుకేతువుల కోరల మెలంగి
నెలనెలకును వేడిసెగవు జెల్మని జేసి
పాడుపుగొంటను సెగ లడర చెరిగి
కడుకాకనే చెల్లబడు జబ్బునను దూలి
పడుచుల బలుతిట్లబడుచు ముదిసి

నట్టి నీవెట్టి వారల కరసిచూడ
జక్కదనమెత్తు ననుమాట పోల్లుగాదె
తెలిసితెలియక నిను జలివెలుగటండ్రు
నిక్కముగ మంటనివ్వాలు నెరవుతేడ.

సీ|| విసముతో బుట్టి మంగుల గక్కసముదోప
దండిరినిగలంచి తమ్ముల దాయ వగుచు
పగలొనర్చెడివాని పెంబారిపురెంచి
చల్లగా చేయరిరిమ్మరి జారెదొర.

క|| అనికంతుం గలుసంగా
యని దూరుచునుండ జల్లనగు తెమ్మెర మె
ల్లనవీచ నయ్యెదన నది
యును విసమై నిప్పుగా ప్రకోయనదోపక.

క. వలినాలిగాలి నన్నిటు
చలనమున గాలించ నీకు జనునే సీపెం
జలువతనంబున కిమ్మగు
మలయంబునబుట్టి వెందు మాటిరివొకదా.

గీ॥ చెఱకునకు నేస్తకాఁడు బల్ చెఱుకు పలయు
నన్నటుల నగ్గితో నేస్త మవరఁ జేసి
జగములేర్చు నిన్నుసురుల సరిగ నెంచు
వితము ఖిత పంక్తి చెప్పను వినుచు జంత.

ఉ॥ పాములచేత బ్రుంగబడి బస్సనిఁడూఁచిన బెన్ విసంబు నిన్
బాధ్రిస గృహాలపచ్చు యపు ఁగయున ఖాటలముండ్లు వెట్టి పే
గవని తోటలఁ జెరిచి పఱియున గొంపల లేఁగగొట్టు నీ
తో వరియెవ్వరింపు బలుదూరదుడుకుం బనులందు జెట్లరే.

కం॥ ఈరీతి దిట్టుచుఁ బఱు
బారింబడి నిలఁగుఁచూరఁ బైళంబున గో
క్కోగ్గోయని కాపుల
పూరింపఁ గూసె కోడిపుంజుల గుంపుల్.

సీ॥ వేళెల్లఁ గను విని సంజదిద్దిన
మూత్యాలసాపట బొట్టనంగ
తరచేడు నేనెలంతను వెంట్టిపెకట్టు
తళుకులు వర్తనాల తాళియనగ
చాయయఁ బోటి మెచ్చఁగ బొద్దుపంపు చో
క్కాపుటావలమానికం బనంగ
దూర్పనుసలి యుబ్బులో నైరకవాడిగి పె
ట్టిన మగరాలి గుండీయనంగ

పట్టపగలింటి రాజుజా బయనమైన
పొంకపుగుబ్బలియను చిచ్చుబుడ్డిగాల్ప

రిపుప్రవాసితా లేచు పెక్కు రణ్వయనగ
నక్కజముమీరగా వేగుజుక్క పొడిచె.

చ॥ తెఱతెఱ వాఱె దూర్పుదెస తెమ్మెరమెల్లన వీచె జొన్నచే
న్లాం సౌభగంబయుం బరఁగ నేర్మిబులుంగులు గూళ్లనుండి యే
కలకలలాడె నెంపునొలుకన్ విను జన్వసిమేన గప్రిపుల్
గలచమలంచ ట్లుపరె గల్లపటించు జగాలు మేల్కొనెన్.

సీ॥ తమ్మిపూవట్టికంపము వింతగానచ్చె
రవల్లికాల సిర్మిలు జొచ్చె
జక్కవలొంటి జతగూడుటకు మెచ్చె
నిరుక తొలి నెందు చొచ్చె
పనటిచేడెలకు మోమున నెవ్వగలునచ్చె
గడత్రైజెల్వ జాక్కముగ నొచ్చె
జప్పురుటాకుల నున్న యుగమంతయును విచ్చె
నెప వఃఖం డించు విల్లడిచిపుచ్చె

గలుపసలొచ్చె పుర్ఫుల్లుగములుచ్చె
జపుపుదొంగ మైవడిచ్చె జగము పెచ్చె
పారున పంజవాల్చెడి పనులుగ్రచ్చె
పాకుపుగుబ్బలిపై భాద్రిద్దుబొడి విపచ్చె.

గీ॥ గుడుసుస్కెదుపజోదు మేల్కలుపాండ్రి
పాటనుబద్దెముల దెల్లవాగుమున్న
లేచి తరిచెయ్యలనుదీర్చ లేతజవ్వ
నంపుచెలినోర్తు నుడుల దేలింపుచుండ.

సీ॥ ఒకముద్దుచెలిదిద్దె నొగి సన్నపావడంబు
నొకకొమ్మ నెరతమ్మ నొసగజుట్టె
యొకబోటి వలెవాటు నొప్పుగా సవరించె
నొకనెలంతయలంత నునిచెపొగు
లోకజంత కడువింతలోలుకు దస్తీనిచ్చె నొక
యించుబోడి పేరుంచె మెడను
నొకతె కైదువుసంకు హెలియలుగా గుకిరించె
నొకముద్దురాలద్ద మూనె నెదుర
మంచిరతనాలపీటపై మగనినిల్పి
యెన్నియోచెయ్వులను ముకియించి రప్పు
డలమినొకపెండ్లియగువారి కిన్నియుండ
నేమియనవచ్చు వెన్నుసయింపుసొంపు.

ఉ॥ అప్పుడు వాణి సత్యకడ నాడినమాటలఁగూర్చి యెంతయో
యొప్పిదమైన చెయ్వమున కొప్పగు వేసముబూని సొంపుమై
జిప్పిలసన్న చక్కెరను జిక్కని తేనియబూలచెండులన్
గప్పురవున్ విడెంబులను గానుకగా గొని వెన్నునిం గనన్.

గీ॥ పయనమాత్రోడ నెదురైన పండ్లగంప
గాంచి మదిలోన పొంగి రొక్కంబొసంగి
యెరుకోల్పంక్తిగకొని యింపుమీర
మరునిగన్న య్యదేవిడీ కరుగునంత.

ఉ॥ వాసిదలిర్పు వాణిగని వాకిటికావలిదారు దవ్వుగా
మోసలిలంగబోవు చెలినొప్పగగాంచిన వెల్లటేనుగుల్

బోసెనుతొండముల్ పయికిబూనిచు చల్లనినీరు చిమ్ముచున్
దోసిలిచన్ నెంతయినిరో యివి మాచెలి పాలివన్నటుల్.

గీ॥ ఇట్టుచని యేంకికెగా వెద్దిగోరి
యుచరికడ కేగ్వరితైన, నీ విట్టురమ్మ
టంచునటెక్కెను తొ త్తుడిగాంచి వారి
నేరమో మంచిమాటలు నితడ్వరతి.

ఉ॥ పూచిన మల్లెతీగయలు బూనికనాగ నడాని మెట్లపై
దాపడి మల్లెతమ్ముల నవక్కచి యక్కల బల్ బెడంగునా
పాచలివెల్లి రాపణకుటందున వెన్నుని మేడచుప్పికెం
తేచెలువారు బొట్టుని తేజాన వెన్నెపు మోహనంగునన్.

ఉ॥ అత్తెలిరా మెరుంగు పనియంగపు మేడచిడీల వేల్పురో
కత్తియటబ్బురం బెపగ నిన్గొనసీచ్చ రనం గడాని కొ్రిం
జత్తరువ్రల్ సెలంగి చెలిచేర్చిన గంపము బూయ నన్నుపై
కెత్తి కనుంగొనంగ నిహీహీయని నవ్వెట టబ్బురంబగున్.

గీ॥ మేడపై వాటను జొచ్చి పెంతగాంచి
చిన్నపకుచులు మరియాన జేరిలోని
కేగుచనురమ్మ చూచెనవేల రమ్మ
టంచు పనులాగ జనియుడు నట్టిశరస.

సీ॥ ఇటురమ్మ చిన్న ముచ్చటయంచు బిల్చుపం
జరపు జిల్కలకు జక్కెరయొసంగి
నడకనొంపులకు వెంబడిదౌలు రాయంచ
గమి తన్మికాసల గట్టివైచి

యాటపాటలను టాటోటు జేసెడు బోంట్ల
కుడుగరల్ కపురింపు విడెములిచ్చి
గోరవంకలకు దేంట్లకును గుంచె పిట్టల
కింపైన కానుక లిచ్చి తనిపి

మరున కచ్చోట్ల యంపరి మచ్చికలను
యెట్టులో కాంచి యాజనశెట్టి యున్న
లోసిన నగాల నగరాల జానుమీరి
యబ్బురంపౌ మజారము కరుగునపుడు.

సీ|| పదియారు వన్నెల పసిడిముత్యారతాళ్ళ
యుయ్యాల గిల్బాన్ స్త్రీ లూపుచుండ
పోలుపారు బంగారు పూవారములు సన్న
మంచునా బస్నిటి సాంచజల్ల
జంత్రిముల్ వేలుపుఁజంతలాకోయన
హరువైన పాటల నబ్రిపరచ
బలుకంగురతనాల కిటికీ ఎత్తరువ్రలు
ముడిచి మేల్ కపురంపు విడెములీయ

రుక్మిణీ శ్రీహైరంగుతోడ బిసుంకవెలయ
దసరియుసంగెడి యూరలు దలనుదాల్ప
సందరెంవరో వాల్గంటు లెదురుజూడ
దిట్టయై మించు నాజగజెట్టి కృష్ణుడు.

క|| మొక్కిక్కొని చన్నకాన్కలు
రక్కసిసూడుకొసంగ ఖ్రాబల్కుల జో

డక్కొమ్మ గాంచి యెంతయు
మక్కువ దోపంగ నేను మాటాడికదుఁ.

క॥ సీతాకోక నత మేవని
గా రామున కెసఁగ గుణసుకైదువ జోదున్
గూరిమి నుంచును జెలి యు
య్యారే నరపాలిక యిట్టు లడుగుచె నన్నుఁ.

గీ॥ ఆసిన వెన్నుండు గనకగి నగసిచూపి
గుట్టుగఁ జూపు యాట లో గురుతెరింగి
ననగిన గట్టిగసివాంఛ్రినుసిచి తక్కు
గలుగు సుక్మిణి మొనసైన నెలఁతన్నా.

గీ॥ తాన మొనరించి సావడుగౌర నుదేయ
టనుచు పరిచెల్పువారికి వినగ వచ్చె
గాని మీ లెన్న రకసాల లోనికరిగి
యోగిరము గిను నన వాక సేగిరంగ.

క॥ వెన్నుని కిన్నను చెలియా
యన్నా యొకమించు నోడి యందంబుగకుఁ
నిన్నియ నాకన్నియ బలు
మన్నియ వన్నియల నావి మల్లియ తెలియఁ.

క॥ కోమలిత సత్రాజిత్సుత
కమనుఁ మరుసంపు మొలక యాసము గులుకఁ
నమి నేలు పిలుకమరునకు
దములపు లేదిననగుకు నగు గూర్పంగఁ.

గీ॥ అసిన వెన్నుండు గొప్పకొండంత రొక్క-
మెక్కువైనట్టి రతనాలయిక్క వేల్పు
జెట్టునట్టును తనకబ్బినట్టుబొంగి
పొంగితబ్బిబ్బులై పెద్దయూర్పువిడిచి.

గీ॥ బోటి నీచెప్పినంతటి వాటమైన
సొబగుగల దేని నామీదనుంతకూర్మి
జూపినను గూర్పు నామేలుజూరయిచ్చి
నిన్ను గడుకూర్మి జూపి మన్నింతుననిన.

కం॥ ఆయెలజవ్వని యందము
వేయితెఱఁగుల బలుకఁగ నలువ వేలుపుటొజ్జల్
మాయురె చెప్పఁజాల రహా
చూపినయంత నినుతునని యిట్లనియెన్.

సీ॥ నెలఁదినవచ్చుమొగంబు వేల్పుబువ్వవితంబు
నెరజవ్వనుల కురుల్ నెలతకురులు
చికిలద్దముల నేలు చెలియ చెక్కుటదాలు
పుసక తేసియటొవి పడతిమోవి
మరునికొప్పిన్న సతూపు మదతుకవాల్ చూపు
గరితకన్నుల బోలు గందుమీలు
మెరుగెక్కు పాలిండ్లు మేల్మి బంగరుగిండ్లు
చెలియ నూనూగారు చీమబారు

విన్నుసమ మెన్నగా నేను మొలతకౌను
అనటికంబాలు తొడలు రాయంచనడలు

లేమసీటున కెందును లేమ లోటు
అన్నుతలమిన్న సాటి యెందైన సున్న.

క॥ వలబడు జక్కవదోయిన్
బలె తెలుపువరాన జిల్గుపయ్యెదలోనన్
గులికెడు గుబ్బచనుంగవ
యెలనాగకు వింతసొగసు నిచ్చెం బళిరే.

క॥ నగవును రతనపు పోగులు
నిగనిగలుగుప్పుకాంతి నెరచెక్కులకున్
సొగసిడె చికిలద్దంబుల
వగలీనవెన్నెలమెరుంగుదాటులు నాగన్.

క॥ నూత్నం బూవును సంపెగ
పూసన్ మొగ్గయును బోలుతమునుంగన కెనయే
లం వెన్నెల మోమువంచెను
కావున యెలదేటి వాలిగడగదు గానన్.

సీ॥ మరుచిక్కటారి చూపరియాతుటారి బల్
హరువామిటారి యాగిరితమిన్న
మరుపంపు మొల్క యవ్వారుచేతిచిల్క బం
గరుమేల్మి గిల్కయా కల్కియెన్న
లేగున్న మావిబలే కప్పురపు దీవి
గాటమారివి పస్నిటకోరివి
యెనలేనితావి సొంపెనయు నున్ జెంగావి
దనరారు మోవిచెంగమ్మబావి

యా హొలకం గా సొబగురంగు నా బెడంగు
దాని యొయ్యారపుందీరు దానిసౌరు
నట్టి సింగారముంగారు నానిగార
మెందుపొలతుల యందు లే దేమనందు.

చ|| మురిపెముగారునవ్వునను మోమెనయున్ వొలితమ్మిపువ్వుచూ
పరసిన మారుతూపు కనులా తొగ లేయనవోపు గుబ్బలా
ముగువగుపూల చెండ్లు భుజముల్ పగుదామరతూండ్లునాగ న
మ్మృదునపు మోక సెన్నదఁ మాతెలమానికమున్న చిల్వకున్.

క|| అనిబోటివింత సొగసుం
దనమును దెలియంగజెప్ప దనమేను సగు
క్కనిసి తాల్మి చళుక్కని చి
క్కనిగుండె తటుక్కున నిన గళవళపడుచున్.

సీ|| ఆచానమోవి నా కందజేసిననీకు
గెంపురాపతకముల్ నింపువాడ
నెలనాగ సబ్బిగుబ్బలనొత్తగల్గింపు
మింపార పైడిగిండ్లిచ్చువాడ
సొలిచిన్ననవ్వువెన్నెలలు బర్వనొనర్పు
హొరువంజి తెలిముత్తెసరులనిత్తు
నెలసచెక్కిటనుముద్దు లొనర్పగావింపు
మించుటద్దాల్ నీకుంచమిడుదు

నలివలేగాను బిడికిలి కవరనిమ్ము
పొందుగా నిన్ను జూచి మిన్నందజేతు

నిత్యసత్యవటన్న వా క్రీయసంచు
నెంచగాబోకు మూనః గాంచుమన్ను.

క॥ ఇటులాడిన వెన్నుని యు
ష్ప్రెముచ్చట [illegible] వాణియును మా
[illegible]పూలు రస్మి పుష్పాల
[illegible]టుక [illegible]టుక చుచు గోయు [illegible] జూపింతున్

ఉ॥ వా[illegible] [illegible]వెన్క [illegible]లు[illegible] పుష్ప తోట తేటసీ
రూపున [illegible]గుపింగయు [illegible] యొప్పెడినమ్మ కల్వపూల నా
చేసన జల్లనై పు[illegible] నెజ్జలు[illegible] [illegible]వర్చు నెన్
డాగని[illegible] నీనాట దాగి కనుంగొను [illegible]తి నేర్పడన్.

సీ॥ కనుసన్న జేసి [illegible] [illegible]పు
మెలత నమ్మని పూచి [illegible]
[illegible] [illegible] జేయుదువుగాని
జువ్వమ్మ టంచని పట్టి జల్లబోకు
ముగు[illegible]ట ముద్దు మోపింతువుగాని
పలునొక్కనుగాటు పరుపబోకు
కొవప గుబ్బలు ముట్టి పూర్మినింతువుగాని
[illegible]దులునట్టుగ [illegible]గ్గనదుమబోకు

మేలమిజెన్నారగా కౌగిలింతుగాని
యుక్కునక్కునగడియించి నొక్కబోకు
నిన్న మొన్న టిచిన్న రాకన్నెగాని
చాన నెరజాణగాదు నాయాన నీకు.

క॥ పడతి గనులారఁ గన్గొని
కడపటనీయిచ్చకోలది గాఢింతువు నే
తడఁపయ్య వచ్చి యింటికి
వెడలెద నెఁ విస్మృటంచు వేడ్కొసి వేక్కన్.

క॥ చిరునవ్వు లేవెన్నెలకున్
సరిరా నెరనీటు నడకచందముగని య
వ్వరిబోణివెంట నంచలు
మరిపెంబున నడువ సత్య మ్రోలకువచ్చెన్.

క॥ వచ్చినచెలి గని మన్నన
యిచ్చికడుం దీవరమున నిట్లను బండో
వచ్చిడియో సీఁటకుజని
వచ్చినపని చివర మేలువాటిల జెపుమీ.

ఉ॥ వెన్నుఁడు పెండ్లియాడు నిను వేడుకతోనని చెప్పుదేని నీ
యన్నటుపంటిమాటగల యక్కరముల్వ్రడిలెక్కఁచేసి మేల్
పెన్నగలుంతు నక్కరముకొక్కటిచొప్పున సందియంబులే
కన్నుఁ మిన్నకూర్మి చెలువారఁగ జెప్పవె పొద్దుపుచ్చకే.

గీ॥ అనిన నవ్వాణియును తనయనుగుఁజెలికిఁ
చెలిమదైవార సిరివానగురిసినట్లు
వేల్పురాజెట్టుపండు చేవెట్టినట్లు
డెంద మిగురొత్త బల్కె నీచందమునను.

క॥ అగుఁబెండిలి కృష్ణుడు నిను
జిగురాకుంబోడి సంతసిలుమీ మదిలో

దిగులున్విడి యన సిగ్గును
జగియును చిరునవ్వ వొలికి జెవుమాతయు నాకా

కII తలపగ నెవ్వో ఘ్రస్నా
బులు తో పుట్టుగా జేయు ఘ్రస్నంబుల పోరి
పులకిబ్బుగాకి అంతుల
కలవడునే వాని సాక నమ్ము మన్నా.

కII పోరి సేనానా బలి
కొన స్నయము గొనటు కాలగ నేల్పుగ్
వలువయమున్కి యము గన
వలనె యొగనమునుగాని యతేనునగా తే.

సీII రుక్మిణీమొగపు గాని లు రాగుణాని
బంగారురంగు దుప్పటమువాని
వేదమ్ములనట్టి చెలగునెన్ను వాని
నలమురిసు పిపాలు గలుగుగాని
జెలిమిన్న లెంకరో పలచిన్ని బహువాని
గమ్మని తావుల జిమ్మువాని
పలుకపల్కున జవ్వ ట్టులకరించెడువాని
నెరజాణమై మించు సీటుకాని

గంతునకు నండ్రియనగ సొక్కపుగువాని
నలువపుట్టిన తమ్మిపొక్కిలిగలాని
నాకపుగలవాని నాయువ్యాన మొలుకువాని
గాంచి నా డెందమును దనియించ మించి.

చ॥ అన నటులో నొకర్తి చెలియా నినుగూర్చి ముచ్చటించి నీ
తుది మొదలేర్పడం బలికి తోరపు జెల్వము జవ్వనంబు నా
చదురుకోలంది దెల్పమది జాల్గొని పొర్లుతమింగడంగి యా
చదురుడు ముస్గితేలి కడుజాలి ననుం బ్రితిమాలఁ జేసితిన్.

ఉ॥ ఎల్లి యొనేడొ సొకుగసుపింప నయంబున బల్కరించి మె
త్తెల్లన గౌగలింపి తేటుగా పి మొగంబున మోమునుంచి రా
గిల్లి చనుల్ గలంప గమకించి కడుఁ ముదిగొంపి ముద్దులన్
జెల్లుగరింపి పేద్కరంచిపించి నినుఁ గరగించు నెచ్చెలీ.

క॥ అనిచెప్పిన నమ్ముగ్గియ
తనమో మరవాంచి సిగ్గు దాఠొక్రన బోకీ
కిన నుష్కగింజ నీనో
టను బడి నానదని చెక్కటన్ గొట్టుచరిన్.

గీ॥ నిండుచందురు బోలిన నీటుగిర్గి
వెల్గునగు మోమునకు నచ్చె వింతయొరపు
వల చి కోరినవాడు చేబడునటన్న
మాటకిన్న గెలచె ఏందు మగువకెందు.

గీ॥ అనల సత్యయు సంతోసవంది చెలికి
వెలపి నీ యిచ్చకోలది చెప్పితివిచాలు
నల్ల నల్లనివాడు నాకబ్బునటకు
నట్టులే నూడిరిని వినబట్టువాన.

చ॥ అనునెడ దుంటవిల్తుడయిదమ్ములుబూని పొలరంగుడిల్కఁ తే
జని బలి చొంగన స్నెగని జేవెడవింటిని బొంచి తేటిరా

గానయము నక్కువెట్టి పెటిగుబ్బల రెంటికి సందునఁ బతి
బిగిన గురిజూచి చేయి గడులోబడి నైపునోప కిట్లనుఁ.

సీ॥ వెకనయా నెడనను నిమునకెదొ ... గెం
డిగురాకు జేతుల సోసుజూచి
రెంపుమోమయు నిగారింపునెక్కులు నెలు
నాపునిన్నులు గూర్మినిపజూచి
బంగారు మేల్వోకపంబు రాకిలెంగు
ననటి నాదోషల గిన్నారజూచి
చికనన్న లోలుకు దుసని బోలినమోము
సొగసుగయును పిట్టజూచి చూచి

కలుకుచిన్న కెమ్మోవి యంపదోనలు
మించుమోమును సిరు దోండపండనే దె
...ట్టిగట్టునపె జనిజెట్టు పట్టు
వెట్టు సిపించ నప్పలే గట్టునను.

క॥ అనిపక్కె డుసోరి నా కొ్రి
న్నవబోడింకెండి యాన నగకుక్కు...
రానకూప్ప ఒప్పనిక్రిపు
దుసులునా నప్పనె గా కొయ్యబోయిబల్.

సీ॥ కప్పకొర్పిప్పకు గిరిగట్టించుకొని నేను
నని వేడి వచ్చితి ననియె లవలి
మీకు బొప్పగు తెల్లనాకులే పెచ్చుక
నని మోసగించితి ననియె భర్మరి

యుబ్బుతోఁ బైటకొంగొడియ నూల్కొనువాని
కడటుగా వచ్చితి ననియె హరిణి
త గాదు సైపుమీ తమి యంచు గెమ్మోవి
చెణకి వచ్చితి నిట కనియె సుమతి

మగనిపోఁ బైన నెట్టైన మనసు వచ్చు
నత్తె గను బ్రోవ వచ్చితి ననియె విమల
పడుచురాగల సిగ్గ గాబట్టు నెవ్వ
డంతటిని నిల్ప వచ్చితి ననియె గమల.

క॥ వచ్చిచెలు లెల్ల సత్యకు
మచ్చిక మీరంగ నింక మనసౌనవేలా
చెచ్చెర పువ్వులతోటకు
పిచ్చేయుమి యాడిపాడి విహరింగోయన్.

చ॥ అనివడి సత్యదోడుకొని యక్కట సిగ్గు మోము వాడియుం
డినకతమేమి మున్ను టికడింది యొయ్యారము లొల్కదేమి చ
క్కన నెఱిగించవే చెలిమిబోటుల కెద్దియు దాచకూడదే
యన నెదయేమి లేదనిన నొనని నవ్వుచు తోటజొచ్చినన్.

సీ॥ చివురు గేలెత్తి పిల్చెను గున్నమావి మా
టికి చేయిసాచె బండిగురుపింద
పండ్లు గన్నరచె మేల్పడి తియ్యదానిమ్మ
వంగి కైవారిల్చె గపురింపుటనటి

చేటంతమోముఁ జేసెను రెప్పతమ్ములు
వఁడమరిశాపిచ్చి వల్లెగొల్ల
బూఁగుత్తుల సుఁడపాన్నవన్నవగూర్చి
నాగుఁడియుని తీవెఁ నగిసెవగ

పానలుఁ జరిసెజ్జలుసిచి నిల్వుసల సఖ్య
జంకెనయజూపెరపిమ్మని వంకెనవిం
పన్నగాలి సిగ్గు దుగేఁ సన్ను జేసె
నన్ను నీకలుబోగలూ కొన్నివుంతెఁను.

సీ॥ ఎఁనానఁ యొకతె యుయ్యేఁ సూసగాంగాళ్ల
బెల్లుగా బెనుచేఁ పల్లతీఁ
పిఁబఁణి యొక్కతె పసలు గోయుగఁ గ
సంపెంగ గాజాఁ నన్నజాజి
చాన యొక్కతె పాఁపలోన దూసగిడంగ
ఝుంపైన నసపక్క యొక్కటొక్క
మాఁరేడుఁ ఙ్గొక్క మగఁనదుగింపదొసంగ
గంతునిగెల్వ ముక్కంటిగెల్వ

జెలియ యొక్కతె నెపఁలీకింపియను పఁను
తమ్మిగన్నుఁ లబంగారు తగటుసేలు
పిల్లగోపియుఁ కుంబూని వెన్ను పనని
సత్యకడవచ్చి తమిగొల్చి చదురుపలిపె.

క॥ పలుకాడనైననోచమె
బలుకావరమొందిమమ్ము బలికించ రహో

కోలగాదె మీకు నన్నటు
కొలకోలయనిపల్కె చిలుకగోరువంకలటన్.

గీ॥ ఎపుడు మీయాటలున్న వే యించుకంత
కూర్మి నాయాటగనుడని కుంచెవిప్పి
యాడ మొదలిడి పిల్చె నారాయనంగ
కెరలిపురిపిట్ట కెవ్వున గేకవేసె.

ఉ॥ కోయని కొల్లగా డివురుకూర్కొని యొప్పవమెట్టుపైనిక
లోక్కయని సన్నమైతగు నెలుంగున బాడెడి వేల్పుటంటి యొ
క్కోయని పాసియున్న చెలిగుంపు నేచగనచ్చు కంతుసం
కోయని సత్యబిల్చుపలుకోయన కోయనె కోయిల ల్పగన్.

ఉ॥ జుమ్మనుతుమ్మెదల్పువులు జొప్పియటన్న నతేని యూని జుం
జుమ్మనసాగనియ్యకియ జుమ్మనన్నెరతోడుపల్కె వే
జుమ్మల బమ్మకొమ్మకిడి జుమ్మనపాళిబలుకన్ గని నెమ్మికల్
బమ్మెరవోవబాడె నెకబాసిన యాలుగ నల్వగన్ దగన్.

గీ॥ అట్టియెడగట్టువా నిట్టించరొకట
పెట్టునను జల్వరాదిస్నె పట్టుచేరి
పరుపమీపంగ దగుతావు లెసి నూపు
చుండ బలుకంగ దొడగె నయ్యాలగమున.

క॥ అత్తలు మనకందరికిన్
నెత్తిపయింగూరుచుండి నిల్పుదురెందున్
దొత్తులవలె గుందుదు మన
మిత్తరినందులకు దగిన యెత్తంచదగున్.

క॥ కొడుకులు వచ్చిన తోడన
బుడిబుడి జనువెంచి మంచపుఁగోటికడఁ
వడిగూరుచుండి చాడీ
నుడువులు జెప్పఁబోయుచుండ్రి నూతికడంకఁ.

గీ॥ కనుక గోపాలుండ్రు వచ్చిన వెనుక నత్త
లున్నయెడ వారి నొంతగా నుండ దయ
నలు గాకన్న బసుచుల యానమీద
మగలు నత్తలు ననుచు దీర్చనమొసఁగ.

క॥ అనిపల్కు గనుల మాటలు
విని యంతి సెబాసనాగ విమలయమునొప్పఁ
గొనియాడిరి తక్కుంగలి
గిన జాణలు వాణి సత్యఁగెంటిరి దాసిఁ.

చ॥ చెలులటు లాడివేయి వెనుచిప్పన గోత్రములు విచ్చి కోళ్ల గొ
మ్ములు నమచేతులందు గొని పూసిక మున్నటిచీరెలూడ్చి కా
వ్రలు విగించించి సొమ్ములు ముందరి తిన్నియనుంచి తమ్మిపూ
గొలకున జొచ్చి రాముకొన గుప్పున నచ్చరలాడిపడ్డటుల్.

చ॥ కొలకున జొచ్చువారు జనుగొంతులు దాకెడు నీటనున్న నా
నిలబడి చెతులందుకొని నీటుగ న్నాడుచు చక్క సత్యను
న్వెలమి దలంపనయ్యె నెలకేర్పడజట్టును వానగూడుగా
బోలుపుగ దెచ్చి తేర్పనిడు పోలికగాములు గూడియున్నటుల్

ఉ॥ పువ్వుగెళాకులిం జెలులు మున్గుచు దేలుచు నీడకాడకుఁ
దవ్వులఁ బోయినట్టితరి దమ్ములు చెల్వల మోము లెంచగా

బుప్పిలుతుంఁడు తప్పి నెరముద్దుమొగంబులఁబూని తమ్ములన్
రుప్వఁగ సాగినన్ సొబగుదోఁచె విరుల్ సరివారు నవ్వఁగన్.

ఉ॥ పిమ్మనగోఁపి బూని యొకచేడియ యొక్కతె మీఁద నీరెగం
జిమ్మిన నోఁ యోలయని చేడియలెల్లరు బిచ్చికారుఁడన్
గొమ్ముల నీరుజల్లు యెసకు న్వాడితో జననంటఁబాఱు నా
కొమ్మ హొరంగు పాల్కడలి గుప్పిమ్మరుఁ పిచ్చికి బెచ్చువచ్చెడిన్.

చ॥ చెలువ యొకర్తు నోఁలనిడి చెల్వలు గవ్వల నిచ్చియున్న చో
వలపెముకుల్కుగుబ్బఁగనన్ నడుమున్ దోఁడలన్ బిడుందులన్
దలగక నంటుకొన్న నెఁత ల్వోకవిల్తుదోఁగం జెకోఁచ్చగా
దళతళలాడు కత్తులవితంబున జొచ్చి రాకళ్ళోకళ్ళకున్.

ఉ॥ ఒక్కపూలంతి తమ్మిగమి యుక్కిరిబిక్కిరి గాఁగ నున్న చో
జక్కగఁజేరి వాఁడెనడుచక్కిసి నిచ్చి వెలందులాఁ నా
చక్కసిగోంగదోంగయుఁఖు రాగితనంబున నన్ మొరంగి మీా
పక్కకువచ్చెనా యసిన బాగు బళీయని నవ్వి రందరున్.

ఉ॥ ఒక్కతె కంతువేస మనువొంచగఁబూని మఱొక్కదానికిన్
జక్కమగంటమింవగు పసంవగు సొంపమరించి తమ్మిపూల్
గ్రిక్కునఁగూర్చి కంతుకనగా నలవాని వెలందులన్ దమిన్
జొక్కపసంగనేసె గురిబూనిక జెక్కులు గోయిలార్వఁగన్.

ఉ॥ రంగగు నక్కలంకు చెవరంబడి జవ్వనుఁలాడు పిల్లయే
మంగుఁ రీతిగా చమచను ల్పిరుదుల్ తోఁడలుం దడంబడన్

జంగున దూకుచుం గలశమ ప్రాగ్వంశలో మీను లెండ్రిలుఁ
బంగరువంచలు స్వేదకిబాగ నొడ్డిపి డాపగా వచ్చెఁ.

ఉ॥ ఆకయ దేటసీటికొలఁ నవ్వుచ యచ్చిగురాకు బోంఢ్లచే
గారియ జెండి వల్లనలు కప్పురుబూని హొరంగుమాని య
వ్యాకల యీతమొత్రిలల నవారిగ హొయానిబొబ్బ బెట్టి మీ
పోరితమాన్యజాలనని మొక్కెడి కెందుఁ మొద్దు చేతుఁ

ఉ॥ అంతట సీటికూట నెలులంపి శటాలు నొక్కుసేగి మే
సంతయు గల్గులం దుడిచి యూర్పుకుపల్ సరిసేచుకొలఁ
వింతపతానిస్త్రైక లెసంచి నగల్ గరివిరా బెట్ట బో
ట్రింతయుదిద్ది కాటుకసేర్చి కమర్మతూపులోయనఁ.

గీ॥ అవల బ్రోద్దాయె సికపోయంగవలను
దీనకెక్కొనపులయు బారిరుల ఫైగులు
గొరుల దుసుమంగిపులయును కోసి నవల
మరుని గెలుచంగ నతెనని మ గుచెగుప.

క॥ అచ్చట వెన్నుదు శౌగను
హెచ్చరికదలిర్ప సొమ్ము లెమ్మెలునిగుడఁ
జెచ్చెరముచ్చట లెపలో
నిచ్చనప్రైకెక్కి సిక్కసెరి బయనంపై.

సీ॥ మగసేతనర్పి పొర్పగుపచ్చనుబ్బుపై
నరుదెంచుజంత నిం తైనగనక
పునుగుజవ్వాజి కప్పురముగస్తురిబూయ
బూనెడిచాన నిం తేనిగనక

బిగికౌగిలింతకై బెదరుమైపయ్యెద
దొలగించుకొని వచ్చు వెలదిగనక
గమ్మవాతెర నాదుసొమ్మటంచెగువున
నొరులగాంచక మించు నువిదగనక

సుకటివిసరెడి విరిబోడిసొలపుగనక
నొల్లెసవరించు గరిత మైయొరపుగనక
యదుగులొత్రైడి రుక్మిణినైన గనక
సత్యగననెంచి తమిమించి చౌకళించి.

సీ॥ సొంపునింపెడిసంకు సుడివాలు నిరువంక
నొఅపుగా నిడుమాట మఱచిపోయె
బక్కాదా రెక్కల బల్లంబుగట్టించి
ముదిసియెక్కెడుమాట మఱచిపోయె
మగునలు వాలుసీరుగ గోరివిబలికించు
మురువులంతకుముస్న మఱచిపోయె
దొరల తమ్ములను మంతురులను రావించి
మన్నించి పనిగొంట మఱచిపోయె

పొంచి చెలిగాంచి వలవునముంచికౌగ
లించి యులికించి పలికించి యింపునించి
పెంచి మరుబారి గడిసి పోక్కంచి తమి న
లంచి మొక్కించి యాటదెత్తునంచు మించి.

చ॥ కుగు లసియాడ భ్రొన్న మిలికుంచియపీడ నెలంతలందరు
గొరగొరలాడ చుట్టలెటకోయని లోపల నాడనేమి మా

మొకయనిబంట్లు వేడ దనమామ్రిఁబులుంగుఁ రేడు జూడ బం
గరువలెవాటుతోడ తమకంబెసఁగూడనసఁ వడిఁజనెఁ.

మ॥ పసిఁడిరంగుఁ గరివేలుపెట్టయెదుటఁ జాల్వారుపూదేనెబెం
చినపెంజక్కెరకేళిపండ్లఁ గెలఁకఁ జెల్వొందుపూచిల్కగుం
పునఁ నేర్పాటగుకూర్పుటాకుఁదురుఁ బోల్పారులేమా విపు
ల్లనుఁ జొంపంబుల గ్రవ్వుంబోఁడుల నేయంబుల్ మదిఁ నాటఁగఁ.

సీ॥ పెరిగిచుట్టిడితీవ యొరపిళ్లపఁగి జొ
త్తిల్లుచుండెడి పుప్పొదేనెకాల్వ
పండి తమంత దా బగిలిన పనసపం
డ్లనుగారు సూటబెంపనయుచింక
నిగనిగమను నల్లనేరేడుపండ్ల ది
ప్పలనుండి పుట్టినపాఁపువాగు
తిరిగిచిల్కలువ్రాలి దొరగుమెత్తనిమావి
పండ్లగుజ్జున పారు నిండుజాలు

గలసి పరచెడి యేఁటిచెమ్మ్రుఁ దోడంగి
పెక్కుగులేదీయమావి గప్పారపుటనటి
మేలిపండుల నత్తోటమాలి యొకడు
దెచ్చి వసుదేవకొడుకున కిచ్చిమ్రొక్కె.

క॥ ఆపండ్లఁగొని వెన్నుం
డాపేరను గనికరంబు నంటంగని పెం
జాపులొసంగెన నింటికి
రా పొమ్మని తోటకరిచ్చి రం జొప్పితమిఁ.

సీ॥ పానిమ్మపండ్లను దబ్బకాయలుగాంచు
గరితచన్నులటంచు గౌగిలించు
కపకవలాడు చక్కనియాకులను గాంచు
ముగుద చెక్కిళ్ళంచు ముద్దులుంచు
దొండపండుల గూర్మి నిండారగా గాంచు
జెలియ వాతెరయంచు జెనకనెంచు
చెలువమ్ము వెలిజమ్ము తెలిదమ్మి విరిగాంచు
నువిదమోవ యంచు నిట్టూర్పునించు

తేటిబారులగాంచు నాబోటి కురుల
టంచు వడిమించి పట్టగలంచి పొంచు
ననటులనుగాంచు చెలితొడలంచు దత్త
రించు తమిగాంచు కోర్కెలూరించు కొంచు.

చ॥ కువకువలాడు కోయిలల కుం దలకుం బలుకంతుపచ్చవా
గువముల మోత్రిత కెంతొకసరుల్ విసరుల్ ముసురైన తేంట్ల డ
గ్యుల్ పలి కివాలుగాలికలయుల్ మలయుల్ సొలయుల్ బళా
యనుల్ దిశిరివరుంతు గొల్పుతరి తీపటితీపురి తీతగాగనుల్.

ఉ॥ పూంజివుళ్ల బోట్టలను బోడిమొదళ్ళ నరుంగుతిన్నెలన్
జాలియొనర్చుచోట్లను బసందగుచుట్లను జీమబారులన్
మేలిమితమ్మిమొగ్గలను మించెడి తూండ్లను దొండపండ్ల ని
ద్దాలగు తేతయాకులను తామరరేకుల తమ్మిదేంట్లనున్
వాలినిగాంచి కట్టెచెలి యచ్చెలువన్ మది నెంచుబాళినై.

సీ॥ చిలుకపల్కులువిని కలికిపల్కులటంచు
నెదనెంచు గానని యేవగించు

గంధపుగోయ కూతగని బోరిపాటించు
నెనరెంచు గానని యెసగించు
రాయంచ నడక లాగసి చెలివసించు
నెనరెంచు గానని యెసగించు
పూతమల్లియగాంచు నాతి లేనవ్వించు
నెనరెంచు గానని యెసగించు

చక్రాలు తప్పలును సంపముల్ చందమామలును
కోరతపూనిక లించు కొట్టు తిట్టు
నెప్పుడు వెలిగించదు బలికి బిగించుకొందు.
నసుచు తెమలించుకొందు నగకుండు నాలుకొందు.

క॥ ఈరీతనై చెతసుమచు
నావెన్నుం డటపటమున నట దిరుగుచు దా
పూర్వంబుండిరి నటవిరి
పోర్వుం సెజ్జపము బండి పొరలిన తరిలోన్.

ఉ॥ తమ్ములయుమ్మలన్ గలుగు తోపులతోడి మైన తావులన్
గొమ్మలు తమ్ములమ్మునకు గూర్చిన కప్పురపుం బొడింబసల్
తెమ్మెరయమ్మెరాడు కడుతేకువ దెచ్చి కడంగి కల్వయ
బమ్ముగ బమ్మతండ్రికి సరమ్మునయమ్ముగ జల్లెనైపయిన్.

క॥ కమ్మని యా తెమ్మెరచవి
గమ్మని దనకెట్టి చాయగా గలిగెనటన్
గొమ్మలు గోలనుంటను దెలి
సెమ్మరునబ్బ యిట గట్టిచేయుయ కాదే.

క॥ తెలిసిన వెంటనె దనయుఁడు
గులమెల్లఁ జెఱచుచు సింప్రుగుడుచుచు మునుముం
దఁ జక్కనిక్కఁ జూచుచు
నఁ గౌఁగిటఁ జేరి వింతలారసి యొకటన్.

మ॥ చసితాంచెన్న సతీఁ గుంపుకడ సిచ్ఛుం బొంచి మేనుంచి గొ్రి
న్నవబోణిం సాఁగుంచు మేఁబ్రణిపొందమ్మిన్ గడందో్రియుచ
క్రనివోము స్టళు తారుచెక్కులును చొక్కంబైన కాొల్లన్నులు
న్గొనబా వాతెరగల్గి వాటినడువం గొల్వన్న ఁగన్నియన్.

చ॥ మినుచెయిపట్టు వీ్రిలి పుడమిం సుడిగుండము లోన గూలి నే
ర్పున నటపెట్టు ద్రొక్కఁ గిరమున్ బో మ్రూతగ గట్లకెక్క చం
దునికడ కేగి సాగితమితో బలుమబ్బును బట్టివాని చూ
పనువడివోయి క్రింసయిన నట్టుగ యుండగ బోరు మేటరల్.

క॥ ఆ మెలతల సత్యాంగన
సేమఁ దతుక పాల్పొంక యొసగెడి దేవ
ల్లో మరి రోహిణియోయన
గా మెరసెన్ గజ్జ్రసన్ని కనుపండువుగాన్.

ఉ॥ వా్రిఁ నికన్నులున్ జెవ ఁ బట్టెడు చెక్కులు జందువందకే
గా్రియెడు డెందమున్ మరుని తాకలుసోకిన మేనుగల్గి పొ్రి
పేలుపుగొంగ రంగెసగె పేటువునుంబలె మానిసింబలెన్
పోలుపపీలులేక నఁ పొ్రిడ చెరుంగగ నేటికయ్యెడిన్.

ఉ॥ అత్తరి నొక్కయింతి చెలువా యెడు కన్నరదెచ్చియిచ్చ నీ
కుత్తుకదీన్నలోఁ గలిసి కూయసి కొ్రింఁ గురాకు చెక్కుటన్

మత్తిలి కూయు కోయిలలు ప్రావృషి ప్రావృషి ప్రాణికోటి కృత్రి
పొత్తులవీడి యుల్విడిపిపోవగ జేయవె కిందు మేమనన్.

మ॥ పురిపిట్ట క్రొమ్ముట్టెగెత్తి కన నాస్రల్ క్రేళ్ళలంజాడగా
సరవి న్మేకలపెల్ల లుల్లసిల గొంవర్ప్రాంవకే యించ న
బ్బురమై కూయసి కోయిలాస్వనము నూపుర్మ్యా నబంగాగనిచ్చ
రమేసుంగులు గొల్పులూప్పుకోసు చాయున్సత్యభామాప్పుప్రాగన్.

ఉ॥ ఎండినమ్రాకు [illegible] చిగిరించెను [illegible] యుల్లసం
దుండినపాపతేంట్ల [illegible] లేచె [illegible]
గొం[illegible] కూత [illegible] యమ్మొ జెంది రా
గండరగండ దేవుగునా [illegible] కర్తరిన్.

క॥ అప్పుడు పుష్పాపు మైన
పొప్పగ [illegible] నొగి [illegible]
దెప్పిరి ముప్పు [illegible]
యప్ప [illegible] చంద్రముఖు [illegible] యహం [illegible] యనుచున్.

చ॥ వినమొకో యచ్చ [illegible] లుమ్మ నుప్పు పేలుప్పు [illegible] యసి మోలగంబునన్
గానబునలిగ్ప జాత్రినును గుతు [illegible] గాగకూర్చి పా
యని దగబాడుచుం [illegible] మేరి [illegible] నే
యెన యెడిపీనికంచు బకి చేయని యబు [illegible] మొ [illegible] నుల్లసున్.

ఉ॥ ఈనగు మోముగోముబళి [illegible] పెంపపా
యీ [illegible] బారుసేొగు మరికింపగుసీనుపప్పు యెమ్మె యీ
చానకడానిడా ల్పనులు పన్నసికాసు గరుండపు గన్న గై
నూనినపుష్పాల న్వ్యడుచడో పడకాపునొదల్లకంబనన్.

సీ॥ పరుషంబులను పస్తుబడియుండ కమరునే
మురువారు చెలిమోము మూరుకొనగ
బండ్లుజక్కసితేని బానకంబడకబ్బ
ద్రొడ్డిక సకిమోవినూనియాన
హెలింగిండ్లు బువ్వచెం ద్రొసగక కల్గునే
గరితనగ్గబిగ్గగాగలించ
వేల్పురాకతనాల చాల్పులికిందునే
వెడగివేసి ముడివేసి చూడ

నిద్దవ గునద్దముల యీవి నిడుపులేక
మించుజెక్కులపై ముద్దులుంచవరవొ
రెన్ని యొప్పున్నములను గావించకున్న
నన్ను తలమిన్న సంగాత మలముకెట్టు.

గీ॥ మేలినగళులేల మేలిమినగలేల
పడకిలేల బుడుకుదోడుకులేల
బుడవి బడయనేల నోడలేల నీవున్న
బోడితోడ జోడుగూడకున్న.

ఉ॥ నిండగు జవ్వనంపు సిరసీటను గోసను మెచ్చి చొచ్చి చక్
గొండలపట్టున న్నిలిచి కోటికి వాతెర తేనెనాని రే
యెండకు బువ్వసోనలకు నీవరగాలికి నొచ్చి కోరిక
బండెడుదాక వీకనెవట్టి పెనంగుదు నింతి నెంతయున్.

క॥ గుబ్బలు లదరిన బుడమియు
మబ్బును వలకిందుగాగ మార్పడినం ద

బ్బిబ్బె పంక్తిము బొర్లిన
నబ్బాయికి సైపజాలనని కొల్లుమనన్.

గీ॥ అనుచు గన్పట్టుచుంచుచు నవనువందు
దెరవలందరు లేవి కొన్ని వ్రకులుగోయు
దెపకునొక్కతెగా జని రసముమీర
జేరెనిటు సత్య యింతి ఒక్కచెద్దుమనయ.

ఉ॥ చక్కనివనంపు బోరివముల సత్యకునొప్పుల కుప్పయైన యా
రక్కసిగొంగ జానెదుకు రాగ నటాలున గన్నులెత్తి యా
చక్కరబొమ్మ జూడ సిరిచాలుపుసోలుపుగట్టె సిగ్గుపై
కెక్కనచూపుపొం గురుదేసెసి తూపులయేపుజూపెడిన్.

చ॥ ఇపుడిటురాదు చెన్నుడిదియోన్నను కల్లయ కన్నులెత్తి ని
క్కపుటెనజాతుగాకయని కన్గొనుచూపులచెళుకు తళుక్కులో
నపుగని వేల్పువాక కెదురన్ పెస నీడుచుబోవుమీనుచా
లుపు కెనయైయెయారములలోబడియాచెనొకింతదవ్వటన్

ఉ॥ ఎక్కడనుండియో కవిసియేడ్తెర జుట్టిన సిగ్గులగ్గమై
నిక్కుఝణంఝణం ఘణిఘణిల్లనునాకడియంబు లందెలున్
చెక్కుచిరాల నంపలను బిట్టునచన్ దడినేర్ప లేతపూరిన్
బక్కను జేరి నిల్చుచెలువన్ చెలువంబుగ జూచినేర్పునన్.

ఉ॥ తుమ్మెదనీకడం బెరిమతో జవులం దనియంగవచ్చె లే
గొమ్మరొయింపునింపగను గొన్ననలన్ విరియించితేనియల్
ముమ్మరమొప్పగా సిడక మోమును దాచెదవేల యింక తే
టెమ్మదనుంచి కొర్కెలు బలీయనగా నొనగూర్పగావలెన్.

క॥ తేటయగు నీ ముగంబును
తేటకనుంగొనియె నొండు దెసకుం జన దె
ప్పాటున నీతోడిద జగ
మేటికి వంచెదవు మోము నెత్తుము కొమ్మా.

గీ॥ అనుచు నీపెద్దకోరెడు వనితయనిన్ను
గోరుచున్నది తలఁగని కూర్మి గల్గి
తమ్మిరానీవు వాకిలనికొమ్మ విరుల
యమ్మ పితగాదె బరువుగాదే పుడమికి.

క॥ వినవు బలువానలంగల
పానకముం గ్రోలి తెప్పబడలితివి వి
ద్యానంగల తేనియగాన
బూసనవా లేకమరలి పోయెదవా తేటీ.

సీ॥ నేరేడు పండుకంటె మెఱుంగుగల్గునీ
యొడలిందు సద్ధృపట బడలవచ్చు
నీముట్టికట్టె పూనికనూ విలాగి న
చ్చుటచేత నెంతయు సోలయవచ్చు
పాగ రెక్కల దుండగీండ్రగు పిట్టలునరుంగ
బాడిసాంపగు నోరువాడవచ్చు
బురుగులదెచ్చి మూర్ఛ్వంగా నర్చి మిముగల్పి
కోలుచే నెదబిక్కల దౌలవచ్చు

గావునను సోలపంతయు బోవునట్లు
కుండలో దివ్వెయటు మది గుదురుపరచి

పూని యీ కొమ్మ క్రొవ్వారి తేనెనెల్ల
నాని నిదురింపు సందియం బూనఁబడదు.

క॥ అనిపల్కిన మాటలలో
దనుగోరు టెరింగి యింపుదార్కొన జంజా
వ్మని చెలిచెవి మ్రోసెడి తే
టని గన్గొని తేఁటిచెన్నటీ! యుచితగునే.

క॥ నినుగోరి యున్న యీ క్రొ
న్ననల న్వ్వాడి నిగ్గుపడెడి ననబోఁడి మొగం
బును నట్టిటు జూపి దెర
ల్చిన సాములమోర్తమే యసీయని కడకన్.

చ॥ దరియఁగఁబోయి తుమ్మెద నతండదటించెడి రీతితోఁపగా
మురువెసలారు చెక్కిటను మోవిగదించిన క్రైదెమల్చ న
త్తరి నను కామరాకున నతండల తేటసి దోలునట్లు రా
గరితకు వీచివీచి బిగికౌఁగిటఁజేర్చె నహా యటంచనన్.

క॥ అత్తరి నోసఖ్యా యని
క్రొత్తజవ్వరు మేసి హాయుకోయి రీతిన్
బిత్తరి యొక్కతె పిలిచిన
దత్తరపడి చెలువముద్దు పనయంత నిడెన్.

క॥ కనికరముంచుము చెలి నా
కని కరమాస నిటువచ్చు నలయింపకు చి
క్కనిపాలుగారు నీ ను
న్ననిచెక్కిటముద్దు లిడుట నాకెన్నటికో.

గీ॥ అన బిసాసులరీతి నీయన్ను లేల
వచ్చి రరసిముసంబైన వాలుగంటి
ముద్దుసుద్దులుజెయ్విలు మురిపెములును
గాంచనీకుండి రంచు దిగాలుపడియె.

గీ॥ కోనటువంటి చెలి యొనగూడె నేని
కన్ను రెప్పిడునంతలో గడచు నేడు
అన్నవాల్గంటి యెడబాయ నయ్యె నేని
నిముసమొక యేటితో సరినెగడుజూవె.

గీ॥ అట్టియెడ సత్యమూర్తి నాదిట్టనెంతొ
వేడుకొని యట్టకేలకు వీడుకొనియె
తమి జగంబున నన్నింటి దరలగొట్టు
నట్టిసఖుగెల్చు సిగ్గు లేఅన్నుటందు.

గీ॥ మబ్బులకు మించుజొచ్చినమాడ్కిదోప
పావలుదూరిచ నేడు తలిబువ్వుబోడి
యెదను వెన్నుని సరిబెట్టె నెటకొ చనుచు
మానికము దొంగకడనుంచు మానిసివలె.

గీ॥ అపుడు చామనచాయ మే నమరు వేల్పు
గరితయెడబాపునంది తత్తరము జెంది
యెంతయును గుంది యెనలేని వంతబొంది
తిక్కతనమొంది మునుపున్న తెలివిడింది.

ఉ॥ మాయను దప్పనాడితెసుమా యను పాయనుగోరితెట్టులే
మాయను నింత పెద్దచలమా యను మేలుతనంపుకీలుబొ

మ్మాయను నిద్రవంచిగొనపూ యను నన్వేపించుముద్దుగు
మ్మాయనునన్ను గూర్మిగనుమాయనునీకిదినాయమాయను॥

ఉ॥ చాయనుజూడవేమి ములుచాయను సన్నిడనాడిపోవుట
చ్చాయను వేడ్కలింత కురుచాయను నీవదియంతదేలె న
చ్ఛాయను నల్కలింత తరుచాయను గోరికవెఱ్ఱించ గడ్డిపో
చాయనునవ్వియుంటిబడుచాయనుచీయను చాయనుంగను॥.

క॥ ఎడబాపు సైఁజాలక
నడబాటున నాడు గన యొంగొల్పి య
య్యడవిం బడి యొకలెరుగక
వెసవిల్లుని యడుమ సిట్టు వెఱకె బడతి॥.

సీ॥ సోయగంబుల మోక జూచితిరా మావి
మొలకలార పొలుకంగు చిలుకలార
కులుకుచన్దోయికా చెలి యేది జక్కవ
పిట్టలార పెసంగు తెట్టెలార
కడుముద్దుమోము వాల్గంటిగాంచరె వెలి
దమ్ములారా పసునమ్ములార
చిరునవ్వు గురిసెడి గరితగానరె బొండు
మల్లెలారా విరి మొల్లలార

వంకలార సునుందీర డొంకలార
కంకులార సలీసురా డొంకలార
జింకలార పువుందేనెచింకలార
యింతిచేమంతిబంతి మీపొంతరాదె.

గీ॥ పాములార తియ్యని నీటిపాములార
క్రౌంచలార కడానిరాయంచలార
నెమ్మలార బెడంగు డానెమ్మలార
చాన వెదకెనొ మీ కింద గావరాదె.

క॥ అని పలుబోటుల మాటల
వనటంబడి సొలి సొక్కి నడిదక్కి తుదిం
దనుమఱచి యిల్లువాకిలి
నవబోండ్ల న్విడిచె జవ్వనపు జీకటిచేన్.

క॥ అట ముద్దియలందరు మ
చ్చటదీరగ బూటుగొని సరగున నెలరా
చోటుపై గప్రివుబలుకుల
నటనట గదియించి వేరు లమరించునెడన్.

క॥ సొమ్మటనా పారవైచిన
యెమ్మెన్ బెనుగాలి సోకునెడ్దర నెలుఁగన్
రమ్మనక పొమ్మనక విరు
లిమ్మనకయ సత్యయుండె నద్దియొకీలన్.

మ॥ అవునే నీవు వ్రాలేడనే యనెడువా రమ్మక్క కప్రింపుజె
ట్లవిగో రాలినకప్రిపుందునక లారాషోక తేలేవె ది
ట్టవె నీవంచనువారు డారమెవికట్టన్ ముల్లును న్లైదె నీ
కెవతిచ్చున్ సమకూర్చి యున్ని యనువా రేమేమొమాటా
డుచున్.

ఉ॥ కందునాకో విరు ల్జిదుమగా ననతీవచెమర్చి చేయి హ
జ్జందవి పూదుమారముల సాలున గప్రిపుజెట్ల క్రింద నిం

పొందగ మోహపరం బసలునో యెటనాగటకింత వింతసొ
రెందుచుజూపపంచు శైలులెల్ల వటించు చెరుంగ దింతయుఁ.

ఉ॥ ఏమె యుటుంచవేమె చెలువేమితివే ననచెండ్లు గట్టరా
వేమె సినుఁ బడాలు లెనరేసికు బిట్టరె బూచిపట్టినే
రామెుతల్పికులు జడుమురావొకొ సంగెగూర్చురాదొకో
సోమరవైతివో పనుడు పోకబంకితిగ సోకనోకదా.

చ॥ అని వడతుత్పెలింగ గని యన్నువచిన్నెలు కన్నులారగా
గని యొకటంతె యంటిపెనుతాకు తాకము యున్న దిస్సిరో
యని యొకయేసినందులిదకివ్వ్రరో యమ్మెయిగొమ్మదక్కవం
చనుపృగజ్జినొసరుకు లన్నులు గొన్నితమూరొనర్చియుఁ.

సీ॥ చెలికెంపు టడుగుల జవ్వరాకుల లికించి
యనటితాటలు తొడలం దమర్చి
మడలిపక్కిలకు తామరపాకులనుగూర్చి
విరిచెండ్లు తొమ్మున బిగియగట్టి
కైదోయి కెలదమ్మి కొడలెంతయుజుట్టి
విడెపాపు లింటి చెక్కిళ్లకద్ది
కలువపూరేకుల గన్నుల పైగప్పి
కొనసిపుట్టువు మోము కలహరించి

పొలతి తక్కినమేనెల్ల బుష్పాపులను
గప్పురము గంధమును మంచుగలియనూరి
విరివిగాబూసి పెనువట్టివేళ్ళసుకటి
బుచ్చుకొని వీచి రప్పు డప్పుష్పబోండ్లు.

క॥ మరుకాక లత్తెరవల
ప్పురుసున గావించు పనులపరుసన్ బిరుసై
గరిత యొడల్పొగలు సెగల్
బరగిన మరుగోల్వ్రేకున్న బ్రిదుకదటంచున్.

ఉ॥ కలువకొలంకు సజ్జ గసుగందని పువ్వుల సెజ్జగూర్చి పైన్
వలిపెపుబీటపై గడు రువారముగా మరునిల్పిబత్తి మై
దలలను నేలవ్రాల్చి కయిగమ్ములు మోడ్చితలంపబోకుమా
కోలలు కనుంగొనంగదవె కూరిమినోరిమిగొమ్మలన్మమున్.

ఉ॥ విల్లోక పెద్దగుబ్బలియు వేయితలల్గల పాపరాయడే
యల్లెయు వెన్నుడే చిలుకునైతనరారగ నొండు రెండుపై
పల్లలమిత్తిగొంగయడపన్ గలిగెన్ బులువింట తేటిచా
ల్పల్లెనమర్చి పూములికి నాతని మోదవె పెన్మగంటిమిన్.

క॥ వెన్నునకు పిరికిబట్టివి
యన్నలువకు దమ్ముడవ్వ బళారే దొరబల్
మన్ననగల మేనల్లుడ
వన్నా నినుగొల్చువారి కడ్డోకడున్నే.

చ॥ చిలుకహారుమావుసెక్కివిరిచిల్కులుచక్కెరవింటగూర్చి తే
టులగొనయమ్ముబ్రోగ టకటొంకరియావునిగూడిగండుగో
యిలవలినాలిగాలి పువుటీరములున్ జలిరాయడంచలున్
బలసి హుటాహుటింగొలువ వచ్చెడి నీచెలు వేమనందగున్.

ఉ॥ పట్టినగందు తూపులను బట్టివెసన్ జవిచూడ బిప్పియా
వట్టిడివిల్లుదాల్చి బహరంబున బుంయనిమ్రోగునల్లితో

నెట్టననిల్చిజెట్లమని నీర్గాచికిట్టల నీళ్ళదాఁపి తీ
వట్టినిను న్నెలంత లకటా బ్రిలిమాలిన గాచుటొప్పదే.

క॥ అనివేఁడినకోఁలది దెలం
తను కింతుకఁ బొంగాగినఁ గ్రైదోయిఁ
మినుపంక నిలిపి కలువెర
పున గమవతి గుదుకుకచి మోడ్పుంగనులఁ.

సీ॥ పదియారువన్నె హేలంబ్రపడంబుగలాఁడ
మెరుగుచాయనచాయ మేనివాఁడ
వెలిదామరలబోలి చెలఁగుకన్నులవాఁడ
మొలకనవ్వులసొంపు లొలుకువాఁడ
మురువారు నిండు చందురుమోము సిరివాఁడ
నెసిమిచెక్కులు పెంపెసగువాఁడ
మోకాళ్ళవరకు జంపులగుచేతులవాఁడ
ఉవురాకుకైసమ్మె యమ్మెవాఁడ

అన్నిటనుగూడ వన్నెవిప్పిన్నవాఁడ
మిన్నవాఁడ బెడంగు రాకన్నె రేడ
నిన్నుఁగానియాఁగ తక్కినలున్నె చూడ
నన్నులకు నీక గనిపింపు పంకరాఁడ.

క॥ అనియిట్లు వేడుమాటలు
వినవచ్చిన వెన్నదొంగ వీలమరె నటం
చని సోగమోడ్పుగన్నుల
ననబోడుల యెదుటనిల్చెనఁ గనిబత్తిఁ.

క॥ మనచెలితలంపు లోసగం
గను మరుడిదె వచ్చెననుచు గారవమున పెంపై
క్కనకోరికె లాదవునుగా
కని దీవెననిచ్చి సత్యనంటి తెమల్చెన్.

క॥ తనవలపుకానిచే సో
కిన తెలివింలొందివాని కీగంటగనుం
గాని తమి యబ్రిము నిగ్గును
మనమున బెనగొనగ జెలుల మాటునకేగె.

సీ॥ పసిడిచెంబులనిండ బసలూరుపన్నీరు
వడిదెచ్చియడుగుల గడిగెనొకతె
యూడినగన్నడకుండ బోయెడికావి
యొల్లె గైకొని తడియొత్తెనొకతె
లేదమ్ములపుటాకులే యంచనగనొప్పు
హొంబావలనుబత్తి నుంచెనొకతె
నెలరాతి తిన్నె జెంగలువరేకులగూర్చి
కెంపారుపీట నెక్కించెనొకతె

కప్పురపు విడియంబు జక్కగనమర్చి
పైడిరతనంపు వబుకన బెట్టెనొకతె
వెల్లగొడుగును జేబూని వెలదియొకతె
నెరగ నొక్కతె టక్కరి మరునకపుడు.

క॥ ఎరిగి యెఱుంగక వరుడని
మఱియాదలొనర్చి రిట్లు మడతుక లితడా

మఱునబ్బయుం జెఱింగిన
గరితల కింకెంత బత్తి గల్గెడినో కదా.

క॥ మఱియూద నలువు సరుకులు
దొరికెఁ గరితలకు బూలతోటఁ బలికె
సిరి కనికరముఁ గల్గిన
దొరలకు దెరవలకు నెందు దోఁచుం గలుముల్.

క॥ ఆపడతు లిట్లానక్పగ
రాపైవలిసొంపుమీఱి క్రొల్లన్నుల వా
ల్చూపుఁ నివాళిమన్నన
జూపె నతనికదియె జగముచూఁడు టారెఁ.

గీ॥ అతనిచూపుజాలు నన్నుల చనుగల్ల
దూఱి సత్యవంకబాఱె నల్ల
నల్లనయ్యచాయ నల్లన చెలిపొంచు
వాలుచూపులెదిరె మీఁవోలె.

చ॥ అడకువలగ్గలింప నాకయున్న నవెన్నుని మోముగాఁచుచుఁ
నుడివెసిటుల్ బళాయిమగనుం గొనుటఁ మదిగల్గుకోరికల్
బడసితి మూడ్చినారముకోఁల్ కోఁలమంతయుగట్టుకొక్కొనీ
యడవియువేల్పుదోఁటకెనయయ్యెసుమీ తమరిందువచ్చుటన్

క॥ మీమొగవఁ రేరాయని
చే మాచెలిమోముగలువ చెన్నఁలరారం
గా మఱియును నెలరా నీ
రై మీపసపేరి కడలి కబ్బిమెపారఁ.

ఉ॥ మాసకి నేర్పకయ్య కొరమాలిన రేండ్లనుగూర్పకయ్య నీ
తోసరివాని నస్నిటను దూచి నెఱంతుక జేర్పవయ్య మా
వేసము చుట్టునుం బొలిపివేయగ నెవ్వరుజాఱరయ్య నీ
వేసరినీకు నిందులకు వీలుదఱంపగదయ్య యియ్యెడన్.

కం॥ అనిపల్కుపొఱతిమాటలు
విను రాచూలొమ్రము సొబగు వింత్రై యొప్పన్
గనిన మఁడంతుక లా జ
వ్వనిమది గుర్తెరిగి రతనిపైబడె ననుచున్.

గీ॥ ఇట్లు వాఁచూపు లితవు లెఱింగిన
యింతులందు మిగుల జంతర్మైన
గమలవచ్చి యూరగా నిల్చి యొయ్యార
మొలుక నిట్టులనియె గులుకుకొనుచు.

సీ॥ అనదల గనికరం బమర జేపట్టుట
మీబోటి దొరలకు మెప్పుదెచ్చు
ననబోడి కంతుగొన్నన చిల్కుగనువాడి
వాడియున్నది బలువేడి వేడి
కొనియెదమిందు సాకులు జెప్పరాకు మా
కును నీకు దవులు చిక్కులిక చెక్కు
పదిమంది సవతుల పాఁటిదిగాదు పు
ట్టిన మొదల్ సిరిమూలటెంకిసుమ్ము

నీపలుకుతేనె సోనకై రాపడంతి
వానకోయిలరీతి నెంతేని యెదురు

జూచుచున్నది పెనువప్పి సోయగప్పి
కాంచి గుఁగుతించు మసి మంకలించుటయును.

కం॥ ఇసుచెక్కు టద్దములలో
బెరిమ సొసక మెసగుచుండ వెలదింగని యో
విరిబోణి మీచెలిం గన
మరు దరహరి పిల్కు లేసి వగ జెరిపె ననుజ.

ఉ॥ అచ్చరలందు పొసగమియున్న నెందును వేల్పు టింతులం
దెచ్చటజూడ మీసొబగు సీడగి యీశౌర గీహారంగు సీ
ముచ్చటగొల్పుపాట కరముం బెరిమారగ నన్ను గోరి రా
వచ్చుట కెన్నొ పున్నెము లవారిగ జేసితి నంచు నెంచెదన్.

సీ॥ పలికెనా పెక్కుపండుల మెక్కుపలుకు రా
చిలుక పల్కుల కలకల మొనర్చు
చదివెనా చిగురు లిచ్చుచుమేసి కూయుకో
యిలమూకలకు హాళాహళులు నేర్పు
వెలుడెనా తప్పుకాడలు గుక్కికడలు రా
యంచ సంచుల నకలించజాలు
కాంచెనా పొగరెక్కు గండుతుమ్మెదబాడు
లిరువైపులను బనాయించి తీరు

నవ్వెనా నిండు పున్నమనాటిరేయి
పండువెన్నెల లెల్లెడ బర్వజేయు
నిట్టి పెనుదిట్ట సొగసులపుట్ట నెట్టు
మానుకొని పోదు ననుకొంటి మచ్చెకంటి.

ఉ॥ జవ్వనమందు జెల్వమును జాణతనంబున నెల్ల విద్దెలఁ
బువ్వులుకావియాలినెనవాలి ననుం మదిగోరు దీనితో
నవ్వనజాలదే వరుడు నాకరుగా నను గొల్వడే బలీ
దవ్వులనుండు టెట్లు జడదారులకుం జడవేరిటులొందకే.

ఉ॥ సన్నల జాయలఁ బనులు సల్పెదబువ్వుల పాన్పునుండి యా
క్రొన్ననబోడి క్రిందబగ గూర్మివడుంగుల నొగ్గజేసెదఁ
జెన్నలనారు సీసెలత చెంగట నాచెలులందరుఁ దలల్
బన్నుగ వంపజేతు జెలువా చెలువఁ జెలువార నియ్యవే.

గీ॥ అనిన యెలనాగ లెల్ల లో నలరి యలరు
దండచేనిడి క్రొవ్విరులు బండె నిండ
గొమ్మ మాకందరికి సంతసమ్ము దీని
వేయుమిక నేల తడవని వేగిరించ.

చ॥ మురిపెములూరగా గడియముల్ రవళించ గడానిమట్టియల్
బరిపరి గిల్కు గిల్కువన బల్చనమోవిని లేతనవ్వుల
బ్బురముగ దోప జన్నుగవ మోవ్వునన్ సడు మల్లనాడన
య్యురవిరిసోగుబూని మరుడార్వగ కృష్ణునిపజ్జకేగి తాన్.

చ॥ చను లరనిక్కు గోర్కులెదసందడిజిందులుద్రొక్కు జేతులిం
పొనరగ గంతుడీజగము లోనలంపగ నెత్తినట్టి విం
టినిబలెనత్తి కృష్ణుమెడ కీవిరలిర్పగనుంచె దండ బోం
ట్లైనసిర వేక్కు గన్గొనగ నింటికి నెయ్యము తియ్యమెట్టిదో.

గీ॥ వేల్పుగమి యాగిచెట్టు క్రొవ్విరులవాన
గురిసె నచ్చరలాడి పాడిరి జగంబు

పొల్పుజెందెను ంచశ్రీముల్ పొంగిపొరలె
జొన్న యురుముల నపుడింపు జేసె మొయిలు.

క॥ బంగారు పళ్ళెరంబున
సింగారపు రవలుగూర్చి జే సోబనమం
చుం గరితలు పాడిరి పలు
గుం గోయిల లిక్షురు మెక్కి కూసిరరిలిన్.

చ॥ పరువములైన యాకులొక పళ్లెపు రివ్వునగోసి పచ్చక
ప్పురమును గాచు నేలకలు పోకలు కస్తురిగూర్చి చుట్టియా
వెరవరికిన్ వెలందుకకు వేసుగనీయ నొకళ్లొకళ్ళచె
చిరెమునునుంపగైకొని రివేకద కూర్ములకుండు చైదముల్.

ఉ॥ ఇయ్యెడసీకు నిట్టుపొసరించుట జెల్లునె యంచు బల్కువా
రయ్యరయుచవమ్మ యుంగనిన సొగసు సీ పసియంచు నాకు వా
రొయ్యనదాసజూచుకొను ముగ్ధలిపిష్టొనియంచు కేలు వా
రయ్యెయి దొంగిపెంక్లితగవాతగు వారికటంచు రవ్వచున్

సీ॥ రక్కసుంగొంగ పుడినంత జక్కరేని
దలచినంతన రెండు రెక్కలను బుట్టు
గాలిప్రాపులు దనవెంట గొలిరాగ
జెంతకరుదెంచి నిలిచె నచ్చెలులు చూడ.

చ॥ చెలియను గృష్ణుకప్పుడసి చేడియ! అయ్యెయు నమ్మగన్నసిన్
గలచి యలంతబెట్టెనిదొ కానిపసుల్ బొరలించిరెందురో
చెలియ! పులుంగు రేనిపయి సెజ్జను రమ్మని కేలువట్టి ము
ద్దులుమురిపెమ్ములూర వడితో పెడతోవనుబట్టిపోవగాన్.

క॥ వెనుకాడిన సత్యంగని
సనబోడులు గుంపుగూడి నగుబాట్లగు నీ
పనిగూడదు వినగూడదు
సనయయ్యో యొసంగుపరకు దాళగవలయున్.

గీ॥ ఏము తలిదండ్రులకు జెప్పియేర్పరించి
పెండ్లిగావించి వేడ్కనొప్పింపజేతు
మయ్య మామాటవిని చెలిచెయ్యివిడువు
విడువుమని వేయురీతుల వేడుకొనిన.

గీ॥ వెనుక ముందు లరసి ననబోడి మదినెంచి
చెల్మిబోంట్ల మంచిచెడ్డలెరిగి
అత్తవారిపగువు లాలించి చెలిమిన్న
గాగిలించి వెడలె గరుడునెక్కి.

క॥ వెలదుక లందరు సంతస
మలపడ నట గదలియిండ్ల కరిగిరి తమకం
బులు సిగ్గులు సంతోసము
లలలంబలె బొంగి వరుస నరుదేరంగన్.

క॥ అనిచెప్పిన సూతుని మో
మును గని జడదారులొక్క మునిగ వెన్నుం డే
మొనరిచె నవలం జరిగిన
వనువుగ మాకెరుగజెప్పు డని యడుగుటయున్.

ఆశ్వాసాంతము

చ॥ పలుకులు వెచ్చి నల్వకిడి పాల్కడలిందరియించి పంటితో
నిల బయికెత్తి యన్ని సువు నేలి బలింబడ ద్రొక్కియెల్లరే

ధులమడియించి సంద్రమున దాఁకనవచ్చి ప్రిఁబుదున్మి సో
మకులకేకమార్చి కూర్మనుకూర్చి జగంబులనేలునేర్పరీ.

కం॥ మ్రొక్కుల యిక్కఁ రాలం
జెక్కిన బొమిడికల తేజుచే నెంతయు బొ
ల్పెక్కిన యదుగుఁదమ్ముల
చక్కఁదనము గల్గువాఁడ జగములరేడా.

కం॥ గానముల నిమ్మగు జంగా
హానుమయ గాపించినట్టి యప్పై తెలుగున
గానబాయపత్య సెంధ్విన్
దనరెడి దుగగుక్రిక్క ..ది యసంజెలువందున్.

తృతీయాశ్వాసము

క॥ సిరియనదగు రుక్మిణితో
సరియనవనొ సత్యగూడి జతయై కొండా
మరవాజ్ఞదోయి నాత్రగ
నెరప్రోడతనంబుతోడ నెసగెడివాడా.

గీ॥ విను తలిసిరేంద్ర గని సూతు డనియె నిట్లు
లవ్వాలడితండ్రి మానికం బంటి వేడ్క
దలను దాలిచి క్రొత్తపేవెలు గనంగ
ద్వారకావతికడ కరుదేరువంత.

ఉ॥ అచ్చుతిశాపు లెల్ల రహహా ఋకియేమని వింతబొంది ము
చ్చిచ్చుల వెల్గుదాల్చుకొని చేరెడునగ్గియొ యెల్లతేజుల౯
మెచ్చుల కోసమూని పుడమిం దిగివచ్చెడి ప్రొద్దొ లేక నా
చిచ్చరకంటియో యనుచు జేడ్పడిలోల్మి నిడించిపారుచో౯.

చ. బళి యిదియేమిమించు పొగవారినమాత్రము సబ్బులేవహో
తొలగక కానవచ్చెడిని తొ్రినను వప్పుడు వానబట్ట రే
కలయునుగాదు నిక్కవముగా నిలమున్నగ నోపువంచు లో
పలజని యాపురంచుమ గవాక్ష గౌగిటగు్రిచ్చిరుగ్మలుల్.

సీ॥ చల్లకుండలను బాజారులో బడవైచి
పరుగెత్తి యిలు జేర నరుగువారు

నేవంక దొలగిన నావంక దొలగి యొం
డొరుల మోము బగుల్చుచుండువారు
నెటుబోవ గాళ్లాడ కిట్టుట్టుదారాడి
పుడమి మీఁదను గూలఁబడెడువారు
పిల్లలు తల్లులు భీతుమీర గవుంగి
లింపి హాయని బిగ్గ నేడ్చువారు

నగలు బంగారునాణెము లన్ని విడచి
పరవసంబున నెచటికో పాఱువారు
నంగడుల తల్పులనుమూయ నరుగువారు
నైరి ద్వారకాపతి గేస్తు లత్తఱిని.

చ॥ చలుదులచిక్కములఁ దొలఁగలచక్కనిగొట్టుకొనంగమూఁపులన్
బలువులు వ్రేలుచుండ నడబాటసగన్ వడివచ్చి మోటుపం
చలు పయిపైమెలంచుచును జెచ్చెర వెన్నుని మ్రోల వంకక
జ్జలు బడవైచి భీతుఁ గరన్ బుసమింబడి జోతసల్పినన్.

క॥ అగ్గొల్లవారి బెరివను
నగ్గరి చేయూతలేపి టక్కరిగొల్లం
డగ్గేరివలన గలిగెన్
దిగ్గన నాలోన మీరు చెల్పుఁడనివన్.

చ॥ ఒడయడ యేమిచెప్పుదు వయో మనవీటి బజారువెంట బ
ల్విడిజను దెంచె మిన్నులుగో వేలుపురాయఁడో లేక నెప్పు డె
ప్పుడు నరుదెంచు రక్కసులపుట్టలదిట్టయొ పెద్దబూతమో
కడుపునగన్న బిడ్డలటు గాఁగదె మము నెల్ల నిత్తఱిన్.

గీ॥ అనిన దన మది నారసియంతకట్టు
దెలిసి చిరునవ్వు మోమున మొలకలెత్త
ననియె జడియకుడయ్య మీయంతవార
లిట్టులైన కోలంబున కేది పరువు.

చ॥ విను డటులేగుదెంచునది వేలుపురాయడుగాడు పొద్దుగా
డౌనర శ్యమంతకంబు దలనొప్పగదాల్చి వేడ్కదచ్చు ని
ఘ్నుని కొమరుండుగాడె తనకుం సత తేరులసామి కూర్మి పెం
పున నలమానికంబమరె పొల్లగునే కలవారి కూరుముల్.

క॥ అని మరియు నుగ్రసేనుని
గొనగూడిన రతన మెంతయో తగియుండున్
గనులార జూతుమందర
మును చెలువకు దయ్య మీర మొద్దుచుగూర్చున్.

సీ॥ అనినవెల్లరు బల్కిరవునవు నా బమ్మ
చెయ్యాలన్నిటను బిచ్చితనముండు
ముసిడికాయలకు బొల్పెసగు సోయగముంచి
పనసపండ్లకు ముండ్లు బాముకొల్పె
తుంగముస్తకు తావి దోరంబుగాజేర్చి
బంగారమునకు నోసంగడయ్యె
పిసినిగొట్టుకు డబ్బు చెల్లుగా నొనగూర్చి
యోగికల్గిన వాని కీయడయ్యె
మగతనము లేనివానికి సొగసుకత్తె
దార్చినట్లుగ నాశమంతకము నుగ్రి

సేనరాజున కీక బల్కి నేనున్న
కిచ్చె బువితేండ్ల కెల్ల సన్నెల్లగాగ,

కం॥ అని యనుకొనుచుండంగా
దనగేముం జేరి యింటతగువారిఁ గొల్చి
న్ననబోడిఁ మురిపెంబుల
గనిసత్కారమ్ము గుత్తగాంచెఁ మించెఁ.

కం॥ తాఁబొందిన తంటాల్ గా
రాబమ్మున నింటిలోన రాచుట్టలకుం
దేబట్టి సంతసంబిడె
తోఁబుట్టుస్త్రీసేను చెలిమితో మైమఱచెఁ.

గీ॥ రాకొలవుమిన్నయైన సత్రాజితుండు
పంచిగా నింటిమూల శమంతకంబు
నుంచి పుష్పాలపూజగావించుచున్కి
రోజునకు నెన్మి చేసి బారువుల మేల్మి
బంగరువు తప్పకుండ నొసంగుచుండె.

కం॥ అత్తరి గోడలు మేడలు
నెత్తగుబురుజులు నరుంగు లిండ్లనుగొట్టాల్
జిత్తరువులు గంబాల్ మేల్
పుత్తడి నమరింపజేసె పొలుపారంగన్.

ఉ॥ చేయనిజన్నముల్ చెనరుచే నలరింపని బిడపిండ్లు కై
సేయనియిండ్లు ముక్కుపయి జేయిడి చూడని వేల్పుటాండ్రవా
హాయని యెన్నియో కయిత లల్లని కైపరులన్ సెబాసు వ
హ్వాయననట్టి తేండ్ల గనవచ్చునె యాయదనున్ దలంపగన్.

చ॥ తిరుగుట మానిసంబులను దీరిచినట్టి కడాని మేడలన్
కరగుట లెవ్వియేబనులకై తనుగాంచిన బీదలంకునన్
జరుగుట పున్నెముల్గలుగు జన్నములన్ దగునోలగంబులన్
సురుగుట చెడ్డచెయ్వులను సూవెక్రిసేనుసనుంగుటన్నకున్.

చ॥ ఒడలినిజూచి దువ్వలువ లోగిక మాకటిపొట్టజూచి కా
ల్నడగని జోడు బోడితలలంగనిపాగలు పోగులెంచి తా
వడుగును పెండ్లి జేసికొన బట్టెడు సొమ్ము నొసంగు బీదకే
ర్పడగ ప్రసేనునన్న యదిరా యిది కాయల కెంతయోతగున్.

ఉ॥ పచ్చలు గెంపులున్ రవలు బంగరు వేలుపు రేనిరాలు వా
నిచ్చి హారంగు బొమ్మ లమరించుమటంచనితండ్రియానగా
నిచ్చను సత్యబొమ్మలొనరించెడు వారలబిల్చి వెన్నునిన్
ముచ్చటలూర నొక్కచెలి ముద్దిడునట్లొనగూర్చిడీయనున్

గీ॥ మఱియు నెదయందు నేరీతి మలయునట్టి
చెల్వగా కత్తెచెలకాని చెయ్వులన్ని
వేడ్కజిత్తరువులందు గావింపజేసి
మగువ చెలికత్తెలకు జెప్పి మురియుచుండె.

క॥ అన్నెలతయిట్టులుండన్
జెన్నలరన్ దండ్రి యుగ్రసేనుండను రా
మన్నియకు శమంతంబా
వెన్నుండిమ్మన్నయట్లు వినిడెంబమునన్.

మ॥ తగునే వెన్నునకిట్టులాడ నిసిరో ద్వారావతిన్ బీపయిం
పగువాళ్లంటిని పెండ్లియాడు నెడ నాహాబల్మి జేకొండ్రు బల్

మగలెవ్వారయినఁ గడంగియిదియామామూలనుఁ గృష్ణుఁడీ
తగవుఁ బాటిన కాయనింగొలువ వంతల్ జెందకే తప్పునే.

గీ॥ ఒరుల సేఁతల నూరెల్ల వఱిగితిరుగు
గట్టితుం డరి తెడుగా సలిగెనింక
నాకనిచే సొమ్ము గని యోర్చియుండఁగలదె
చెన్నటుఁ బొంతకొప్పుడు చేరరాదు.

చ॥ అడుగు నాకోశమంతము నవాయ దివిరి యెట్టులో సంగువాడనా
యొకలిని నానియున్న యెడ నూపిరియుంచక నిత్తుగాక కా
వడపుల వానయెండలకు నాకలిదప్పుల కోర్చినిల్చి మిం
డాడ పనుగొల్చి వేల్పులకును గొనరానిది గొంటి నక్కటా.

గీ. అని మఱియు సిట్టునఁ బోసె సతి దెసంవ
సోకులను గొట్టి వేల్పుల సాకుబెట్టి
యిట్టి చెడుచెయ్దమున కేల నిచ్చగించు
నిచ్చగించిన దప్పునే యీశ నాకు.

గీ॥ చక్కనములకెల్ల యిక్కు మేల్గొనముల
నీడిన పెట్టె కైదలిముడుకొట్టు
నైన సత్యనిచ్చి యడుగులు బట్టిన
సెంచి నన్ను గనికరించునేము.

గీ॥ పేర్మి సొమ్ములిచ్చి పిల్లవాండ్రినాసంగి
చెన్నటులను బూజ సేయుచుండు
బడుగులెల్ల మెడల వారి మేలూరక
మీఁదికెగిరివచ్చి మోదకుంట.

సత్యావివాహము

గీ॥ ఇట్టు లేమేమొ యనుచుండ నింపుతో బ్రి
నేను దడవిసి వేటాడబూని మంచి
తేజి నాయిత్త మొనరించి తెమ్మటంచు
నానగావించి యతడును లోనికరిగి.

గీ॥ ఇంటిపేళ్ళకంటె హెచ్చుగా బంగారు
పెట్టనిడు శమంత మట్టితీసి
యింపు బెంపునింప నెవదాల్చికొనెనన్న
వలదు వలదటంచు బలుకుచుండ.

సీ॥ ఆకుపచ్చనిరంగు షోకుదుస్తు పెలుకంగు
కడలన్ని దట్టంపు టడవిజేయ
రతనంపు బొమిడిక రవలజిగాజిగి
నరుకేశ్రివలను నన లేచియొత్త
తళతళలాడు చికిలికత్తుల బెడంగు
లెడనెడదొడగి యీ రెండగాయ
వలెవాటు సవరించు వలిపెపెలుంబట్టు సే
ల్పుడమి యెల్లెడల బుప్పొడులగురియ

తనదు వేసంబు ననకారుశరి నెలర్చు
పూలదోట వితంబున బొలుపెసంగి
జేసి బోయలు బంట్లు వజీర్లు బూన్కి
బరవసంబున గొల్చిరా బయలువెడలె.

చ॥ వలలు బులులమ్ము లీటెలుసివంగులు గుక్కలు డేగలు [illegible] బయి [illegible]
గలిగిన మాత్రికాండ్రు గమికాండ్రను వెంబడిరా వజీర్ల వ

గ్గలనుడు లాలింపుచును కేరడమాడుచు గేలిగొట్టుచుఁ
జెలువుమగంటిమి స్గన బ్రిసేనుడు ద్వారకదాటిబోవుచోఁ.

గీ. తడువుకొల్లాయగుడ్డ సాదలనుదాల్చి
నొత్తురువులోన వంటకై దుత్తయును ప
నంటియును గట్టియలుబూని జంటలేక
నెవ్వడోయొక్క ముదిబాప లెదురుకొనియె.

కం॥ అదిగని విన్నాణము గ
ల్గు ద్వారకల్ చనవలదు వేటలోపల గడు గీ
డొదవు నన వినక నడచెఁ
విదివ్రాల్దాటంగనెట్లు పీలెవ్వరికిఁ.

చ॥ తనవెలిమావుతెమ్మెరనవల్చు పడిఁ జనుచుండ మేల్మిగో
ల్పునుసడలించి యుస్కలపి చూడకడఁ గడెముట్టబారి చ
ప్పుననరుదెంచుగుక్కలగముల్ భవుభౌయుటవులోలంగవెం
టనుబడి సా పడ్గిను కటార్లుతుటార్లును వెన్కగ్రమ్మె రటఁ.

గీ॥ తెంపుబెంపున నేయడ్డగింపులేక
నడగతోడన నడవిలోబడి తొడంగి
గుట్టలునుబుట్టలును చెట్టుపట్టులరసి
యరసి మెకముందొరసి వేటాడునపుడు.

గీ. అచ్చటికిదాపునందున్న యట్టి పింజ
మనెడుగుబ్బలినుండు బోయలకు పెద్ద
లైనవారలు సనుదెంచి జేసిగాంచి
మొక్కియొకవున్గుపిల్లని మ్రోలబెట్టి.

క॥ పబువా చూచితె వింజం
బబుబరమూకట్టివారికైనను నెంతె
త్తుబలే మూఖుంస్లటనుం
డు బగల్ రేయియును జీకటుల్ చిమ్మనుచోఁ.

క॥ అందలి మెకపుంతేడులు
నుం దుప్పులు పెద్దపులులునుం జిరుతలు బల్
పందులు లేళ్లు సివంగులు
వందలు వేల్సమ్మ రమ్ము వానింజూడఁ.

సీ॥ వానిదుంపాక సీతోన యేమందు దు
ప్పులపిల్లలే పెద్దపోతులంత
సామి చూపితివె యూచముకుపందికి వెండ్రు
కంత బీకంగ జిమ్మించి కొట్టు
నయ్య పెద్దసిరికాయంతేసి తెల్లగుండ్లు
జలజలరాల్చు నేన్గులు చెనంగి
చెట్టంతయాంబోతుబట్టి నేలకుగొట్టి
కొనగుట్టవక కీడ్చి తినుమెకాలు

చూడ సొంపౌ కొదమలేళ్ళు చూచినంత
నింటిమాటెత్తసీయని యేదుగుంపు
సింగములకైన నింత తొలంగిపోని
యడవి దున్నలు గొరనాసులందుగలవు.

క॥ తొడరి యెలుగెత్తి యార్చఁ
బిడుగులు పడిరాలు పెద్దపెట్టున నొక దూ

కుడుజేసిన మావింజము
దడదడలాడించు సుమి కోదండసింగంబుల్.

క॥ అమ్మా యమ్మెలుగులనా
బమ్మెట్లోనరించె నోక్కా పరుసడిలో సిం
గమ్ముల దమ్ములజేయును
రమ్మా పూపాటము జాతురాయడ ఖంకణ.

గీ॥ అనిన సంతోసమంది తే డట్లె యనగ
వెంటనిడుకొని యొకజాలు వెంబడించి
అర్ధెపానపాన మబ్బానువట్టె చోటె
యెంతవర్వకి చెలకపెట్టె యటంచు
నిల్లిదే యంచుగొని పోయి రల్లతేని.

సీ॥ మున్న గస్త్యాంకురా బుకమిసాగిలి మొక్క
నుండుమిట్లన బండియున్న వాని
పాపసొమ్ముల సామి రాపణంకులకున్కి
యగు నేతి చెలిప్రక్క తగులుకొని
నిండియా నడిమికి రెండుపంపులుగాగ
నమరించు పెద్దగట్టైనవాని
కడుమెకంబులకు దొంగలకు తేండ్లకు నిరా
బారులకెక్కుడై పరగువాని
తమ్ములకు గల్వ పూవుల కిమ్ముయైన
వలపు తెలిసీటి కొలకుల వాసిగాంచు
నెత్తముల వేల్పులచ్చరల్ నెత్తమాడ
వేడుకలుగూడ జూచెనా వింజమపుడు.

క॥ కని యిది కాంచినజాడగ
మునుటెండుల కేండ్రుబూండ్లు మజ్జారే యు
మ్మినుపట్టి నిక్కియెగురం
జనదే యీ గట్టుకొనకు జనువారలకున్.

చ॥ అనితలపోయుచున్ గరకుటమ్ములగొర్రిల్పులినాము టేనుగుం
బొనసిన కారుసింగమును మోటెలు గుంచెనుదుష్పిగోరపం
డినిబాగరెక్కుడున్న నాకదెబ్బకు దెబ్బకుజబ్బులూడిపై
దునిసిపడన్ వడిన్ నెరపె దూలకదెంపు జెలంగ నంతయున్.

సీ॥ దిట్టమాయేన్గు గిపెట్టుచుండగ దోండ
మట్టబిగ్గనబట్టి కొట్టనేల
గొర్రివ్యాడిగోళ్లత్తి కొట్ట రిపువ్వనవచ్చు
కొర్రిల్పులికనయాట గుర్చియెత్తు
యేనుంగురా తల పైనుండి కుప్పించి
యురుకుసింగము తల నొడిసిపట్టు
కొరికవేయగనోరు దెరచివచ్చెడి పెద్ద
యెలుగుబంటిని చెట్టు కేసిమోదు

దుష్టులను శ్రీల్పు నడవిపందులను దూల్పు
కణుజులను గెల్పు యేదులగమినవల్పు
లేళ్ళసవరాల నెనిమిదికాళ్ళవాని
వాల్మికంబుల గూల్పు నవ్యారిగాగ.

క॥ పటుచియలేడిని బట్టున్
చిటుతిమియుక సింగములను చీరమడంచున్

మొఱకుం బందులకొమ్ముల
విఱుచుచుఁ బట్టుకొని మింట వేల్పులు పొగడన్.

క॥ మాఁటెడదు చెట్టు నెక్కఁడు
చాటుంపడు వలలుబొన్ను సైనము దేఁ
ప్పాటనొకండు మెగంబుల
గాటముగా జంపె నదియుకన వేటయనఁ.

క॥ ఇటు వేట సల్పుచుండఁ
జటుక్కు మనకుండ నొక్కసింగము వనవె
న్కటి వైపునుండి పైబడి
పటుక్కుమనిపుత్రియ కొరికి పడద్రోసెనఁ.

క॥ పడద్రోసి బొమ్మమీఁ
గడు మెరసెడి యాశమంతకముగైకొని బ
ల్వడి పాఱుచుండె దిన సె
య్యెడకో సంతోసమెంతయేఁ వికసిల్లఁ.

గీ॥ అత్తఱిని జాంబవుండనునట్టి యెలుగు
బంట్లతేసల్ల యేనుంగు పగతుచే శ
మంతకము వెల్లుటను జూచి వింతబొంది
కొడుకునకు దీసికొనిపోవ గోర్కెగలిగె.

సీ॥ పచ్చకంటిమెకము బరుపడి మార్కొని
పీలువెంట వెన్కకాలు బట్టి
పుడమిదిప్పికొట్టి గుడిమింగువానికి
తలుపు లప్పడములవలెను గాదె.

కం॥ సింగము నిటుజంపి రతన
ముంగొని జాంబవుఁడు వింజపుంబొరియకుఁ దా
బొంగుచు జని పట్టికి ని
చ్చెం గొడుకుల కెంతవారు జేయరె యితవుల్.

కం॥ అట వేటకు వచ్చుదొరల్
కటకటపడి తేని నడవిగలయ వెదకి యా
చ్చోట గానక డెందంబులు
దటుకుతటుక్కనగ గూలి తలపోసిరిటుల్.

సీ॥ రాజుగారైన సత్రాజి త్తైదువచ్చి
మాతమ్ము జూడని మనలనడుగ
నేమిమాటాడుదు మెందుజూపింతుము
భంగకారుడు వాతపతి బహుప్రి
యుండు మాపినతండ్రి యొగి మాకు దెచ్చిన
పున్గుబిల్లులు సింగపుంగొదమలు
చికిలిపిట్టలు మంచి పీలుకట్టాణిము
త్రైము లేవి తెండు తే తెండునాగ

నోరెటులనాడు మనకు సొంపాగుసత్య
సన్న మనలను బిల్చి మాచిన్నతండ్రి
వచ్చెనే నాకు నేమేమిదెచ్చెననిన
నేబదులుమాట నుడువ్రదు మేదితెరువు.

చ॥ అనియిటులెంతయేని దిగులందుచు గుందుచు వీడు జేరితే
నినిగనియంతయుం దెలుపనెక్కొను నెవ్వగయగ్గివారలెమే

నను పులు వాడినంటి రగులై పొగలై సెగలై తొడంగి భ
గ్గన వడిమండ నాప్పురని యాతడు బిగ్గన నేడ్చె నేమనన్.

గీ॥ అనుగుసైదోడు కానదావనాడి పల్కు
బల్లెనటు వానిపీనుల బక్కి పొడిచె
గాన నెవరెట్టు లోదార్పఁ గేని వినదు
తమ్ముడా యంచు బలవించు సొమ్మసిల్లు.

ఉ॥ కాయను నెందుబోతి వలుకాయను గూళల పాలితోకచు
క్కాయను మానికంపు బలుకాయను జక్కదనంబు కెల్లని
క్కాయను రావి దేమి చిలుకాయను తియ్యని లేతమావిమో
కాయను నాయమేక దుడుకాయను గాయను గాయనుంగనున్.

ఉ॥ పాయను నేరమేమి బులుపా యను మంచిగోనాలమేలితి
ప్పాయను మానిజంపుకరపాయను నాకడరార మేల్మి కు
ప్పాయను డాగితేల విసుపాయను సోరగు గంతువువ్వదూ
పాయను మాయదారిమఁ పాయను బాయను దీయనున్ దనున్.

చ॥ డాయను రావిదేమి జగడాయను నెక్కదురారమంచిగో
డాయను నీకు నింతయగడాయను. నన్మరిపించుకోడు నీ
డాయను బల్ కొఱ్ఱమగడాయను నీయెడలెట్టులైతు దో
డాయను నెవ్వరేని బుడడాయను గ్రొమ్మరుడాయనున్ వినున్.

ఉ॥ రోయను చప్పులేమి యుసిరోయను నా కెదిదారితమ్మగ
త్తోయను నేకతమ్ముదు మొత్తోయను నిన్నెగపెట్టుజంపురా
రోయను నీకిదేమి యెకరోయను నీవలె నేరు వేటబో
రోయను యొంతపంతి చితిరోయను నేనెటులైతు రోయనున్.

కం. అనిముట్లు తోడబుట్టిన
ధనువున నెనగాన కాని జాలింబడి తూ
లిన యొదసోలిన మెయితో
డను కొంతశమంతకం బెడందందోపన్.

ఉ॥ నేరుపుమై నెదం దనక నిన్ను గనుంగొని పెద్దలెంచగా
నేరరు నీవెలన్ సతము నిన్ గనిమంటిమి నీగొనంబు బం
గారము నీను నీకతనగా జెజగంబున కెంతొ మేలు వ
హ్యా రతనంబ నీ మొసలువాసిన నా మొడలేల గాల్చనే.

సీ॥ తమ్ముడా హాశమంతకమా మొచటనుంటి
వెవనిపాల్వడి కలివిచ్చుచుంటి
నీదుసింగారంబు నీదుబంగారంబు
తరగక్కై తిట్టకై తనరునహహ
నీవుకోర్కెలను నిండించు నింతులుబిద
లెటువంత దరిగాంతు రెందుమందుఱ
పొల్లులాడనివాడ ప్రొద్దొసంగినలచ్చి
పోయితే నిల్కడ బూనలేవె

పొలుపుగలవాడ వేవెల్గువెలుగుదాన
అనుగు చెలిదిట్ట సుకముల కొటపట్ట
ముఱిపెమిడునంట కరువ్రల దరుముపంట
యంచు బలవించు బ్రిదుకుటెట్లని తలంచు.

గీ॥ మును శమంతక మ్రుగ్రిసేనున కొసంగు
వనుచు గరివేల్పుగోరి నట్లచటనిచట

వారలాడిన మాటల బారజూచి
యరసి యిదివాని పనియె కానగునటంచు.

శా॥ ఔరా తుంటరి మానికంబునకునై యాసించి నాతమ్మునిన్
నేరంబింతయు లేనివాని దురుమున్ నీచేతులెట్లాడెరా
యోరీ నల్లనివాడ నీకోలపుచెయ్యుల్ జూపితే చిన్నవా
రేరుంజీయనరోయటంచు బలుమారెగ్గైత్తియూరెల్లడన్.

కం॥ మాటల బెరకతలందున్
సూటీ పోటీ నుశువుల సూచాయల న
మ్మేటిపయి నపనెపమ్మున్
జాటించె నిజంబటంచు జగమున్నమ్మన్.

గీ॥ ఎవ్వరైనను దన్నింత హెచ్చరించ
గొల్లయిల్లాండ్రు మరగిన కోడెకాడు
దొంగపనినట్టు టక్కరితోడబుట్టు
వెవ్వడవ్వాని చెయ్దుముం చెరుగజెప్పు.

క॥ ఈగాగున రోకంటన్
రోలన్ బాడంగ నతడునుం దెలిసికదున్
దూలియికనేమి తెరగని
లోలోపలపోసి తనకొలువునన్ జెప్పన్.

చ॥ పనుపడనాలకించి బలభద్రు డెనంగనరానికిన్ భ
గ్గనపడిమండి తోకచురుకానగ దొక్కినత్రొచ్చుటితి నా
యనుగగుతమ్ముకుఱ్ఱనిటులారడిసేయగ వట్టితప్పుమో
పినపెనుతుంటరిం దునిమిపెంపుజెలంగెద నిప్పుడంచు నే
పున దననాగలిన్ బయికిబూనిచి పట్టి చనంగ నడ్డమై.

శా॥ అన్నా తొందరయేలయాగుమెదిజేయంబూనినన్ బెద్దలన్
విన్నాణంబుగలట్టి వారలను మెప్పించన్ వలెన్ ముందుగా
దెన్నుంజూడక మంచిచెడ్డెరుగకెంతే తొందరల్ జెందువా
రెన్నండున్ జెడిపోయిరంచు వినవే యిక్ష్వేలనం చోర్మిమై.

గీ॥ కినుకడించు సాత్యకిని జూచి నందుని
కొడుకు పెద్దవారి నడుగవలయు
ననినమాటకెంతొ యలరి మంతులబిల్చి
యెరుగ జెప్పి కర్జ మెట్టులనియె

క॥ ఎరిగినవారలకెల్లర
కెరుకయగుచు జగముమనుప నిల బుట్టిన నే
ర్పరిమంతులచే నెరుగుట
తెరగిదియని యెల్లరకును దెల్పుటగాదే.

చ॥ అనవుడు మంతులిట్టులనిరయ్య వినంగదె మాయెడందదో
చినయటులున్న విన్నవించెదము జెప్పగలాడిల లేదు మీకు త
మ్ముని గడతేర్చి యారతనమున్ గొనినాడ వటంచునీకు వ
ట్టి నెపము వెట్టినట్టి చెనటిన్ బరిమార్చగ జెల్లది త్తెరిన్.

ఉ॥ ఇప్పుడ వానిజంపు నెడ నెల్లరు మానికమీరె కొంటిరన్
దప్పును మాపుయున్ దమయెదం గుదిరింతురుగాన దానినే
చొప్పుననైన బట్టికొని చూపి వితానపమెల్ల మాసివా
నప్పులుగాకిదున్మ నహహా యని మెచ్చు జగంబులన్నియున్.

గీ॥ అనిన సంతోసపడి వెన్నుడౌను నాగ
నుగ్రసేనుండు బలరాము డొప్పుకొనిరి

వనుమలుం గొడుకులు దమ్ము లనుగుచుట్ట
లెల్లవారలు నిదియ బోచెల్లునపుడు.

చ॥ నవవిలుతుండు సాత్యకియు నల్లనిబట్టగలట్టిజెట్టి కం
తునికొమరుండు సాంబుడును దొడ్డమగంటిమిగల్గు చుట్ట ల
ప్పునికయి జాడదీయగ వారు వజీర్గొక గొందరంటిరా
జనిమె బ్రసేనుడేగు కడచాయల నా కరివేల్పునెట్టనన్.

చ॥ చనియడవిన్ వగన్నినకి చచ్చియులన్ బడియున్న యాప్రసే
నునిగని వంతబొంది యటనొంచెన కట్టడి బన్మ్రవ్రా లపా
యని రతనంబుకై వలువనిన్నియు గుర్తుకనున్ మొలన్గనుం
గొని యటలేక యుండిన దిగుల్పడిరంతరు వెన్నుడంతటన్.

చ॥ ఇదె కను డొక్కసింగమిట నేడ్తెర పీసిని దున్మివైచి పే
రెదవెలుగొందుమానికము నెంతయుగైకొని పోవనొప్పు ని
య్యది వెనుగొల్లజీరు గురు తల్లదె వల్లమి నాత్రెపుత్త్రినా
నిదె బుధి కాలిజాడయని యేర్పడగా నెరిగించి పిమ్మటన్.

గీ॥ కడగి బొబ్బమెకపుగాలిజాడనుబట్టి
యెల్లవారు వెంబడించి నడువ
నల్లనయ్య యడవినడివారమున కేగి
దెబ్బిల్లియున్న మెకపుతేడిగాంచి.

చ॥ ఇదియెటులింత్గెనంచు గలవెల్లరునుం బరికించిచూంచి యి
య్యది యొకయెల్లుతేనివయినాలము జేయుటగూలెనంచుదా
రెపలదలంచి మానికము నెందునుగానక మింగబోలునం
చాదవినతోండరన్ గడుపునోరిమిజీలిచిచూచి రద్దొరల్.

క॥ అందును గన్పడకుండిన
నందరు నయ్యెలుగుబంటియ కొనెంబోయిం
దెందును లేదని సాగిరి
ముందరనడువంగ నెలుగుభోయినజాడన్.

గీ॥ ఎలుగుతోని యడుగు లలవింజమున
నొక్క పెద్దసొరెకుబోవ భీతుజెంది
యెల్లమూక మొకములెల్లగా నటనిల్చి
కత్తినేస్త్రియొకడె గవికి జనుచు.

క॥ ఓనేలతాల్పకలదా
మానికమిటననెడు కృష్ణుమాటకు సరిగా
నో నేలతాల్ప కల దా
మానికమిట నచుచు బల్కె మలయయ్యెకలన్.

గీ॥ మంచిదంచు జగము మంచులావరిసెన
కొట్టయెదుకనున్న గుట్టబోరియ
జాల్మికంబుగొదమసొరియజొచ్చికరిపి
జొచ్చువారలెల్ల జూడసంత.

సీ॥ నెర నల్లచీమ్మలై నేరేడుపండ్లై
కాటుకపిట్టలై కాకులగుచు
చినచిన్న ముంతలై చిటిబాన దొంతులై
వింతలై బలిసిన దూతలగుచు
కరియావులై కలంకారు దువ్వలువలై
యాముటాబోతులై హత్తులగుచు

చీఁకటి మ్రాఁకులై రాకాసిమూకలై
గురియారు కాటుక కొండలగుచు
మేరలేక కనుల మీఁద మిన్ను వ్రియ్యలై
పడినయట్లు జగము లడఁగినట్లు
జెలఁగె నానిమ్రోల చిమ్మచీఁకటికోకల్
కన్ను వొడుచుకొన్న గానరాక.

కం॥ అట్టితఱి బాముఁ గనుచున్
మిట్టనుచున్ బల్లనుచు మెల్లనజనఁ డి
ట్టట్టుల్ పడఁడు వెఱవఁడు
గొట్టెంచం డాత డెంతగొంటెయొ తలఁపన్.

గీ॥ పడఁగి జగములన్ని యడఁగిన తఱియందు
చిమ్మచీకటులను జెలఁగి వెలుఁగు
నట్టి దిట్టకుట్టయుందున్న సౌరియలో
చీఁకటులకు భీతిఁ జెందునట్టు.

గీ॥ ఇట్టు లోనిజని కాంక్షింపుగాఁగ
తళతళమటంచు కనుఁగొనఁ వెలుఁగువెంక
తిరముగున పెద్ద మెఱుఁగున దేజరిల్లు
సొగసుమేల్ పైడిముత్యాల నగరు గనియె.

చం॥ కని కనుదోయి మూఁతపడఁగా నొక యంతసుశాంకతో నహో
యని యొకనూదిపట్టి బలిగాయిడి చేసిచెవంగు దీసితో
నెనగలదాని గాంచి ఏసి యెన్న డెఱుంగము నిక్కమూకలా
యని తుదిగొంతసేపరసి యాసొగసుందన మెంచె నిట్టులన్

ఉ॥ ముత్తెపుదోరణంబులును ముగ్గులునుం వలతీఁగలుఁ బళా
పుత్తడిగోడలుఁ బాగగు బొమ్మలు పంచటరుంగులిన్నెలుఁ
జిత్తరువైన మంచములు సెజ్జలు గద్దియలుఁ హర్మ్యారే
యుత్తరిగొంతసేపిచట నే దనివారగనిల్చి చూచెదఁ.

గీ॥ దీని యొడయ డెంతదిటముగల్గినవాఁడొ
యెట్టిజెట్టు లతని పట్టువారొ
యెంతసొమ్ముగల్గి యీమేడనున్నాఁడొ
చొచ్చివాని నిపుడె చూతుగాక.

గీ॥ ఎఱుగనట్టి నెపము వరపె సత్రాజిత్తు
చూపెగాక యిట్టి చోటువింత
వానిమేలు మఱువవచ్చునే యెట్లైన
దివిరి యుప్పుడప్పు దీర్పవలయు.

క॥ అని యెన్నిరయి తలఁచుచు మె
ల్లన ముచ్చుంబోలి యడుగులం బెట్టుచు లో
జన నుయ్యాలో జొంపము
లని పాడెడి కలికిపలుకు లట వినబడియెఁ.

క॥ వినబడిన దల్పుచాటున
దనమేనుంగుంచి విసువుదాదిని నుయ్యా
లను వేళ్లుశమంతకముఁ
గని యబ్బురమంది యిదియకానగు ననుచోఁ.

ఉ॥ ఏడువబోకుమన్న యిది యేర్పడజాడు శమంతకంబు నీ
వాడుకొనంగ నీయనుగుటయ్య ప్రసేనునిజంపుసింగముఁ

బోడిమిమీఱ నెక్కి యిట బొల్పుగ దెచ్చి యొసంగె నీకు నా
తోడని పాడె దాది చపితో నెలకోయిల కూతలోయనన్.

చ॥ అదివిని సందియంబుడిగి యల్లన నుయ్యెల చేరబోయి య
మ్ముదితకు వెన్కనిల్చి చెలిమోప్పనుంగవతోడ నెద్దియో
మది నిదలంచునట్టితరి మాయలమారి వెగుమానికం
బదటున నందె దొంగతనమం పతనిన్ సరిపెత్తురే యొకల్.

గీ॥ ఉలికిపడి దాదిరతనంబు వోవుటెరిగి
గుండెజల్లన నో జాంబవుండ రమ్మ్రె
మానికము నొక్క మాయలమారిదొంగ
యెత్తుకొనిపోయెనని యెలుంగెత్తి పిలిచె.

వ॥ అలకూతల్ వినినంతన నెయ్యాలుగురాయందుత్సు పెంపెక్క మో
సలకుల్ రివ్వునవచ్చి పైదుముకి రోసంబారగాబట్టె ము
చ్చిలియుండే గెదు కట్టివొంగయని మోజెట్టిన్ యశోదమ్మ ము
ద్దులపట్టిన్ నెరవాకి కక్షము యాదుల్ గట్టి ఢిట్టల్ వెసన్.

ఉ॥ పట్టిన వెన్నుడుం బలకుపాటును జెందక వాని చేతులి
ట్టట్టనకుండబట్టి యొడలంతయు జాంబవు గ్రిందినుండి వెన్
దట్టున కేగజేయగ నతండట వ్రేల్కిలంబడెన్ బువిన్
గొట్టిన గోడిపిళ్ళవలె గొబ్బున పింజము మాకుమ్రోగగన్.

చ॥ పడి కనురెప్పపాటున జవాలున లేచి తొడంగి నిల్వమీ
పిడికిటిపోటుచేత నిను బిల్కుర జేసెన నోర్వవచ్చునే
పిడుగున కొచ్చువాడయిన పెన్ పగవాడవయేని నిల్వుమం
చోడుపున వచ్చి వెన్ను సెదసుక్కన నెత్తురు గ్రక్కమోనెన్

ఉ॥ సీధిరదెబ్బ యంచతనినిఁ గని దాగయిదోయియుందుగా
మోవకిబూని కాచుకొన బోలు నిదే సమయించు నిన్నట్టం
చూదిపయిఁ బడఁ విడువనొక్కఁడ కోసరిలెఁ రవంత య
మ్మ్రొదునకొక్కఁబండనురుముం బోడుముంబలె నయ్యె
నయ్యెడఁ.

చ॥ పగతురువచ్చి మార్కొనినపట్టను వారినడంచబూని యొ
ప్పగ సమకూర్చు తాలుగొనిపోడిమి నక్కరివేల్పుపైపయిఁ
దెగి జడివానవా గురియ దేసువ డాల్గొసి యొడ్డెవాని బ
ల్మ్రాగటిమిజూచి యయ్యెడపిమన్ని య యబ్బురమొంది
చెచ్చెరఁ.

గీ॥ బరువయిన యొక్కఁరాలి కంబమునుబూని
వేయఁ జెకలించు వానిచేదోయిబట్టి
నడుమగల రాతికంబుంబు బోడుముగాఁగ
బట్టిమోదెను పలుమారు వింజనద్రువ.

ఉ॥ పెల్లుగ జీమపుట్టలను బీల్చు మెగంబుల పెద్ద యెట్టులే
మెల్లన బట్టునూర్చుకొని మారికకిన్కనొడ ల్వ్రాదిల్చి యా
నల్లనిసామిపై కురికి నా యెదుటంబడి యెట్టుపోయెదో
గొల్లడటంచు నెంచితివొకో యని బల్విడితోడ పైబడెన్.

క॥ పిడికిటి పేర్చులగాళ్లన్
మడమల మోకాలిపోట్ల వరిపీఁగు నె
త్తెడల నొకరొకరి మోదన్
కడగుట నప్పోరు బీతుగలిగించె నటన్.

క॥ మబ్బును నేలయు బంగరు
గుబ్బలియున్ వింజమానెడుకొండయు బుట్టియున్
బొబ్బమెసము దలపడిన
దబ్బరమిది పచటివారి కయ్యసిజూడన్.

క॥ ఏడుపరు కడవంబారరు
జడియ రాకళ్లకెల కింకజాలునగరునే
పుడుసురు పేర్మడుగ దదె
కొడుకయ్యమొ పెద్దపోట్ల గాసిలిరురకన్.

ఉ॥ అంతటఁబాండుసంతు నెక్కమై నిలువంబడి యోటకెట్ట నీ
యంతటి జెట్టినెందువినియున సెల్లంగను పేల్పులైన నా
కంతటినుండి పారుదురు హాయని బిట్టుగ గద్దరించినన్
దుంతవనీ పద్గముచు దుడ్డును దున్నను నీడి జారెదుర్.

చ॥ వినుమ పుసు రాముడట్ల తొలువేలుపుపట్టి నడంచుపట్టునన్
బసిగొని సోకుమూకలను బట్టడితో బరుపేరుములట్ల ను
గ్గానరిచినాడ గొంపనమి నుబ్బునసర్గిము గట్టుచోటరా
యని యడమెచ్చు పెద్దలి నదంతయు జెప్పగనేల నీకటన్.

సీ॥ తొలిసారి సీతావాములనాగ్గెటకిబోయి
పడి లానమొనరించి వచ్చునాడు
మోకాలిలో పేపెముద్దు నాటిననొచ్చి
జగముచుట్టము నొద్ద జదువునాడు
కాండ్రికాండ్రను నెల్లగముల నన్నిటి జక్క
జేసి కయ్యపువిద్దె జెప్పునాడు

కారుమబ్బులువోలె గపిసి రక్కసితేండ్లు
కరకుటమ్ములవాన గురియునాడు
సుంతయును మేను బడలదు చూడ నీ వె
వండవో కాని యనిలోన బెండువరచి
తొర మొనగాడ నీకగు నూరుపేరు
తెలియగా జెప్పు మొక్కంత తేటగొందు.

మ॥ అనుమాటల్విని వెన్నుడో యెలుగురాయా నేనుద్వారావతిన్
మనుగొల్లండను నల్లవాడ నగుటఁ నఁగృష్ణుడంచంద్రుమనం
దునకుఁ చెంపుకుపట్టి నీరతనముఁ గొన్నా డనఁ వట్టిత
ప్పును నేజెందుట నిందువచ్చితిని గొంపోవంగ వేయేటికిఁ

గీ॥ అనిన జాంబవంతు డల్లనవగి యోరి
మన్నె గొల్లడా శమంతకంబు
గొంచుబోదువెట్లటంచు బైమార్కొనె
నీరసమున దవిలి పోరొనర్చ.

సీ॥ ఇట్టు మార్కొని పెద్ద చట్టుపైపైచిన
నది వేగ్రిబోజుంగు మై యండెడిందె
నీరసంబున నగ్గి నారసంబేసిన
నది కారుచిచ్చు దిస్సట్లమ్రింగ
నడిమీర గాలితూపడరింపవలపు ప
య్యెరయట్లు లోపలికిట్టపీల్చె
కినుకమై నీటిచిల్కును వీడ నొక చేయి
బట్టి పుడకలేనియట్టు గోరెల

కారుమొయిలమ్ము నిగుడింపగా నతండు
కడగి తనమేని సిరిచాయగలుపుకొని యె
దండునుసికొల్ప వెంట్రుకకొండగాఁగ
లాగి లోఁగొన వాఁడు కలంతఁ జెందె.

క॥ అనియిట్లు చెప్పుట నియకది
మునిపతి నాశ్రీసగ తోడనే తెంచినవా
రును బహుమానవ రోజున
జని రాకరివేల్పు నాపసపలిన వెతతోన్.

క॥ ద్వారావతికిన్ వారలు
జేరి జరిగినట్టి కతను జెప్పన పిదన్
వారవక నిన్నుపడిన
ట్టూరెల్లన్ గొల్లుమంచునుమ్రిపి నేర్చెన్.

క॥ కనినతలిదండ్రులును బెం
చిన తలిదండ్రులునుముద్దుజేసినవారల్
మనుమలు గొడుకులు నాండ్రున్
దనచనవరులాంగదునగపు దరనే చెప్పన్.

సీ॥ తలమీఁద రెండుచేతుల మోదుకొనుచు నో
రీముద్దుమల్ల యంచేడ్చువారు
గుబగుబరొమ్ము బగుల గ్రుద్దుకొనుచు న
య్యా యెట్లు బ్రతుకుదుమనెడువారు
నెపద తాల్మ్రైన నెదియు గన్పట్టక
యట్టిట్టు దిరిగి తూగాడువారు

నోగిరంబులుపండుటుడిగి పేఁ వెతతోడ
ముసుగువెట్టుక బిగ్గమూల్గువారు

చెరువ్రుఁను బావ్రుఁను నగ్గినురకబోన
బందుగులచేత నాకట్టుబడెడువారు
నెంతగతిపట్టె ద్వారక కింతలోన
సత్యభామా అక్కటా మొరోయనెడువారు.

కం॥ చెలియని చుట్టంబని తమ
కెలయించెడి భోజుగటంచు నేలికయంచున్
బలుచాగియంచు వెన్నుని
దలకొని లాగించి పడిరి తెలగని వంతన్.

కం॥ ఇటులెల్ల రేడ్పుయేడిచి
కటకట మనయేడ్పువలన గలదేమేలం
చటనున్న దుగ్గినింగో
ల్పుటకైగుమిగూడి గొల్లజోంట్లున్ మగలున్.

గీ॥ గొరియలును మేకలును బడి కోళ్లపెద్ద
దున్నపోతులు మామూలులెన్నుకొనుచు
తెచ్చిబలివెట్టి బోనమ్ము రిచ్చుకొనుచు
సత్తిమాసాల నొకపెద్ద సంతజేసి.

కం॥ మాబోనము ముందనుచున్
మాబోనమె ముందటంచు మాసత్తియటం
చేబిగదులో నుడువుచున్
గాబారికల్ల పనులకాపరులెల్లన్.

గీ॥ తలవిరియబోసి పసుపుమైపలది పెద్ద
బొట్టునిండార మొగమున బెట్టి వేప
మండలను చేతగొని గ్రామమగువయొర్రు
సివముచే గుర్దురమి యూగి చెప్పెనెదియొ.

గీ॥ ఈవులకుగుట్ట విన్నాణమెసగుపుట్ట
యీగలకునట్టు కంపు పుట్టింటిపట్టు
మలపలకు దొంగలకు పూలమాదుగులకు
బంతిపాత్రైన యామత్తుపాకయందు.

గీ॥ గుడ్డలుతికెడువారును గొరుగువారు
కుండలను జేయువారు గార్పుండినేయు
వారు గడమీదికెక్కెడు వారు మంద
గాచుకొనువారు కడుపార కల్లుద్రావి.

సీ॥ గాడ్పుచూలేను రాకాసులికని యార్చు
కుప్పిగంతిడికడు నవ్వడొకడు
అడుగకయే కల్లు నవ్వారిగాన బో
యించికిర్పుసియీగె మించునొకడు
ఊకొట్టు వారల జీకొట్టుచును విట్ట
విన్నాణమును జెప్పవెట్టీయొకడు
క్రిందబొర్లెడివాని గేలెత్తి చూపి యా
యనకంటెమేలు వెమ్మనునొకండు

కక్కువారలు చీకులుమెక్కువారు
తనదుపెండ్లాము కలజెప్పుకొనుచునన్ను

దాన బలుబూతులనుగొనబూనువారు
నైరి కలుపందిరులచెంత నల్లరింద్రు.

సీ॥ రంకురాట్నము లొక్కవంక గిఱ్ఱనిమ్రోగ
నొక్కటగొమ్ము వాండ్రూదసాగ
గారడీండ్రొకదరి వీరణంబునుగొట్ట
రహి గంగిరెద్దులు రంకెవెట్ట
శెడపెటమంచు దప్పెటలొక్కెడ జెలంగ
గంటలూరక గణగణ యనంగ
మగవాండ్రు నాండ్రు హెచ్చుగు సివంబుననార్వ
సుద్దిజెప్పెడువారు సుతులుగూర్వ

మూడుముక్కలపేకాట గోడిపందె
ములను జూదంపుబల్లలతులువలెల్ల
గూడి పలుమారు పోట్లాడు గొప్పగోల
యంటముగొనిమిన్ను వగిలించునవనునందు.

గీ॥ గొప్పవాకిని బలె దుస్తులొప్ప బచ్చె
కాండ్రు దేబెల వెనువెంట గ్రాలుచుండ
ననుపుకత్తెలువరలుచోట్లను బోజుంగు
లరసి తియగాడి కోరనయట్టివాని
సంత నిప్పింపి కులికించ జాలి రెలమి.

గీ॥ కనికరముగల్గి నాజూకుగల్గి చదువు
గల్గి విన్నాణమొకయింత గల్గి మంచి
చెడ్డలరసెడి తెల్వికొంచియముగల్గి
నట్టి వాడొక్కడును గొల్పునందు లేడు

గీ॥ అప్పు డుగ్రసేను డందరు చిన్నపె
ద్దలును బందుగులును బలసికొలువ
దగ్గఱకువచ్చి తోరంపుబత్తిమై
నిండుజోత సల్పి నెయ్యమలర.

కం॥ తెచ్చిననగలు శ్శాలువలు
మెచ్చుగొలుపు పూలచెండ్లు మేలగుపండ్లున్
జెచ్చెరనిడి టెంకాయలు
విచ్చలవిడి బగులగొట్టి వేడ్కనినంతన్.

సీ॥ వెతజెందకుడుమీరు వేల్పువేల్పనట్టి
కరివేల్పునకునెందు గలదెకీడు
వానిపై మోపిన వట్టితప్పునుమాపు
కొననెంచి మానికంబునకుగాను
జాంబవుతోడ వింజపుసారంగములోన
ననిసేయుచున్నవా డతనిగొల్చి
రతనంబు నలజాంబవతి వన్నియలమిన్న
నతనిచేగొని మేల్మి యరదమెక్కి

రాగలడుమీకు గనుపండువీగలందు
కొలదిరోజులలోనని కూర్మిమీఱ
నందరువినంగ మోవచుల నబ్రమును బ
సందుచిందులుద్రొక్కంగ సత్రిపలికె.

చ॥ గొరియల దున్నపోతులను గొర్లను మేకల నాదుచెంగటన్
నరికినవారి మ్రింగుటలు న్యాయమటంచును మిత్తినోటిగ

త్తరవిడిపించవచ్చునటిదంతు బువింబడి మ్రొక్కురీతిగా
నారగెను మేనులన్నిటిని యొక్కతలంపున జూచుటొప్పగుఁ

గీ॥ అంత గత్త్రినేస్త్రీ యనుగు జట్ట్రాలునె
చ్చెలులు నాండ్రు ననుపుచేడియలును
తల్లిదండ్రు లన్నదమ్ములు గొడుకులు
మనుమలెల్ల దగ్గి మాటనమ్మి.

కం॥ అదెవచ్చును వెన్నుండని
యిదె వచ్చును వెన్నుడంచు నింపుదొలంకఁ
జదురులతో చెలిమలతో
నెదవంతఁదొలంగియుండి రెదురుంగనుచుఁ.

కం॥ అట్ట నట్టిల్లుందొర లో
దిటమంతయు దూలి తన్నెదిరి తెలిసి కదుఁ
గటకటపడి యీతని బో
ల్పుట కెవరీడంచు బెదరుచూపులతోడఁ.

ఉ॥ ముక్కునవ్రేలుబెట్టుకొని మోమునవచ్చెరువూరిపొంగగా
బక్కవాలుమాయినెక్కు దొరపాలికి బత్తి దలిర్పనే గిడే
మొక్కెతిదప్పులొక్కరముల్ బిరిమారగగావుమంచటఁ
జొక్కపుజోతసల్ప నెదజొక్కి యతండును లేవనెత్తినఁ.

గీ॥ తిరిగి తిరిగి నేలయొరగి పల్మరు మ్రొక్కి
తప్పు సైపుమనుచు దండమిడియె
తలప బంటుతప్పు దండంబుతోడ జె
ల్లానుగాదె యెట్టి మానిసులకు.

దండకము

ఆవేళ నా యెల్లరాయుండు పెన్బత్తి నింపాక నా తప్పులన్ సైపనన్ గూర్మిమైఁ జూచి ప్రోవంగదే తల్లి రాముండవై చెప్పె రాకాసుఁడున్ దుర్మృగంబట్టి యాద్యమ్ముడున్ వెంటరా గోవలో జూప్న హరిచుషన్ మోసపున్ సోకు బంగారపున్ లేడీయు వచ్చెరన్ వాని గాన్బంగ వెన్వెంట నీవేగ నా పెద్దరాకాస వన్నెతు మాయవన్మ సీతమ్మ యున్నట్టి చోనేగి కొంపోవగా నెన్నన్ జూపవె ఋష్యమూకంబునన్ జేరవే వేల్పురా పుట్టినన్ గూల్పవే పాపిష్టుమారిన్ వనన్ నిల్పవే యెంగిలిన్ వల్వకే పండులన్ మెక్కవే మమ్ము మా వారలన్ గోతులన్ గోతిజేంన్నన్ విరోన్ బారగా లిట్పు మై దుష్ట మీతల్లి యున్నట్టి పట్టున్ వడిన్ గాంచి కంటించు మమ్మంపవే పట్టణమున్ దుట్టయున్ బుట్టయున్ గుట్టయున్ మిట్టయున్ బట్టమున్ వాగునున్ వంతయున్ బల్లెయం చెంచకే మేనుగానింప నందెందు గన్పింపకే పోవగా గాలి చూలేగి లంకన్ వడిన్ జొచ్చి యన్నేలకాన్పింగడం గాంచి సంతోసముం జెంది సీవెట్టియుంగ్రంబు జూపించి నమ్మించి నీయొద్దకున్ వచ్చెరన్ వాని నోరారమన్నించి యుప్పొంగవే యందరం గూడి సంప్రింబు ధాయంగ నేత్రించి యున్నాల వడ్డాణమున్ యంచు బొట్టుంబటిన్ గోలపై నుంచగా జేయవే పిమ్మటన్ గట్టు పెస్పంచి మున్నేటిలోన్ వంతెనన్ గట్టి నీమూకయున్ నీవు తోల్వేల్పు కానాచియై లంకకున్ బోయి యందొక్కనిన్ మంచివాడంచు జేపట్టి యందున్న లే దిమ్మరిం దప్రింపకన్ దున్మి యారావణున్ గూల్చినన్ వేల్పు

తెల్లఁగడుఁ మెచ్చి నిన్నాడరే యచ్చెరల్ మెచ్చుగాన్పింపగా నాడరే యంత యిల్లాలితోఁగూడి సాకేతముంజేరి మమ్మం దరఁ రోజు కొక్కొక్క రీతిఁ నగల్బట్టలుఁ నోటి కింపైన బోనంబు పెట్టించి మన్నింపవే యెన్నియో యేండ్లు రారాజువై నేల గాపాడవే నీయనంబోలగాగల్గు వారెవ్వ రయ్యా జగం బెల్ల బుట్టించు మెట్టించి గిట్టించి లోన స్వాలింగల్గి వేరుంగొనఁ లేక యుండెందు గన్గొన్న సందింతయుం బోక యేనుంగులో జీమలో నొక్క రూపై వెలుంగొందు దీవేకదయ్యా నను౦ గూర్మి జూడంగ నేతెంచుటల్ గాని లేకున్న వాడేడ నీవేడ యీతప్పు మామీద మోపెట్టుటల్ గాంచగా నబ్బురంబౌను గాదే నినుం బోల్పగా లేక నేనన్న యామైకపుం బల్కులఁ బాటిగా నెంచకయ్యా వడిఁ నీపయిఁ వేయు రాల్ జెట్లు నమ్ముల్ విరుల్ బత్తిరింబ్రాలువోలెఁ మదిఁ జూడ వయ్యా నినుఁ సుంతముందే కనుంగొన్నచో యెట్లు గారాబముఁ జేతునో యెంత కూర్మిఁ గనుంగొందునో యెంతగా బత్తిజూపింతునో దానికిఁ మారుగా యిట్లు బల్ దెబ్బలం గొట్టితిం నేనుజెన్నంటన్నైనఁ మది గల్లయుఁ నిక్కముఁ మంచియుఁ జెడ్డయుఁ గాంచగాలేవె నీవే తమిఁ బ్రోవవే కావవే నన్నెలుంగంచు కొంచెంబుగా జూచినఁ నాకు నీకంటె నింకొండు దిక్కెడి యంచాడినఁ దన్ను గొండాడినఁ వేడుకం బాడినఁ.

క॥ చిరునవ్వుగల మొగమును గని
కరమును సింగారమొల్కు గన్నులతో చ
గ్గర దీసి మై నివిరి య
క్కరిగొల్లడు వెరువకు మని గారవమెసగన్.

క॥ నీమదిగలబత్తి ననుఁ
బ్రేమను పొందించె వేయిమాటలికేలా
రాముడగువాడు జేసిన
నీమేల్మఱువంగ నౌనె నే నెన్నటికిన్.

క॥ ఈ యొడ సల్పినకయ్యము
మా యెడఁగా వియ్యమయ్యె మదిగుందకు మో
హా యెలుగుతేడ కోరుము
నీయిచ్చలోనంగువాడను నిక్కంబిపుడే.

గీ॥ అనిన జాంబవంతు డంతింతయనరాని
సంతసంబు జెంది జాంబవతిని
దెచ్చి కాన్కనిచ్చె దేవేరిగాఁగ నా
పట్టి మేల్గొనాఁ బుట్టియునుచు.

క॥ ఇచ్చినకన్నియ చెల్వం
బచ్చెరువొసగింప నెమ్మి నతఁడుంగొనగా
జెచ్చెర చుట్టల బెండ్లికి
విచ్చేయం జాంబవుండు బిల్వం బంచెన్.

గీ॥ కాంతురీ కాంతురీ మటంచును గట్టిటంచు
గురగుర మటంచు గీయంచు గోయటంచు

కీయటంచును జొట్టాలునేయమున్న
హారువిచ్చేసిరా పెండ్లివారిగాంచ.

క॥ వచ్చిన చుట్టల కీతవుల
కిచ్చున్ మరియాదసల్పి యిచ్చినకానుకల్
బుచ్చుకొని సేమ మారసి
గ్రిచ్చుజ నందరికి విందుగావించునెడన్.

సీ॥ గొరియల మేకల యెరచి తిండికినంజు
లుప్పుకుందేటిపిల్ల లొకవరుసకు
నాబోతునంజుడు కాముటేనుగు తల
నుండెడి మెదడుకూరొక్కబంతి
కెలమి గావించు ముస్తలబోనమునుజొన్న
చెరకుపానక మొక్కదరిమగలకు
లేరావియాకు రాలినవెల్లపండ్లను
మొలవపచ్చికను యొక్క బలగమునకు

నాడెమగుపచ్చిమొక్కజొన్నలును చీత
లొక్క కొలముకు బుట్నాలు చక్కనైన
పండ్లు నొకబారువారి కవ్వారిగాగ
వడ్డనమొనర్చె బళిర వహ్వాయనంగ.

క॥ తనకొలపువారినందర
జనువునకూర్చుండబెట్టి జలజలయను బు
వ్వనుగూర్చి పుడకతేనియ
లనుదప్పిందీర్చి విడెములను దానిచ్చెన్.

సీ॥ అంతఁ బింజంపుటడవిలో నమరుచుండు
తబిసి తేండ్లెల్లవచ్చి యంతయును మెచ్చి
యెలుగుమన్నీఁడు బత్తి మన్నింపనలరి
యింపుమీరంగ బెండ్లిగావించునెడల.

కం॥ పచ్చలతోరణఁగట్టిరి
హెచ్చైతగు పెండ్లిపీట లేర్పరచిరి హెం
బచ్చడములు దాల్పించిరి
యిచ్చిరి కప్పురంపు విడెము లిరువురికి నగన్.

కం॥ అల్లుఁడని యడుగుదమ్ముల
నల్లనబట్టుకొని కడిగి యానీరు తలం
జల్లుకొనె నాతఁడీసుం
జెల్లెడలన్ గోర్కిసేయు నింతియు కాచే.

కం॥ కన్నియ నుదారవోసెను
జెన్నటులం జెందునట్టి జెట్టికి జగముల్
మన్నించునందుపట్టికి
నెన్నంగా వాని పున్నెమేమనవచ్చున్.

కం॥ అత్తలిరుంబోడియు చెలి
ముత్తెంబులు దోయిలించి మొనసి మగనికిన్
నెత్తిపయి నుంచె నతఁడున్
బుత్తడికరతనాలతాళి బోలతికిఁగట్టెన్.

సీ॥ ఇట్లు పెండిలిగావించి యింపుమీర
నాము టేన్గుల నడగల నరదములను

బసిడిసొమ్ములవేనవేల్చానిసెలను
చెరిమమైనిచ్చి యల్లుని, బిడ్డను గని.

ఉ॥ ఏమియెఱుంగదీముగుదయెంతయు గోలలగూడియాడెడిన్
బ్రామినవేడ్కనైన బనిపాటల నెన్నడు సేయలేదు నే
నేమరిపాటున న్నిముప మెచ్చుట నిల్చిన బెంగజెందు నీ
వేమెయిజూతొ ప్రొవ్విరికి నీచెలికిన్ సరి యెన్నిరీతులన్.

ఉ॥ ఈయొలనాగపై సవతులీరసమాడిన నల్గకయ్య చూ
చాయలుబల్కినన్ దెలియజాలని బేలగదయ్య పుష్పలన్
గోయగగంది దానొరుపగున్ గయిదోయియు దీనికిద్దిరా
సోయగమెంచి విద్దెచదజాది యొపంగగదయ్య మన్ననల్.

చం॥ అని తనకూతుతోడ వినుచుమ్మరొ నీమగ డల్గిపల్కినన్
గినియకు మోమ్మమైబలికి కిన్కమరల్పుము గారవంబునుం
జనువుగలాడుగా నయినజాలినవట్టుకుమాటలాడు మెం
దునతనియిచ్చలన్ దెలిసితోరముగాసమకూర్పుచున్నియున్.

కం॥ అత్తలమామల యానల
నెత్తిపయిన్ దాల్చిబత్తి నెరవేరుచుమీ
పెత్తనము గల్గువారలు
నెత్తరివచ్చినను దెలిసి యొరగుము తల్లీ.

సీ॥ బంటుల దొత్తుల బంచజేరినవారి
చెరిమబిడ్డలబోలె నరయుమమ్మ
నీతోడికోడండ్ర నీసవతుల గూర్మి
తోడబుట్టువులట్లు జూడుమమ్మ

బావల మరదుల బందుల నొజ్జల
మరియాదతో జూచి మసలుమమ్మ
మగనితో సరివేల్పు మరియొందు లేదని
తిరముగా నెదలోన దెలియుమమ్మ

పుట్టినింటికి మరియును మెట్టినింటికి
కీర్తి చెడుపేరు నెందు రాబట్టకమ్మ
దిట్టవై గట్టియసను జేపట్టుమమ్మ
యత్తవారింటికేగి రావమ్మ అమ్మ.

చ॥ అనితనవిస్తరంబు గరదంబున సీయు నేరిపి యుల్లునింటికిన్
బనుపునెడన్ బోలంతి తెలివాలుకనుంగవ వెంటనీరులా
ల్గొనె వకపై బిరాన జనుగొండలు దాటిచనంగ నెల్లుతే
డును మదితాలిమిన్ బడి కడున్ వగపుంగొని కంటనీరిడెన్.

కం॥ అడవులనుండెడి మెగమును
గడుపున గనుకూతు నత్తగారింటికి బం
పెడునెడల గనులనీరిడు
బుడమింగల గేస్తులడలు బొందుట లరుదే.

మ॥ చెలులున్ జుట్టలుదోడబుట్టువులు నాచెంగల్వపూబంతి కిం
తులమేల్బంతికి సొమ్ములున్ వలువలున్ దోరంబుగానిచ్చి లో
గలకందీరిచి తేరుమీది కపుడెక్కించేయగా వెన్నుడ
వ్వేలదిన్ దోడ్తోనిద్వారకావతికి దావేంచేసెనుప్పొంగుచున్

ఉ॥ ముప్పదిరెండు చప్పుడులు భోరున గ్రేవ జెలంగగా నాగిన్
గుప్పలుగాగ నేనుగులు గుఱ్ఱములున్ బనివాండ్రు వెంటరా

మెప్పులుగుల్కుదారుకుడుమెల్లన దేరునుదోలుచుండగా
నప్పుడుజూచ్చిప్రోలు తనయాలుమదిన్ బళిమేలుమేలనన్

కం॥ వచ్చినవెన్నునిపై పై
ముచ్చటలూరంగ ప్రోలిముద్దియలెల్లఁ
విచ్చలవిడి విరిజడు ల
య్యచ్చగలో యనగ గురిసి రబ్బురమెసగఁ.

గీ॥ చచ్చిమరల బ్రతికి వచ్చినట్లగురితి
బెండ్లియాడి వచ్చుపెంపుసొంపు
నిన్నినాళ్లనుండి యెడబాపుప్రేరేచ
జూచిరతని వీటిజోటులెల్ల.

చ॥ వెలదుకగూడి కృష్ణుడటు వేడుకమీరగ వచ్చుచుండగా
కలికియొకర్తు గ్రొంబసిడి కంచెల జక్కగదాల్చి తత్తరం
బలవడ వాకిటన్నిలిచి యాతనియందము జూడబొంగెన
క్కలువలకంటిమేను చనుకట్టు పటుక్కున వ్రీలె నత్తరిఁ.

ఉ॥ అన్నెరనీటుకాని గనునాస నొకర్తుక కేల కీల్జడఁ
బన్నుగదాల్చి నిల్చె యిదె పామును బట్టితినిన్నురప్ప నే
నెన్నడునొండ్లజూచుటకునిచ్చయొనర్పనుజూడుమయ్యయో
వెన్నుడ! యంచు దెల్పనటువేగిరపాటున నింటిమోసలఁ.

ఉ॥ సోరణగండ్ల శాకొలవు జోటులుగిక్కిరియంగనిల్చి క
న్నారగవానిచెల్వు గనునప్పుడొకర్తుకకర్జమున్నటుల్
జేరగబిల్చియయ్యెడకు చెచ్చెరదోయియొకర్త జూచె వ
హ్వారెయటంచు దోడిచెలులందరు దన్నెగతాళిసల్పగఁ.

చం॥ పొలతుక లెల్లజూడ విరిబోడి యొకర్తుక తానువచ్చి చె
ల్వ్వలగనిద్దైనవాని చెలువుం గనుపండువుగాగ జూచి లో
నలరి నెలంతలందరిటు లంకిరిసంతస మంచునీరసం
బలవడజూచె జాంబవతి కారయగా నెటులుండెనో మదిన్.

చం॥ బుడుతను చంకనుంచుకొనిపాల్పుగనోస్త్రుకనానిసోయగం
బుడుగకచూడజూడ జెయువుల్ డిగిపోయు పడంకుపుట్ట న
బ్బుడుతడు జారిక్రిందబడిపోయిన నింతరయెఱుంగబోదు వె
న్నుడచటువాసిపోయినగనుంగొని యెన్నిసువేడ్చుచుండుటల్

మ॥ వలతీవల్ కిటికీలు సందు లనువౌవాకిళ్లు సావళ్లు గొం
దులుతల్పోరలు దిడ్డికంతలును వెన్నుంగాంచగానుంచుమో
ములతోగన్నులతోడనిండి యువిసాంపుంజెందె నెత్తమ్మిపూ
వులతోజేపలతోజెలంగు పటియల్ వోరెన్ గనుంబండువై.

గీ॥ తమ్మికంటియంత దనవాడకరుదెంచ
తల్లి,తండ్రి, తండ్రితండ్రి యన్న
దమ్ములుంగాడుకులు నెమ్మిమైనెదురేగు
దెంచి కాంచి కౌగిలించి మించి.

క॥ మ్రొక్కులిడి మ్రొక్కులంగొని
పెక్కువితంబులను బిన్న పెద్ద లతనిపై
మక్కువలుగురిసియుంటికి
గ్రక్కునగొనిపోవ నూడిగపుబోంట్లంతన్.

గీ॥ మేల్మిముకాలిపీట యమ్మేటికి నవ్వ
లందికిన్ దెచ్చివైచి తసందుమీద

వలపుపన్నీట నడుగుల పసిడిపళ్లె
రముల పిడి కడ్గి తడి వలిపెములనొత్తి.

గీ|| గిలుకుబంగారు పట్టుపావలను దెచ్చి
తొడుగగా జేసి యాజంపతులనులోని
నగరు జేర్చిన నచ్చోటిమగువ లెల్ల
నతని గని పొంగి కపురంపుటారతిచ్చి.

గీ|| అయిదురకముల యోగిరా లప్పుడింపు
నింపగా బెట్టి మేలికప్రింపు విడెము
లిచ్చి సంతోసమున బవళించు వెనుక
నడుగులొత్తుచు నడిగిరా గొడవ లెల్ల.

గీ|| అచట జరిగినకతలెల్ల నన్నువలకు
దెలియగా జెప్పి సంతోస మలవరించి
జాంబవతి సెజ్జనారేయి జరిపె నొక్క-
చిటికె సేపట్ల క్రొంబొత్తి చెలిమియట్ల.

క|| అని శౌనకుండు మొదలై
తనరు నిరాభారులకు గతల్ సెప్పెడియా
వెనుపొడ దెల్ప నావల
వినవలతుము చెప్పుమంచు వేడుకొనుటయు౯.

క|| మన్నుం దింటివి రా ని
న్నున్నే గొట్టెదను తెరువు నోరని యనలో
నున్న జగంబులు తల్లికి
గన్నన జూపించు నేర్పుగల్గిన వలతీ.

ఉ॥ వీనుఁ గనిక్కవెట్టి యడవిం బెనుదవ్వు లొనుచుండ గొల్లత
ల్మేనులు సైతము న్మఱచి లెస్సగనున్గొన నెందుమోడు రే
పో సనకారునందుఁ బలె నవ్వనమొగ్గిన బిల్లగ్రోవిచే
బూని జగంబుఁ గన్ని వలపుల్ గొనబాడిన గట్టినేర్పరీ.

తోటకవృత్తము.

అల రక్కసిఱేడుల కందరికిం
జలముంచక సిచ్చట డాఁగుకుం
బులు కారిచి యావల బున్నెపుచో
టలవర్చిన మేటరివైనదొరా!

క॥ గొనముల కిమ్మగు జంగా
హనుమయ గావించినట్టి యచ్చతెనుగునం
గొనవైన సత్యపెండ్లిం
దనరెడి తగగుఱ్ఱకుడి యనం బోలుపారుం.

చతుర్థాశ్వాసము

క॥ సుడివాలుఁ బలమురియుఁ
గుడియెడమల ధాల్చువాఁడ కూళలనూఁడా
పుడమియు సిరిగలత్రేఁడా
కడుసాధుల గనికరమున గాంచెదుపోఁడా.

గీ॥ చిత్తగింపుము జడదార్ల మొత్తమునకు
సూతుడిట్లని చెప్పె దర్వాతికతను
వెన్నుడటబవ్వళించిన వేకువతరి
మేలుకొల్పుల వారలమ్మెడజేరి.

మ॥ నినుగన్నారగగాంచిమొక్కులిడియింతేదెచ్చియున్నట్టిక్రొ
న్నన నెత్తావులనప్పగించుటకు నున్నాడిందునీసన్నచ
ల్లనిగాలిఁ మఱియాదజేయదగుఁజాలఁ బత్తిమైచేరివే
డినవారిఁ గనిసాకుటల్దగవుతంద్రీమేలుకొమ్మాదొరా.

ఉ॥ కొక్కొరకోయటంచుదొలికోడియు రెండవకోడిగూసెబెన్
జిక్కయుజుట్టపక్కములజూడననన్మినుబ్రాకెనెంతయున్
జక్కగదూరుపఁజెలియ సబ్బున మైబికిలీ యొనర్ప గెం
పెక్కెడు కాంతికల్వలపయిఁ దమయేత్తరజూపుచేతులఁ
మక్కువవేవెలుంగుపలుమారునుజాచెదుజాడుమయ్యరో.

మ॥ అలసత్రాజితుఁ డించుకేనియును న్యాయం బెంచకే నీపదోం
గిలినావంచు దొడంగి చెప్పవినమా కే సిగ్గుచిట్టాడగా
తలవంపుల్ సమకూరె నచ్చెనటె సంకటమాని కంబిచ్చి యా
వలనెంతే దెగనాడగావలయు నప్పా లేవిరా రా దొరా.

చం॥ అనియిటు మేలిపాటలను నాతని మేల్కొలుపంగ, లేచిచ
య్యన తరిచెయ్వులన్ సలిపి హాసు జెలంగఁగ గొల్వులోనికిం
జని తన పోలిపెద్దలను జాలినవారల బిల్వబంచి ని
ఘ్నుని తోలుచూలు బిల్చి యిదె కొమ్మని మానికమిచ్చి వెండియున్

క॥ తనకది దొరికినచందం
బును జాంబవంతుతోడి గయ్యము జాంబవతిన్
గొని తెచ్చుట వినుపించిన
విని సత్రాజిత్తుమోము వెలవెలబారెన్.

క॥ ఎల్లగ మనిచెడుదొర ని
ట్టల్లరి పతగానొనర్చె నకటా యిక నీ
కల్లరి మోమున్ జూపన్
జెల్లదు పోయనిరి యచటి చిన్నలు పెద్దల్.

క॥ తగదిది సత్రాజిత్తున
కగు దోసంబనుచు నొవ్వనాడనివారల్
మగటిమియున్ గొనములు నొ
ప్పగు వెన్నుని గననివార లచటన్ గలరే.

సీ॥ ఎరుగక నిన్ను దబ్బరలాడినాడ నా
నేరంబులన్ని మన్నింపవయ్య

నిన్నొక్కడిట్టగా నెన్నితిగాని ము
న్నింతవాడవటంచు నెరుగనయ్య
నాయంత నేనె చెన్నటినంచు జీకొట్టు
కొనజేసితి బోగడ్త గొంటివయ్య
తరమెవ్వరికిగాని నెరకర్జ మొనరించి
మానికంబిచ్చి నన్మనిపితయ్య

నేను నీకేమి బదులీయ నేర్తునయ్య
నాయనుగు ముద్దుకూతు జన్నారినీయ
మదిగలిగె దాని కైకొని మనుపవయ్య
అల్లుడవు గాగదయ్య యోనల్లనయ్య.

క॥ అని యదుగుల వ్రాలిన త్రే
నిని గని కనికరము మిగుల నెమ్మిదలిర్పం
గను లేవనెత్తి పారపా
ట్లైనయుఁ బెద్దలకుగూడ నెందే నాకచోఁ.

గీ॥ డబ్బువోవువాడు దెబ్బలుబడువాడు
నోరు నచటనచట బారవైచు
దెలివిగల్గువాడు దెంపుగల్గినవాడు
నొదిగియుండి కర్జమొప్పజేయు.

చం॥ వెరచియొసంగదొక్కొకడువేడ్కనొసంగదొసీయనుంగు
గూతురునిది చెప్పుమయ్యవెరతోడనొసంగదవేనిమానుమే
వెరపును లేదునావలన వేడ్కనొసంగదవేనినిమ్ము సం
బరమున బెండ్లియాడి చెలిబట్టపురాణుల మిన్నజేసెదఁ.

కం॥ అనవుడు సత్రాజిత్తుం
డెనగాననిసంతసమున నినుమడియై నీ
గొనములు సొబగునకుఁ బెం
పొనగూర్చెడి నీకుసాటి యొరుఁడొకఁడున్నే.

కం॥ నాకన్నియకుఁ దగు దీ
వాకన్నియ నీకఁ జెల్లు నాకసిచూపఁ
నాకొలము వన్నె కెక్కఁ
నీకన్నఁ మంచియల్లునిఁ జేగలనే.

మ॥ నినుగొండాడినను బ్బ నీగొనములెంతే మెచ్చు నీసోయగం
బును బల్ రంగుల వ్రాయునెచ్చెలులతప్పల్ దిద్దికన్నారగాం
చును మై చెమ్మటగ్రమ్మ గాగయితగూర్పుఁ నీకగల్ పేమసఁ
నినుబాడుఁ గదనాదుపట్టిగడు తేనెల్ జల్కజంత్రింబుఁ.

కం॥ కావున నీకుఁ గూర్చెద
నాపలనఁ గన్నె తప్పునానఁ నాకై
నేవడసితి మన్నింపుము
దేవేరిఁ జేసికొనఁగదే నాకూతుఁ.

చం॥ అనవుడు గృష్ణుఁడియ్యకొనె నానని రంకరుబంధుగుల్ సెబా
సనిరియనుంగు నేస్తుఁడ హాహా యని పల్కిరి తోడివార లిం
తనియెవరాని సంతసమునంగిరి పిన్నలు పెద్దలెల్ల వ
ల్దసిరెవడు వారలుం గలరె యన్నుఁ మిన్నతనంతయబ్బినఁ.

కం॥ అత్తరి బెద్దలయానతి
జిత్తరువులు వ్రాయువారు జిన్నెలు వన్నెల్

క్రొత్తగ దీర్చెడివారల
మొత్తము లూరెల్ల గలయ మూగనయంతన్-

సీ॥ ఏపరిక్కఁ జూచిన నిసుమంత యెడలేక
పెండ్లికి పందిళ్లు బెట్టువారు
నెచ్చోట బొడగన్న హెచ్చు ముచ్చటలూర
పలురంగు లెలమిమై బ్రాయువారు
నేయింట జూచిన నింపుగ వాకిండ్ల
దీరుగ చిత్తర్వు దీర్చువారు
నేవాడ నెంచిన జేజారు గోడల
నిల్వుటద్దంబుల నిల్పువారు

నెందు గనుగొన్న రవ్వంత సందు లేక
తీరు తీరు చెడంగులు గూరువారు
గలుగు నాపోరిలు గనువారి తలపుకెక్క
జెలువముల కెల్ల బుట్టిన నెలవనంగ

సీ॥ పండువెన్నెలకు ముబ్బడిమైన చెలంగి య
చ్చెరువులూరించెడి మెరుపుదివ్వె
లెనలేని యెలమావి గొనబుటామని తీరు
బాటించు పువ్వుల పల్లకీలు
నన్నియో రీతుల నెలమిగూర్చెడి తళ్కు
సోగచిత్తరువుల తీగపనులు
వేయు రేకులతమ్మి వేడబం బడగించ
జాలు సొరైన ముత్యాలముగ్గు

లమరు వాకిండ్ల ననటికంబములు వలపు
మించు గందంపు పస్నీటి సాంచమేలి
పచ్చరా తోరణాలతో మెచ్చులొలుక
వీడు కనుపండువై యొప్పె వేల్పులకును.

గీ॥ వేయి కన్నుల దనివార వేల్పురాయ
డప్పుడావీటి సొగసెల్ల నమరజూచి
వగ్గు జడదారి తిట్టు దీవనయనాక
టంచు మదినుబ్బితబ్బిబ్బునందసాగె.

క॥ అత్తరిలోపల సత్రా
జిత్తు నెలవు నందు బెండ్లిజేసెడు తమి నా
యత్తపరిపించె బలువురు
పెత్తనగాండ్రను గడించి పేర్మి జెలంగన్.

క॥ బూరలు బాకలు డోళ్లను
హోరనుతాషాలు మరప లొప్పగుక్రొవ్వుల్
వీరణములు రెసవాత్తుల
నూరక చెవుడందజేసె నొక్కుమ్మడిగన్.

క॥ చిత్తరువు పెండ్లిపీటలు
బుత్తడియరుగులు నమర్చి పూవ్రంబోడుల్
ముత్తియముల ముగ్గులనిడి
రత్తరిపెండ్లికొడుకిల్ హొయల్పరిచి వెసన్.

సీ॥ కైదమ్మిదోయి బంగారుగాజులు మేల్మి
కడియంబులును గల్లుగల్లుమనగ

నిద్దంపు జెక్కుల సీటుగా మగరాల
జెలగు కమ్మలు తళతళయనంగ
చిరుచెమ్మటకు సుంతగరగు కస్తురిబొట్టు
కమ్మతావులు గమగమయనంగ
మెడలోన వ్రేలాడు మేలిచందురుసోగు
సొగసు లట్టిట్టు జిగజిగయనంగ

గబ్బిగుబ్బలు తమలోన కయ్యమాడ
నడుమువడకాడ చూడఁగ్రొమ్ముడిజాఱ వీడ
వలపు లెదఁగాడ వెన్నుని కెలమితోడ
చానయోర్తుక సంపంగినూనెయంటె.

చ॥ చల్లనిపిల్లతెమ్మరకు జారుపయంటను జక్కనొత్తుచున్
మెల్లన నల్లుబిండిగొని మేనవలంది కడుఁ రువారమై
చెల్లుచు గ్రొంజివుళ్ళనెన జెప్పఁగరానటువంటి చేతులన్
బెల్లగుకూర్మిమై నలుగు బెట్టె నొకర్తుక యత్తఱిన్ దగన్.

మ॥ జిలుగుంబయ్యెదకొంగు జెక్కుకొని హెుంజెంబూనిచందో
యిచిక్కులలోనుండియు నిక్కుజక్కువల టెక్కుంజూపఁగా
నూర్పుతాఁ వులుగమ్మం చట గ్రమ్మగా మిగుల నొప్పుల్
గుల్కఁగా నొక్కయుగ్మలిసీరందిశలన్ దిగన్ విడిచె వేడ్కన్
గొల్లరాపట్టికిన్.

ఉ॥ కమ్మనినూర్పుగాడ్పుల సెగల్మెయిసోకగవింతముంగురుల్
నెమ్మొగమందుగ్రమ్మకొని సీటును జూపఁ గడిందికోర్కెడెం
దమ్మున సంకడింప బలుతావుల నిగ్గగుసున్నిపిండితో
గొమ్మ యొకర్తు వానితలకుం గల నూనియ వాపె నత్తఱిన్.

సీ॥ చెలిమిన్న యొక్కర్తు జలుగుదువ్వలువ చే
దడి యొత్తె కైదోయి తళుకులొత్త
పసిత యొక్కర్తుక వీపునైగుబ్బలదిమి చి
క్కడలించి ముచ్చటముడిని వేసె
కలికి వేరొకతె చెక్కులు తళుక్కులూన బల
పసగరా పోగుల సొగసుపరచె
మొగిముసిగ్గులు పియ్యమును బొంద తీరైన
నామమ్ము దీర్చె నాతి యొకతె

యొక్కరితె చూపుకొప్పు సవరించి
నెమ్మిగనాల పేసలు మెడను గూర్చె
బంగిరువు పట్టుపంచ గట్టంగనిచ్చె
నొక్కరిత నల్లసామికి నుల్లమలర.

గీ॥ అప్పుడాతని యబ్బురంబైనరూపు
గాంచి తమిజెందికుందని కలువకంటి
అంటి యాతని కౌగిలి కాసపడని
యింతి లే దట గల్గుపాలంతులందు.

క॥ అక్కడ సత్రాజిత్తుని
చక్కని గీమునను జెలిమిసకియలు సత్యన్
గ్రక్కున వెచ్చిసిటన్
జొక్కంబుగ జలకమార్చి సొబగులెలంగన్.

ఉ॥ ఎమ్మెలుమీరు సొమ్ముల బలీయనగా కయిసేసి బొట్టునీ
దమ్ముగదీర్చి నెక్కొనుఘుమంఘుమతావుల జల్లుకంచెలుల్

ముమ్మరమైన లేతచనుమొగ్గలపై గదియించి క్రొంబసల్
జిమ్మెడి పట్టుచీర మెయిచెల్వ మెసంగగ గట్టిరంతట౯.

మ॥ హరువౌ మేళముఁ సన్నియు౯ జెలఁగగానచ్చైర్వులూరించుచూ
పరులౌరౌక్కపుటింద్రుడెందములు నీక్షై చూచువారెల్లదాం
దరపాటొందగ, నాడ రాకొలపు పెద్దల్ మేలి పూపల్లకి౯
మురువౌప్పారగ వెన్నునుంచుకొనిసొంపుల్ గుల్కగానేగుచు౯.

క॥ చని యాసత్రాజిత్తుని
గొనబుంగీమునను పెండ్లికొమరుని గడుచ
క్కని బంగరుచిత్తరువుం
బనిగల యొక పెండ్లిపీటపై నుంచివెస౯.

గీ॥ చెలిమికత్తియ కన్నియ చేయివట్టి
తీసికొనివచ్చితెరి జల్లు దెరనుబట్టి
పీటపై చెలి గూర్చుండబెట్టి విలువ
గలుగు బట్టలు వారికి గట్టనిచ్చి.

సీ॥ చెన్నారు చెంబుతో పన్నీరు దెప్పించి
అపరంజి తాంబాళ మచటనునిచి
మేటినిరాబార్ల కూటువలకునైన
నెన్నఁ దేనియు జిక్కి మెఁరుగనట్టి
వెన్నునియడుగుల వేడ్కతో నందిడి
పెరిమఁనుగడిగి యబ్బురపుముద్దు
కూతు నతనికిచ్చి కొమరారులగనాన
ప్రాబల్కులందున బరగుతగవు

వెంటఁ బెండ్లిసల్పె వెన్నునిచేత న
గ్గరిత మెడను తాళిగట్టఁజేసి
యపుడు బుధులు పెద్దలలర సేసలుబూని
సరగ వారిపైని జల్లిరంత.

కం॥ తెలిముత్తెపుతలబ్రాలఁ
గలికి మెరుగువారు కేలుగవఁగూరిచి నే
ర్పలరారఁగ బోసెను శౌరిం
జలిరుచవిల్కాని యయ్య తలపై నొయ్యన్.

కం॥ జగములనన్నిటి మనిచెడు
సొగసుఁ గేల్దోయి పెంపు సొంపెసఁగారఁ
మగరాలుగూర్చి పోసెన్
ముగుదల తలమానికమగు ముద్దియతలపై.

గీ॥ కరకుమగరాలమట్టెల యొరపిడి కిక
దాళుదో లేదో చూతగా దగునటంచు
మన్ననగు సన్నికలు మీఁదనన్నువడగు
నుంచి కృష్ణుని కాల ద్రొక్కించిరెలమి.

సీ॥ అపుడు వారిరువు రెచ్చౌపీటలను గూడు
చుండి యుల్లములందు నిండుబత్తి
తోఁగోఁర్కెలిగురొత్తదాటుద్రిపాటు లెసఁగ
నగ్గికవుల్ కొల్పియందు నేయి
యుంచి వేలిమి జేసిరించిరపుడు నేల
వేల్పుముత్తైదువల్ వేడుకలర

గేల నాకతి బట్టి మేలిపాటలుబాడి
రెలమి కోయిల లాలకింపుచుండ

నంత పున్నెంపు టన్నువ లౌదలలను
సేసలిడి దీవనల నీయ చెలగి పెండ్లి
కొమరుడును కల్కియును గూడికొలపు బెద్ద
లందరికి మొక్కి మెప్పులనందిరెసగ.

సీ॥ అంతసాత్రాజిత్తు డలరిచుట్టలకు నె
య్యులకును బీదసాదలకు హెచ్చు
గను మేళగాండ్రకు బనిసేయువారల
కనువుగాబోన మింపారబెట్టి
పలురకంబుల పిండివంటల మదులుబ్బ
నటు సేసి కోరికలడిగి సెలవు
బెట్టి విలువలేని పట్టుబట్టలగట్ట
బెట్టి సంతసమున వీడుకొల్పి

అల్లునకుఁ దనకూతురి కైదురోజు
లింటనిడుకొని పెరిమె మన్నించిమించు
డెంచమునకూర్మి జాల్వారకుందనంపు
టందలంబులు చెలువైన యరదములును.

ఉ॥ మేలిపాలుమాయి మొత్తములు మెండగు నేనికరాచగున్నలుఁ
వాలుకనుంగవల్ మెరుగువారుమిటారపు గబ్బిగుబ్బలఁ
గ్రాలెడుమంచియాడిగపుకత్తియలుఁ గరతనాలసొమ్ములుఁ
చాలువుపట్టుపుట్టములు చందుకపెట్టెలు నిల్వుటద్దముల్.

చం॥ తలగడదిండ్లుదుప్పటులుదాపుడుకోకలుకొమ్ముదువ్వెనల్
కలపపుగిన్నెయల్ పసిడికాగులు బొమ్మలుపట్టెమంచముల్
చిలుకలపంజరంబులును చిత్తరువొప్పెడి పళ్లెరంబులున్
గులికెడు కూర్మి యల్లునికిఁగూతునకుం దగనిచ్చిపంపుచోన్

చ॥ తనయనుగుంగుమారితనుతద్దయుగన్గొని పల్కెనమ్మరో
గొనములపుట్టవై మగనికోరికలం దనివారదీర్చుచున్
బనుపడతోడి నెచ్చెలులపై నినుమంతయుగిన్కజూపకే
చనువున బీదసాదలను సాకుమునీదగుబిడ్డలంబలెన్.

సీ॥ మామల నత్తల మఱదుల బావల
నాదుబిడ్డలగూర్మి నరయుమమ్మ
చేరిసిదరినుండు చెలిమినెలంతల
దోడబుట్టువులట్లు జూడుమమ్మ
మగనిమానతిపీడి మరియాదబోనాడి
పొరుగిండ్ల కెన్నడు బోవకమ్మ
పెద్దలేరైనను బేరిమనింటికి వచ్చి
రేని పెంబత్తిబూజించుమమ్మ

చెనటి పాలతులతో జెల్మి సేయకమ్మ
ఆటలందేని కల్లల నాడకమ్మ
పుట్టినింటికి మఱియును మెట్టినింటి
కెంతయు యసమ్మగూర్పగా నెంచుమమ్మ.

క॥ అనినిట్లు ముద్దుపట్టికి
ననువగుకరదలను గరపియల్లునికేలన్

గానబారుకూతు చేయిడి
యనియెఁ గన్నీరు నించి యడకువతోడఁ.

సీ॥ పూవులం జిదుముచు బూదోటనడచిన
గేఁజ్జలును గందికెంపుఁజెందు
పాలుపుందనముగల్గు పూబోడినెమ్మోము
లేయెండలకునైన వాయిదరుగు
చిన్నారిపొన్నారిచెలువవీనుందోయి
నెమిలికూతలు విననేరకులుకు
సుదతివాల్గన్నులు సోయగంబులుగాని
యుదుటురూపుల జూచి బెదరుఁజెందు

నెట్లు నడిపింతొ తినిపింతొ యితవు లెరిగి
బెదరు నుల్కనుమాన్పగా నెదియొ తెరవు
యింతి కడుముద్దరాలు సేవంతిబంతి
యిచ్చల నెరింగి దీనివన్నింపుమయ్య.

గీ॥ అని సెలవుబెట్టినంత నయ్యందకాడు
కుందనపుగిల్కు మేల్పావుకోళ్ళమీద
జని చెలియగూడి తేరెక్కచానతోడ
నెగడుకేరేడు తొలికొండ కెగసినట్లు.

సీ॥ కరిమేనిబలుచాయ కారుమబ్బులుగాగ
మెలతుకమెయిఁనిగ్గు మెరుపుగాగ
నరదంపుచెంపుసోయగ మాకసముగాగ
పువ్వులు తెలిసీటి బొట్లుగాగ

రో నెలంతలపాట వానచప్పుడుగాఁగ
నాటయంతయు నెమ్మి యాటగాఁగ
కూర్చిన పచ్చనాకులు సింగిణులుగాఁగ
పడిపోవు రతనముల్ పికుగులుగను

మొరయువాయిద్యముల చప్పు డురుములుగను
మెరుగురతనాల దివ్వెలు మిణుగురులుగ
నట్టి గనుపట్టితొలకరి యనఁబోలి
వారిపయనంబు సంతోసపరిచె జగము.

గీ॥ అన్ని రకముల మేళంబు లసరి మ్రోయ
బట్టుకొండాడ రొక్కంపుబసతులాఁగ
బంట్లు హెచ్చరికల బరాబరుల్గానర్ప
కృష్ణుఁ డల ద్వారకావతి నేగుచుండె.

గీ॥ మేడలకు నేగి గోడలపైన నెక్కి
గొప్పయిద్దెంపయి నిల్చి గురుజులెక్కి
యరుగులను దొరిగి వీధియలందు నెక్కి
చూచుచుండిరి వారలసోయగములు.

మ॥ తెలిముత్తెంబులు చేతులందునిచియుం దేకూర్మి దైవారఁ గ్రొం
దళుకుల్ హెచ్చుబొమ్మలైన కన్నెలనుపందన్ జల్లిరా
నీవు పెండిలియాడేని చెలంగి నీపయిని నిన్నిట్లె సేసబ్రాల్ జల్లగా
వలెనన్ గోరిక గల్గియున్నదని తెల్పంబోలునం చెంచఁగన్.

సీ॥ అపుడు మెరుగుదివ్వియలవెల్గుచే జగ
మెల్లను తెల్లనై యింపునింప

మేడలన్నియు వెండిమేడలై కనుపట్టె
గోడలన్నియు కంచుగోడలయ్యె
చెట్టులన్నియు సిరిచెట్టులై పొలుపొందె
పొలతులెల్లరు నల్వపొలతులైరి
మోములన్నియు చందమామలై కాన్పించె
హత్తులన్నియుతూర్పు హత్తులయ్యె

నెల్లబావులు మల్లెలు మొల్లలయ్యె
దిట్టలన్నియు గపురంపుగుట్టలయ్యె
గుట్టలన్నియు జాబిలి చట్టులయ్యె
నంతవెన్నుండు వెలలేనిసంతసమున.

గీ॥ కలయ నూరేగి తనయింటికడకువచ్చి
తేరు డిగి కల్కితోగూడి తివిరి నగరు
జేరి పిన్నలపెద్దల జెలులబందు
గులను దగురీతిమన్నించి సెలవొసంగి.

సీ॥ రతనాలదివిటీలు రంగారు పూచెండ్లు
కీలుజంత్రాలు నద్దాలు మేటి
పన్నీటిగిండులు పటికంపుబొమ్మలు
విరిసురటీలు న త్తరువుబుడ్డు
గప్రింపుగొట్టాలు గస్తూరి డబ్బిలు
మల్లెదండలు జాజిమొల్లవిరులు
తీరుతీరుగదీర్చి తీర్చికైసేసిన
మేలిజాబిల్లి రామేడయందు

కనులుమిరుమిట్లుఁగొలుపు నక్కజపుఁగ్రొ
నలరు పెంపొంబట్టె మంచమునందు నంచ
పక్కి రెక్కలదూది పెంపెక్కు సెజ్జ
నొక్కరేయిని జగజెట్టి యున్న యంత.

[మ్ము్రలున్

చ॥ సకియలు ముద్దుగుమ్మ యగు సత్యను మేలిమి పెన్నుసా
రకమగు చీరఁగైక టఁరన్ బువ్వుకండల గమ్మకస్తురిన్
జకచకలాడు మెర్పుచలె చక్కలలిన్ గయి సేసి కేలు సిం
చుకగాని తెచ్చినిల్పిరట సోకులఁ గొంగ చెలంగుగీమునన్.

చ॥ నిలిపి నెలంతలంకరుచు నేర్పున సొకులుఁ జెప్పఁ బిల్చి యా
వలికిజనంగ మోమునఁ బసంచి పొలంతుకబీతుసిగ్గు దొ
ట్రిలఁ నలకంబపున్ వరుపురిప్పున జొచ్చినయంత వెన్ను డ
వ్వాలది గవుంగిటంబొగివి వేడుకసెజ్జకుదార్చు నత్తరిన్.

సీ॥ తమకంబురేచి ముంపరికేగు వ.నినెట్ట
నాగుమీయంచు సిగ్గానవెట్ట
నసుగు నెచ్చెలులు వెట్టినయాన లుబికించ
చెంగ రెండంతలు పొంగడించ
కోరికల్ తమిచెమ్మసిరిక లెత్తంగ
వేడియూర్పుల నవి వాడికుంగ
వెన్నుని వేడికోల్ వేడుకలూరించ
ముద్దరాలితనంబు మురువుడించ
చిరునగవుతోడ నొక్కింత జరుగు జరిగి
మించుతత్తరపాటున గుంచు గుంచి

సైపుటెట్లని మరికొంత సాగు సాగి
భీతుసిగ్గునుగొని బిట్టు పెనగులాడు.

గీ|| పొలతి నాపోఁడ్రిడ యెంతయు బుజ్జగించి
తనయెదంగల రతనమందున దనర్చు
యింతిరూపును జూపి నెలంత యిదిగొ
చెలిమికత్తియయని బోటిసెజ్జ శేర్చి.

సీ|| చెవిలోన గుసగుసల్ చెప్పినట్టుగబోయి
నిద్దంపు జెక్కిలి ముద్దుబెట్టు
కురిసోగ ముడతలు సరిదీయునట్లుగా
చెలియ పయ్యెటయంత చేతదోయి
ముత్తెంపునత్తు నేమో చూచినట్టు మో
మున మోము జేర్చి కెమ్మోవి జెనకు
మబ్బునల్లిన మించుమాడ్కిగా నుందువో
లేదా కన్మని కౌగిలించు మించి

యింత సన్నని నడుము నీకెట్టులబ్బె
ననుచు బిడికిట బుడికి ముడిని వదల్చి
బిడియమును సిగ్గు నొక్కింత సడలజేసి
ముద్దరాలిని మరుకయ్యమునకు దార్చె.

గీ|| తురుముముడిపీఁడ్రిల జెరివిన విరులురాల
చిరుచెమటలూర పేరులు చిక్కువార
బొట్టు చెదరంగ బెట్టును గుట్టడంగ
కన్నె వెన్నునితో మరుకలనదోరె.

గీ॥ అటుల బోరి సాక్షినట్టి వారలఁ జూచి
గాలివేలు పెవరి కంటఁబడక
సరగ నేగి చలువ చలువ వండులు దెచ్చి
యొడలులందు బూయ నాయ్యలేచి.

క॥ తరిచెయువ్వెల్ల దీరిచి
కిరివేలుపుఁ గోలుపు జేరి కెలఁచుట్టములన్
నెర కాంక్ష బుధులు పెద్దల
చెరిమను గడుగారవమున విలిపించి వెసన్.

క॥ ఏరీతి నెవరు మెచ్చిరొ
యారీతిని వారి మెప్పు నంచించ వహా
వ్యా రే బలియని పొగడుచు
ద్వారావతినుండి చనిరి తమ నెలవులకున్.

గీ॥ అంత వెన్నుండు సత్యతో నైనయట్టి
రాణులెనమండ్రు దన్ను గారవము సేయ
నవల నచ్చరలం బదియారువేల
గూడి యాడె నెవతెయందు జోడు విడక.

సీ॥ ఏయే గరితమిన్న కేయే కోరతలున్న
నెరిగి వారల యిచ్చలెల్ల దీర్చు
నేసాదు దుండగీండ్రచట గాదించిన
వెంటనే జని వాండ్రఁ బీచమడచు
నెవ్వ రేకోర్కెల నెత్తురిని వేడిన
వారి కోర్కెలొసంగి వచ్చుచుండు

నేకాలంబున బుట్టి యెటుబత్తి సల్పిన
గారాముపై వారి గనికరించు
నడిగినది యిచ్చు నెపుడు లేదనుట లేదు
సరియుతనిచూడ్కులకు నల్వ సన్న చీమ
యిట్టివార జగములయందు నెందుగలడె
యనగ జెన్నొందు బుడమి నాయందగాడు.

క॥ ఈకత వ్రాసిన జదివిన
జేకొని వినినట్టివారి జెందును సిరియుఁ
పీకయు సుకమును ముత్తియు
నాకొను తబుసుటకు సీగియూవ్రుంబోలెఁ.

క॥ అని తెలుప సత్య పెండ్లిఁ
విని తనివిం బొంది తచిసి పేవెల్లులు సూ
తుని బొగిడికొనుచు వడి వె
న్నునికత లగ్గించికొనుచునుఁ జని రిచ్చఁ.

క॥ మంగళహారతి కూర్మిజె
లంగాడు వెన్నునకు బత్తులకుముంగొంగుం
బంగారమైనవానికి
సింగారపుగనికి సత్య చిరునవ్వులకుఁ.

ఆశ్వాసాంతము.

క॥ అచ్చ తెలుంగున్నుడి విడు
లిచ్చమెయింగూర్చి సొగసునేర్పరచితి సీ
కిచ్చితి గైకొనుమా స్వా
మొచ్చెము లెందేని యున్న నోర్చెడిమన్నా.

క॥ తెనుగున జేసినకబ్బము
వినుపనగలటంచు నందు వీనుల నిడి యా
యినుమైన మేల్మి యైనను
బెనుబత్తి నొసంగినాడ బెట్టుము గంప్రీ.

క॥ పదునాసివిధ వంకల నాలు
ననినా వెకనోట వినిబటి లి శకము
యృధిశాలివాహానుని కిం
పునలిర్పన్ నొనుము కొర్కె తపాలతిది కృష్ణా.

క॥ గొనముల కిమ్మగు జంగా
హానుమయగాపించి నట్టి యచ్చతెలుగునన్
గొనబారు సత్యపెండ్లిన్
పనరెడి తుపిగుర్కిక్కయిడియనన్ జెలువారున్.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు